

**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**HAYDAR ERGÜLEN ŞİİRLERİNDE TEMATİK SÖZ
VARLIĞI**

Nuriye GÖKBUDAK

Zonguldak 2023

**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**HAYDAR ERGÜLEN ŞİİRLERİNDE TEMATİK SÖZ
VARLIĞI**

**Hazırlayan
Nuriye GÖKBUDAK**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Hasan ÖZER**

Zonguldak 2023

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda ve basımda enstitü tez yazım ve basım yönergesine uygun davranıldığını taahhüt ederim.

28.11.2023

Nuriye GÖKBUDAK

T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında 205282121005 numaralı Nuriye GÖKBUDAK'ın hazırladığı “**Haydar Ergülen Şiirlerinde Tematik Söz Varlığı**” başlıklı YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 27/11/2023 Pazartesi günü saat 00:00’da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezinin onayına OY ÇOKLUĞUYLA / OY BİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Hasan ÖZER
(Tez Danışmanı)
Başkan

Dr. Öğr. Üyesi Yaşar ŞİMŞEK
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Arda KARADAVUT
Üye

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

... / ... / 2023

Doç. Dr. Yücel NAMAL
Enstitü Müdürü

ÖZET

Kurum : ZBEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı
Anabilim Dalı
Tez Başlığı : Haydar Ergülen Şiirlerinde Tematik Söz Varlığı
Tez Yazarı : Nuriye GÖKBUDAK
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Hasan ÖZER
Türü, Yılı : Yüksek Lisans, 2023
Sayfa Adedi : 153

Söz varlığı, bir toplumun tarihini, kültürünü, yaşayışını, inancını, düşünce yapısını yansıtmaktadır. Sözlü ve yazılı eserleri meydana getiren sözcükler özelde sanatçının, genelde toplumun yansıması durumundadır. Dolayısıyla şair ve yazarların seçtiği sözcükler, onların sanat anlayışını ve hayat görüşünü yansıtırken aynı zamanda toplumun sosyal, siyasi ve kültürel yapısına da ışık tutmaktadır. Bir dilin söz varlığını ortaya koymanın en önemli yolu da o dille yazılmış eserleri incelemekten geçecektir.

Bu amaçla çalışmamızda ‘1980 Kuşağı’ imgeci şiir anlayışının önde gelen isimlerinden Haydar Ergülen’in Nar (Bütün Şiirleri-I) adlı eserinde yer alan 162 şiiri tematik açıdan incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın inceleme bölümünde şairin kavram dünyasını yansıtacak 7 tematik başlık belirlenmiş ve şiirler; evren, zaman, insan, bitkiler, hayvanlar, maddi kültür, manevi kültür başlıkları altında doküman incelemesi yöntemiyle incelenmiştir. Yapılan incelemede Haydar Ergülen’in geniş kavram dünyasına ve zengin bir kelime hazinesine sahip olduğu görülmüştür. Şairin aşk, anne, çocuk, kadın, ev, oda, balkon, avlu, şehir, taşra, haziran, tren, mavi gibi bazı kelimeleri daha sık kullandığı tespit edilmiştir. Şiirlerde sık geçen kavramlardan hareketle şairin söz varlığında; geçmişten getirdiği kültürel birikiminin, yaşantısının, değerlerinin, inancının, hayat görüşünün, şahit olduğu sosyal ve siyasi olayların etkili olduğu görülmüştür. Yine incelemede tespit edilen pervane, simurg, kuğu, gül, nergis, menekşe, nar, elma, yedi, kırk gibi pek çok kelimenin kullanımı şairin gelenekle bağını koparmadığına, geleneğe ait kavramları modern şiirle yeniden yorumlayarak kullandığına işaret etmektedir.

Yapılan çalışma ile Türkçenin söz varlığının zenginliğini ortaya koymak ve Haydar Ergülen’in şiirlerindeki söz varlığını tespit etmek amaçlanmıştır. Haydar Ergülen şiirleri üzerine yapılan ilk söz varlığı çalışması olması sebebiyle çalışmamızın alandaki boşluğu dolduracağı ve şair üzerine yapılacak başka çalışmalara fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Haydar Ergülen, Nar, şiir, kelime dünyası, tematik söz varlığı.

ABSTRACT

Institution : ZBEU, Institute of Social Sciences, Department of Management
Thesis Title : Thematic Vocabulary in Haydar Ergülen Poems
Thesis Author : Nuriye GÖKBUDAK
Thesis Adviser : Assist. Prof. Dr. Hasan ÖZER
Type, Year : MSc Thesis, 2023
Number of Pages : 153

The existence of the word reflects the history, culture, life, belief and mentality of a society. The words that make up oral and written works are especially the reflection of the artist and the society in general. Therefore, the words chosen by poets and writers reflect their understanding of art and their view of life, while also shedding light on the social, political and cultural structure of the society. The most important way to reveal the vocabulary of a language will be to examine the works written in that language.

For this purpose, in our study, 162 poems in Haydar Ergülen's work called Nar (Bütün Şiirleri-I), one of the leading names of the '1980 Kuşağı' image poetry understanding, were tried to be examined from a thematic point of view. In the study's section, 7 thematic headlines were identified to reflect the poet's conceptual world, and the poems were examined through document review under the titles universe, time, human, plant, animal, material culture and spiritual culture. In the examination, it was seen that Haydar Ergülen had a wide world of concepts and a rich vocabulary. It has been determined that the poet uses some words such as love, mother, child, woman, house, room, balcony, courtyard, city, country, June, train, blue more frequently. Based on the common concepts in poems, the poet's vocabulary; It has been seen that the cultural accumulation, life, values, belief, view of life, and the social and political events he witnessed from the past were effective. Again, the use of many words such as propeller, simurg, swan, rose, calendula, violet, pomegranate, apple, seven, forty, which were detected in the examination, indicates that the poet did not break his connection with tradition, and that he used the concepts of tradition by reinterpreting them with modern poetry.

With the study, it is aimed to reveal the richness of the vocabulary of Turkish and to determine the vocabulary in Haydar Ergülen's poems. Since it is the first word study on Haydar Ergülen poems, it is thought that our work will fill the gap in the field and will benefit other studies on the poet.

Key words: Haydar Ergülen, Nar, poetry, world of words, thematic vocabulary.

ÖN SÖZ

Dil; duygu ve düşünceleri ifade etmede, toplumun maddi ve manevi değerlerini, birikimini geleceğe taşımada bir araç olarak kullanılmaktadır. Dilin varlığının ve gelişmişliğinin göstergesi o dile ait zengin söz varlığıdır. Şair ve yazarlar, eserlerinde kullandıkları sözcüklere yeni anlamlar kazandırarak dilin gelişmesine ve zenginleşmesine katkı sunarlar. Dile ait söz varlığını tespit etmenin en iyi yolu o dilde yazılan edebî metinleri incelemekten geçecektir.

‘1980 Kuşağı’ imgeci şiir anlayışının önde gelen usta kalemlerinden Haydar Ergülen, şiir ve düzyazı türünde kaleme aldığı eserleriyle Türk edebiyatında adından sıklıkla söz ettirmektedir. Ergülen’in Türk şiirini bir bütün olarak görmesi ve şiirlerinde geleneğe ait unsurları yeniden yorumlaması, kendine has imge kullanımı ve zengin kelime dünyasına sahip olmasından kaynaklı şairin şiirlerinin söz varlığı tespit edilmek istenmiştir. Alanyazında yaptığımız tarama sonucunda Haydar Ergülen’in eserleri üzerine yapılmış söz varlığı incelemesine rastlanmamış olması da konuyu seçmemizde etkili olmuştur. Yapılan bu çalışmanın, akademik alandaki boşluğu dolduracağı ve alana zenginlik katacağı düşünülmektedir.

Çalışmada şairin ilk dönem şiir kitaplarından ‘*Karşılığını Bulamamış Sorular* (1982), *Sokak Prensesi* (1990), *Sırat Şiirleri* (1991), *Eskiden Terzi* (1995), *40 Şiir ve Bir... (1997)*’ eserlerinin yer aldığı, şairin ilk toplu şiir kitabı olan *Nar (Bütün Şiirler-1)* adlı eseri incelemeye alınmıştır. Çalışmanın yüksek lisans çalışması olması ve Ergülen’in eserlerinin sayıca çokluğundan kaynaklı inceleme şairin beş şiir kitabında yer alan 162 şiirle sınırlı tutulmuştur. Çalışmaya ilişkin verilerin toplamasında doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır.

“Haydar Ergülen Şiirlerinde Tematik Söz Varlığı” adlı yüksek lisans tezimiz önsöz ve giriş kısımlarından sonra dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmanın kuramsal çerçevesi hakkında bilgi verildikten sonra araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, yöntemi ve sınırlıkları üzerinde durulmuştur. “Haydar Ergülen’in Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri” başlıklı tezin birinci bölümünde şairin hayatına, edebî kişiliğine yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde Haydar Ergülen’in eserleri, ödülleri, hakkında yapılan çalışmalarla ilgili bilgiler yer almaktadır. Tezin ikinci bölümü olan “Haydar Ergülen Şiirlerinin Tematik Söz

Varlığı” kısmında Haydar Ergülen şiirlerinin kavram dünyasını yansıtacak *evren, zaman, insan, bitkiler, hayvanlar, maddi kültür, manevi kültür* şeklinde yedi tematik başlık belirlenmiştir. Bu başlıklardan bazılarının alt başlıkları oluşturularak şiirlerde tespit edilen sözcükler, ilgili kavram başlıkları altında sıklık değerleriyle birlikte verilmiştir. Şairin daha sık kullandığı kelimeler kısaca yorumlanmış ve şiirlerden yapılan alıntılarla örneklendirilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümü olan ‘Fiiller’ kısmında şiirlerde geçen fiiller ve sıklıkları tespit edilmiştir. Tezin dördüncü bölümü olan “Şiirlerde Öne Çıkan Diğer Unsurlar” kısmında ise şiirlerde geçen atasözü, deyim, ikileme, ilişki sözleri, yabancı sözcükler, kitap, eser isimleri; yabancı cümleler ve alıntılar incelenmiştir. Sonuç bölümünde çalışmamız boyunca elde veriler yorumlanmıştır. Kaynakça bölümünde ise süreçte yararlanılan kitap, tez, makale, çevrimiçi kaynaklara yer verilmiştir.

Beni bu çalışmaya yönlendiren ve süreç boyunca benden bilgi ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Hasan ÖZER’e, yapıcı ve olumlu yaklaşımlarıyla tezimi geliştirmeme katkı sağlayan Dr. Öğr. Üyesi Yaşar ŞİMŞEK’e ve Dr. Öğr. Üyesi Arda KARADAVUT’a çok teşekkür ediyorum. Çalışmam boyunca benden manevi desteğini esirgemeyen aileme ve kıymetli dostlarıma teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1
1. HAYDAR ERGÜLEN'İN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ, ESERLERİ.....	1
1.1. Haydar Ergülen'in Hayatı.....	1
1.2. Haydar Ergülen'in Edebî Kişiliği.....	8
1.3. Haydar Ergülen Şiirinde Söz Varlığı.....	12
1.4. Haydar Ergülen'in Eserleri.....	15
1.5. Haydar Ergülen'in Aldığı Ödüller	20
1.6. Haydar Ergülen Hakkında Yapılan Çalışmalar	21
2. HAYDAR ERGÜLEN ŞİİRLERİNDE TEMATİK SÖZ VARLIĞI	22
2.1. Evren	22
2.1.1. Tabiat Unsurları	22
2.1.2. Doğal Afetler	26
2.1.3. Madenler	27
2.2. Zaman	28
2.2.1. Mevsimler	28
2.2.2. Zaman, Gün, Ay, Yıl	30
2.3. İnsan	35
2.3.1. Aile, Akrabalık ve Yakınlık.....	35
2.3.2. İnsan Vücudu ve Organlar	41
2.3.3. Duyu	45
2.3.4. Duygu	48
2.3.5. Cinsiyet.....	51
2.3.6. Ünvan, Kişi Vasıfları	53
2.3.7. Kişi Adları	55
2.3.8. Doğum, Ölüm, Hayat, Hayatın Evreleri	58
2.4. Bitkiler.....	62
2.5. Hayvanlar	64
2.6. Maddi Kültür	68
2.6.1. Besinler	68
2.6.2. Giyim-Kuşam	75
2.6.3. Yer-Yön	77

2.6.4. Meslek-Meşguliyet	84
2.6.5. Sayılar	87
2.6.6. Renkler.....	90
2.6.7. Eşyalar, Aletler	93
2.6.8. Araçlar	96
2.6.9. Güzel Sanatlar.....	98
2.6.10. Siyaset, Hukuk, Güvenlik	101
2.7. Manevi Kültür	103
2.7.1. Din, İnançlar	103
3. FİİLLER	106
4. ŞİİRLERDE ÖNE ÇIKAN DİĞER UNSURLAR.....	109
4.1. Deyimler	109
4.2. Atasözleri.....	113
4.3. İkilemeler.....	114
4.4. İlişki Sözleri (Kalıp Sözler).....	117
4.5. Yabancı Sözcükler.....	119
4.6. Kitap, Eser İsimleri; Yabancı Cümleler ve Alıntılar	130
SONUÇ.....	134
KAYNAKÇA	146
ÖZ GEÇMİŞ.....	153

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Tabiat Unsurları Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri..	25
Tablo 2.2: Doğal Afet Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri	26
Tablo 2.3: Maden ve Değerli Taşlar Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri	28
Tablo 2.4: Mevsimler Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri.....	30
Tablo 2.5: Zaman, Gün, Ay, Yıl Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri	34
Tablo 2.6: Aile, Akrabalık, Yakınlık Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri	41
Tablo 2.7: İnsan Vücudu, Organlar Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri	44
Tablo 2.8: Vücudun Duyuları, Beş Duyu Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri.....	47
Tablo 2.9: Duygu Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri	51
Tablo 2.10: Cinsiyet Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri.....	53
Tablo 2.11: Ünvan, Kişi Vasıfları Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri	55
Tablo 2.12: Özel İsimler Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri	58
Tablo 2.13: Doğum, Ölüm, Hayat, Hayatın Evreleri Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri	61
Tablo 2.14: Bitkiler Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri.....	64
Tablo 2.15: Hayvanlar Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri	67
Tablo 2.16: Yiyecek Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri.....	72
Tablo 2.17: İçecek Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri	75
Tablo 2.18: Giyim-Kuşam Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri ...	77
Tablo 2.19: Yer-Yön Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri.....	84
Tablo 2.20: Meslek-Meşguliyet Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri	87
Tablo 2.21: Sayılar Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri.....	90
Tablo 2.22: Renkler Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri	93
Tablo 2.23: Eşyalar, Aletler Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri	96
Tablo 2.24: Araçlar Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri	98
Tablo 2.25: Güzel Sanatlar Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri	101
Tablo 2.26: Siyaset, Hukuk, Güvenlik Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri	103

Tablo 2.27: Din, İnançlar Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri...	105
Tablo 3.1: En Sık Kullanılan 40 Fiil ve Kullanım Sıklıkları	108
Tablo 4.1: Beden İsimleri ile Kurulan Deyimler	112
Tablo 4.2: Yapısı Bozulmuş Deyim Örnekleri	113
Tablo 4.3: Yabancı Sözcükler ve Kullanım Sıklıkları	122

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Şiirlerde Aşk ı Çağrıştırın Kelimeler	48
Şekil 2.2: Şiirlerde Ölümlü Çağrıştırın Kelimeler	58

KISALTMALAR LİSTESİ

Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
Hız.	: Hazreti
s.	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
TEİS	: Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü

GİRİŞ

Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan, duygu ve düşünceleri ifade etmede başvurulan temel araç olarak tanımlanır. Sosyal bir varlık olan insan duyduklarını, gördüklerini ve yaşadıklarını kullandığı dil sayesinde çevresine aktarmaktadır. Dolayısıyla dil vasıtası ile hem iletişim hem etkileşim sağlanmaktadır. Temelde toplumsal bir olgu olan dil, şair ve yazarların eserlerinde söze dönüşerek bireysel bir kimlik kazanır, zaman içerisinde bu bireysel kullanım toplumsal bir forma dönüşmektedir.

Banguoğlu (1990, s. 9) dili; “*İnsanların meramlarını anlatmak için kullandıkları bir sesli işaret sistemidir*” diye tanımlarken, Muharrem Ergin (2009, s. 25-27) dilin; tabî bir vasıta, canlı bir varlık, gizli antlaşmalar sistemi, içtimaî ve millî müessese olduğunu belirtmiştir. Korkmaz (1992, s. 43) da diğer isimlerin söylediği gibi dilin bir anlaşma ve aktarma aracı olduğunu belirtirken bunun yanında seslerden örülü, gelişmiş bir sistem olduğunu ifade etmektedir. “*Dil, düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir*” (Aksan, 2009, s. 55). Eker (2019, s. 3-9), karmaşık bir görüntüye sahip olan dilin; iletişim araçları içerisinde en gelişmiş olduğunu söylemiş ve dile dizge olarak yaklaşmıştır. Günay (2004, s. 11)’a göre dil iletişimin vazgeçilmez temel ögesidir ve onu konuşan toplumlarca kabul edilen kurallar bütünüdür.

Yapılan bu tanımlamalardan hareketle dil; insanlar arasında duygu, düşünce, fikir ve deneyim aktarımı yapılmasını sağlayan, insana özgü, geçmişe eskiye dayanan, canlı bir iletişim aracı ve seslerden örülü kurallar bütünüdür denebilir.

Dilin iletişim sağlama işlevi yanında toplumu bir arada tutma, kültürü gelecek kuşaklara aktarma ve milletlerin devamlılığını sağlama noktasındaki önemi unutulmamalıdır. “*Dil, her şey değildir; ama her türlü iletişimin temelidir. Duygularımızı, düşüncelerimizi dil ile anlatır, geçmiş ve gelecek arasındaki iletişim köprüsünü dil ile kurarız*” (Hengirmen, 2006, s. 15). Milletlerin varlığının temel göstergelerinden biri olan, milleti bir arada tutan dil aynı zamanda kültürün de hem

yaratıcısı hem taşıyıcısı olmuştur. “*Şunu her şeyden önce belirtelim ki, bir dil, onu konuşan ulusun yaşayış biçiminin, en geniş anlamda kültürünün, dünya görüşünün, tarih boyunca geçirdiği çeşitli evrelerin ve başka toplumlarla kurduğu ilişkilerin yansıtıcısıdır*” (Aksan, 1990, s. 14). Toplumlar tarih boyunca edindikleri kültürel birikimlerini gelecek nesillere dil aracılığıyla aktarmışlardır. “*Dili zenginleştiren, gücünü arttıran, o dilin en eski dönemlerinden beri kullanılan, ait olduğu toplum ile değişen gelişen kelimeleri anlamak; bunların kullanımlarıyla ilgili doğru bilgilere ulaşmak dilin yazılı ürünlerinin incelenmesinden geçmektedir*” (Ergüzel & Kirik, 2012, s. 52). Aksan (1990, s. 14), her dilin kendine has anlama ve anlatma biçimi olduğunu ve bunu ifade ediş şeklinin, söz varlığının anlam açısından incelenmesiyle ortaya konulabileceğini belirtmiştir. Çünkü “*dilin söz varlığı, o dili konuşan toplumun aynası gibidir*” (İmer, 1991, s. 25).

Söz varlığı kavramı dil biliminin sözcük bilimi olarak adlandırılan leksikoloji dalı içerisinde yer alan bir çalışma alanıdır. TDK Güncel Sözlük’te, söz varlığı; *söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler* (TDK, 2023) şeklinde ifade edilirken, Baş (2010, s. 140), *kelime kadrosu, sözcük gömüsü* demeyi tercih etmiştir. Karataş (2001, s. 380), “*sözlü anlatımda, özellikle yazıda yer alan kelimelerin azlık ya da çokluk bakımından çeşitliliği*” olarak tanımladığı söz varlığı kavramı yerine “*söz dağarcığı, kelime hazinesi*” demeyi uygun bulmuştur. Korkmaz (1992, s. 100) söz varlığını “*bir dilin bütün kelimeleri; bir kişinin veya bir topluluğun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplamı*” ifadesiyle tanımlamıştır. Doğan Aksan, Korkmaz’ın tanımlamasını daha da genişletip “*Bir dilin sözvarlığı denince, yalnızca, o dilin sözcükleri değil, deyimlerin, kalıp sözlerin, kalıplaşmış sözlerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütünü anlıyoruz*” (Aksan, 2021, s. 15) diyerek söz varlığının kapsamının daha geniş olduğuna dikkat çekmiştir. Aksan (2021, s. 7), söz varlığının içerdiği unsurları:

- Temel söz varlığı,
- Yabancı sözcükler,
- Deyimler,
- Atasözleri,
- İlişki sözleri (kalıp sözler),

- Kalıplaşmış sözler,
- Terimler,
- Çeviri sözcükler başlıkları altında incelemiştir.

Organ isimleri, temel ihtiyaçları karşılayan kavramlar, akrabalık, sayı, bitki, hayvan, meslek isimleri, gelenek ve görenekle ilgili kavramlar, kültürün manevi boyutunu oluşturan din ve inanç ile ilgili ifadeler, kültürün maddi örneklemine oluşturan eşya, alet, giyim, yiyecek ve içecek isimleri, yer-yön bildiren kavramlar dilin söz varlığını oluşturan unsurlardan bazılarıdır. Bunların yanında toplumun deneyim ve dünya görüşünün ürünü, ortak hafızanın yansımaları olan atasözleri; toplumların diğer uluslarla kurduğu ilişkinin göstergesi olan yabancı sözcükler; toplumun ince zekâsının damıtılmış hâli olan deyimler; kültürün ayrılmaz parçası ilişki sözleri söz varlığı içerisinde değerlendirilir.

Söz varlığı üzerine yapılan tanımlama ve yorumlardan hareketle, söz varlığının sadece ölçünlü dilde kullanılan kelimelerden ibaret olmadığı, dili konuşan toplumun yaşayışını, örfünü, âdetini, dünyaya bakışını, hayatı yorumlayışını, düşünce yapısını ifade etmede kullanılan tüm kelimeleri kapsadığı sonucuna varılabilir. *“Dilin söz varlığı, insan düşünce ve duygularının derinliğinden çıkmış toplumsal etkileşimin varlığı olarak değerini kormuş bir öze sahiptir”* (Karadüz, 2009, s. 644). Söz varlığı, toplumun maddi ve manevi birikimini yansıtan bir ayna durumundadır. *“Bir toplumun yaşam biçimiyle birlikte dinsel inançları, hangi uluslarla ne ölçüde ilişki kurmuş olduğu, nelere değer verdiği hatta nükteye olan eğilimi hep sözvarlığının incelenmesiyle ortaya çıkar”* (Aksan, 2021, s. 16).

Söz varlığı üzerine yapılacak olan çalışmalar aynı zamanda dil üzerine yapılacak olan çalışmaların temelini oluşturmaktadır. Bir dilin zenginliğini ortaya koymak için o dille yazılmış edebî ürünleri incelemeye esas almak önemlidir. Ergüzel & Kirik (2012, s. 53), söz varlığı üzerine yapılacak olan dil çalışmalarında, şair ve yazarların kullandıkları kelime sayısı ve sıklığının, kelime gruplarının dağılım özelliklerinin belirlenmesinin önemli olduğunu vurgulamışlardır. *“Bir dilin söz varlığında; sözcüklerin çok anlamlılığı, soyut kavramlar, bu soyut kavramları somutlaştırma ve metaforlar o dilin gelişmişliğine işaret eden unsurlardan bazılarıdır”* (Koç, 2020, s. 2). Şair ve yazarlar, kendine özgü üsluplarıyla eserler

ortaya koyarken aynı zamanda kendi söz varlığını da oluşturmuş olurlar. Çünkü bireyin zihninde, dünyasında var olan ve içinde yaşadığı toplumla kurduğu ilişkisinde kullandığı kavramlar dile yansıyacaktır. “*Dil, bir milletin sahip olduğu en büyük sosyal miras ve en zengin donanımdır. Bu dilin sunduğu anlama ve anlatma imkânlarından faydalanabilmek ve kültürel mirastan pay alabilmek için o dilin söz varlığına ve kurallarına hâkim olmak gerekir*” (Demir, 2016, s. 147). Özellikle alanında yetkinliği kabul edilen isimlerin eserleri üzerine yapılacak olan çalışmalar, eserlerin yazıldığı dönemin sosyal yapısı, dil ve kültür özellikleri hakkında önemli bilgiler elde edilmesini sağlayacaktır.

Çalışmanın Konusu, Amacı

Bir dilin zenginliği o dile ait söz varlığı unsurları üzerinden tespit etmek mümkündür. Çünkü söz varlığı dilin hazinesidir. Yazılı ve sözlü ürünlerimiz bu hazineyi bünyesinde barındırmaktadır. “*Yüzyıllar içinde dilin kendini işleye işleye kazandığı zenginlik çeşitli özellikteki sözcüklere ve örneklendirilmiş kaynaklara aktarılmadıkça, yaşayan nesiller ve sonradan gelecekler, dillerinin inceliklerini tanıyamazlar, sadece kendi dönemlerinin sınırlı anlatım imkânlarıyla yetinmek sorunda kalırlar*” (Ergüzel, 2007, s. 118). Dolayısıyla dile sahip çıkılması, gelecek nesillere aktarılması hususunda dilin söz varlığının tespit edilmesi ve kayıt altına alınması önem arz etmektedir.

Çalışmanın konusunu, Haydar Ergülen tarafından kaleme alınan şairin ilk dönem eserlerinden beş şiir kitabı üzerine yapılan tematik (konusal) söz varlığı incelemesi oluşturmaktadır. Bu araştırma, “Türk edebiyatında ‘1980 Kuşağı’ şairleri arasında imgeci şiir anlayışının önde gelen isimlerinden olan Haydar Ergülen’in, şiirlerinde hangi söz varlığı unsurlarına ne sıklıkla yer vermiştir?” sorusuna cevap bulmak, Türkçenin söz varlığının zenginliğini ortaya koymak ve Haydar Ergülen’in şiirlerindeki söz varlığını tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

Elde edilen veriler sonucunda Ergülen’in duygu ve düşünce dünyasına dair çözümlemeler yapılmak istenmiştir. Söz konusu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevaplar aranacaktır:

1. Haydar Ergülen şiirlerinde evren başlığında hangi söz varlığı unsurlarına ne sıklıkla yer verilmiştir?

2. Haydar Ergülen şiirlerinde zaman başlığında hangi söz varlığı unsurlarına yer verilmiştir?

3. Haydar Ergülen şiirlerinde insan başlığında hangi söz varlığı unsurlarına yer verilmiştir?

4. Haydar Ergülen şiirlerinde bitkiler başlığında hangi söz varlığı unsurlarına yer verilmiştir?

5. Haydar Ergülen şiirlerinde hayvanlar başlığında hangi söz varlığı unsurlarına yer verilmiştir?

6. Haydar Ergülen şiirlerinde maddi kültür başlığında hangi söz varlığı unsurlarına yer verilmiştir?

7. Haydar Ergülen şiirlerinde manevi kültür başlığında hangi söz varlığı unsurlarına yer verilmiştir?

8. Haydar Ergülen şiirlerinde deyimlere yer verilmiş midir, deyimlerin kullanım sıklığı nedir?

9. Haydar Ergülen şiirlerinde atasözlerine yer verilmiş midir, atasözlerinin kullanım sıklığı nedir?

10. Haydar Ergülen şiirlerinde ikilemelere yer verilmiş midir, ikilemelerin kullanım sıklığı nedir?

11. Haydar Ergülen şiirlerinde ilişki sözlerine (kalıp sözler) yer verilmiş midir, ilişki sözlerinin (kalıp sözler) kullanım sıklığı nedir?

12. Haydar Ergülen şiirlerinde yabancı sözcüklere yer verilmiş midir, yabancı sözcüklerin kullanım sıklığı nedir?

13. Haydar Ergülen şiirlerinde fiillere yer verilmiş midir, fiillerin kullanım sıklığı nedir?

14. Haydar Ergülen şiirlerinde kitap, eser isimlerine; yabancı cümleler ve alıntılara yer verilmiş midir, eser isimlerinin; yabancı cümle ve alıntıların kullanım sıklığı nedir?

Çalışmanın Önemi

Sözlü ve yazılı eserleri meydana getiren sözcükler, toplumun yansıması durumundadır. Şair ve yazarların kullandığı sözcükleri, kavram alanlarına göre kategorize etmek, sözcüklerin sayısını bilmek; onların sanat anlayışı, hayat görüşü, değerleri, ideolojisi hakkında çıkarımda bulunma fırsatı sunarken aynı zamanda dilin söz varlığının da gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlar. *“Bir dilin söz varlığı, o dilin tarihine geniş ölçüde ışık tutmakta, yüzyıllar boyunca ortaya çıkan ses, biçim, sözdizimi ve anlam değişikliklerini yansıtmakta, hangi dillerin etkisiyle, ne türden değişimler gerçekleştiğini göstermektedir”* (Aksan, 2021, s. 19). Bu sebeple edebî metinler üzerine yapılacak olan söz varlığı çalışmaları büyük önem arz etmektedir. Ayrıca dile hâkimiyet ve söz varlığının zengin kullanımı bireye; anlama, anlatma ve anlaşma noktasında bilinç katacaktır.

Türk edebiyatında ‘1980 Kuşağı’ şairleri arasında imgeci şiir anlayışının önde gelen isimlerinden, zengin kelime hazinesine sahip, kendine has imge anlayışı olan, farklı türde eserler ortaya koyan, Türkçeyi eserlerinde ustaca kullanan Haydar Ergülen’in eserleri üzerine alanyazında yapılmış müstakil tematik söz varlığı çalışması bulunmamaktadır. Yapılan bu çalışmayla Haydar Ergülen şiirlerinin söz varlığı ilk kez ortaya konacaktır ve bu çalışmanın alanyazındaki boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın “Haydar Ergülen’in Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri” başlıklı birinci bölümünde şairin hayatı, edebî kişiliği, eserleri, ödülleri, hakkında yapılan çalışmalarla ilgili bilgi verilirken; şair üzerine yazılan kitap ve makalelerden, şairin kendi yazmış olduğu eserlerden, şairle yapılan söyleşilerden, yazar-şair ansiklopedilerinden ve çevrimiçi kaynaklardan yararlanılmıştır.

İkinci, üçüncü ve dördüncü bölümlerde araştırma yöntemlerinden nitel araştırma uygulanmıştır. Veri toplama kısmında doküman incelemesi yöntemine yer verilmiştir. Çalışmada tematik söz varlığı incelemesi yapılmıştır. İkinci bölümde Haydar Ergülen şiirlerinin kavram dünyasını yansıtacak; evren, zaman, insan, bitkiler, hayvanlar, maddi kültür ve manevi kültür olmak üzere yedi tematik başlık ve bunlardan bazılarının alt başlıkları oluşturulmuştur.

Tematik söz varlığı çalışmalarında kavram alanlarının sınıflandırılmasında ortak bir yöntem bulunmamaktadır. Dolayısıyla yapılan çalışmada tematik başlıkların belirlenmesinde Doğan Aksan'ın '*Türkçenin Sözvarlığı*' ve Hatice ŞİRİN'in '*Eski Türk Yazıtları Söz Varlığı İncelemesi*' kitabından, Çetin PEKACAR danışmanlığında Gülay ARIK tarafından hazırlanan '*Attilâ İlhan'ın Son Dönem Şiirlerinin Söz Varlığı*' adlı yüksek lisans tez çalışmasından yararlanılarak yeni bir tematik tasnif oluşturulmuştur.

Üçüncü bölümde şiirlerde geçen fiiller tespit edilirken, çalışmanın dördüncü bölümünde diğer unsurlar başlığı altında; atasözleri, deyimler, ikilemeler, kalıp sözler, yabancı sözcükler, kitap, eser isimleri; yabancı cümleler ve altıntılar incelenmiştir. Deyimlerin tespitinde Ali Püsküllüoğlu'nun *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, Necmi Akyalçın'ın *Türkçemizin Anlamsal Zenginlikleri Deyimlerimiz*, Yusuf Çotuksöken'in *Türkçe Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* adlı eserine, atasözleri için Ömer Asım Aksoy'un *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* ve İsmail Parlâtır'ın *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* eserinden yararlanılmıştır. İkilemeler incelenirken Vecihe Hatipoğlu'nun *Türk Dilinde İkileme* kitabına, ilişki sözleri için Hürriyet Gökdayı'nın *Türkçede Kalıp Sözler* kitabına, yabancı sözcüklerin köken tespitinde Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük'e bakılmıştır.

Haydar Ergülen'in şiirleri önce Microsoft Office Word uygulamasına aktarılmış ve bu programın 'ara bul' özelliği kullanılarak tematik söz varlığı başlıklarına göre tespit edilen sözcükler Excel sayfasına aktarılmıştır. Çalışmada toplanan veriler tasnif edilmiş ve her kategorinin altında elde edilen söz varlığı unsurlarının kullanım sıklıkları verilmiştir. Tespit edilen kavramlar, şiirlerden yapılan alıntılarla sayfa numarası belirtilip, kalın punto ile yazılarak örneklendirilmiştir.

Çalışmanın Sınırlılığı

Bu çalışma, şairin '*Karşılığını Bulamamış Sorular* (1981), *Sırat Şiirleri* (1991), *Sokak Prensesi* (1990), *Eskiden Terzi* (1995), *40 Şiir ve Bir...* (1997)' adlı beş şiir kitabının yer aldığı, şairin ilk toplu şiir kitabı olan '*Nar (Bütün Şiirleri-I)* (Kırmızı Kedi Yayınları, 9. Basım, 2013) adlı eseriyle sınırlandırılmıştır.

Haydar Ergülen'in şiir ve düzyazı türünde kaleme aldığı eser sayısı 53'tür. Alanda yapılan diğer çalışmalarda yer verilen eser ve şiir sayılarına bakıldığında Ergülen'in eserinde yer alan 162 şiirin evreni temsil edecek örnekleme oluşturma açısından yeterli olduğu düşünülmektedir.

İncelemede *Nar (Bütün Şiirleri-1)* adlı eserin tercih edilmesinde; *nar* kavramının şairle özdeşleşmiş olması ve şairin şiir poetikasını özetleyen kavram olması, şairin çok satan şiir kitapları arasında bu eserin de yer alması etkili olmuştur. Haydar Ergülen'in yaptığı bir söyleşide kendisi için ayrı bir yeri olan eserin olup olmadığı sorulmuştur. Ergülen; '*Karşılığını Bulamamış Sorular*' adlı eserin ilk şiir kitabı olması, '*Eskiden Terzi*' üzerine çok çalışması, '*40 Şiir ve Bir...*' eserin hayatını özetlemesi sebebiyle bu eserlerinin önemli olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca şair '*Nar*' isimli kitabının, kızının dünyaya gelişini yıllar öncesinden müjdeleyen eseri olması hasebiyle kendisi için kıymetli olduğunu belirtmiştir.¹

Çalışmanın Varsayımları

Haydar Ergülen'in çalışmada incelenen beş şiir kitabının söz varlığının belirlenmesi, şairin kelime dünyası, üslubu ve dili kullanım gücü bakımından önemli veriler sunacağı düşünülmektedir.

Elde edilen verilerin Türkçenin söz varlığına katkı sunacağı, alanda ve şairin farklı eserleri üzerine yapılacak olan benzer çalışmalara önayak olacağı varsayılmaktadır.

Nar (Bütün Şiirleri-I) eserin Haydar Ergülen'in hangi sözcükleri daha sık kullandığını tespit etme açısından yeterli olacağı düşünülmektedir.

¹<https://mahaledebiyat.com/sen-yine-gazelini-dok-mirildanarak-haydar-ergulen-ile-soylesi/> adresinden 03.08.2023 tarihinde alınmıştır.

1. HAYDAR ERGÜLEN'İN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ, ESERLERİ

1.1. Haydar Ergülen'in Hayatı

14 Ekim 1956'da Eskişehir'de doğmuştur. Çocukluk ve gençlik yıllarını Eskişehir'in Kurtuluş Mahallesi'nde geçiren Ergülen, *cennet çayırıları*² diye adlandırdığı ve *Memleketimden İnsan Manzaraları gibiydi*³ dediği, pek çok etnik grubun yaşadığı, çok kültürlü bir ortamda büyümüştür.

Ergülen'in şiirlerinde dostluğa ve kardeşliğe dair özlemini dile getirdiği dizelerin ortaya çıkmasında yetiştiği mahallesinin büyük etkisi olmuştur. Yetiştği mahallenin ve çocukluk yıllarında kurduğu dostluğun verdiği keyfi; “*dilimiz, kökenimiz, mezhebimiz, meşrebimiz, inancımız, dünya görüşümüz ne olursa olsun, 'önce insan' olduğumuz bilincinin ve bu bilinçle kurulan dostluğun keyfidir*”⁴ sözleriyle ifade etmiştir.

İlk ve ortaokulu Eskişehir'de, liseyi Ankara'da okumuştur. Annesi Nazlıgül Hanım, babası Hasan Bey'dir. Ergülen, altı çocuklu bir ailenin ilk çocuğudur. Kemal, Halil, Ali, Nazan ve Dilek'in ağabeyidir. Dedesinin ve babanannesinin de onlarla kaldığı, kalabalık bir aile ortamında yetişmiştir. Ergülen, çocukluk döneminden şu sözlerle bahsetmektedir: “*Benim çocukluğum, anayurdum olan Eskişehir'de geçti. Oto tamircisi, kaporta ustası bir baba, ev kadını bir anne ve sayıları giderek artan kardeşler arasında, aynı mahallede, çeşitli, küçük kira evlerinde ve bir babaanne ile dedenin şefkati ve koruyuculuğunda, şimdi çok özlediğim bir çocukluk dönemi yaşadım*” (Ergülen, 2012, s. 31).

Ergülen'in babası Hasan Bey, Eskişehir'in Divriği ilçesinin Sarıkavak köyündendir. Hasan Bey, Eskişehir Sanayi Çarşısı'nın ustalarındandır. Kaporta ustası olan babası için “*O, hayatı onarmaya çalıştığı için ben yağmuru filan onarmaya kalkıştım, şairlik yaptım*”⁵ der. Kanser hastalığından 68 yaşında babasını kaybeden Ergülen'e babasıyla olan ilişkisi sorulduğunda “*Candan, ilgili, dost bir*

² Akbayır (2021), s.21.

³ Ergülen (2012), s. 36.

⁴ Ergülen (2012), s. 37.

⁵ <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/haydar-ergulen/kel-hasan-usta-660543/> adresinden 09.05.2021 tarihinde alınmıştır.

insandı. Çok “baba” bir abiydi! Abim gibiydi, o yüzden iki kere üzüldüm, hem dost babamı hem can abimi yitirdim çünkü” (Ergülen, 2022) şeklinde cevap vermiştir.

Babasının okumaya çok düşkün olduğunu belirten Ergülen; Ece Ayhan, Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Kemal Tahir gibi edebiyatımızın önde gelen isimleriyle babası sayesinde tanıştığını söyler (Alper, 2010, s. 84). Ergülen, evlerine günlük 3-4 gazetenin girdiğini, *Akis*, *Hayat Mecmuası*, *Akbaba* gibi o dönemin popüler dergilerini babasının düzenli şekilde aldığını belirtir (2012, s. 32). Hayata bakışında ve şiirinin ılımlı yönünün beslenmesinde babasının mizacının etkisi olduğunu belirtmiştir. Babasından gördüğü arkadaşlığın, iyimserliğin, güler yüzlülüğün, rindliğin, Bektaşî dedelerini aratmayan hoşgörölü olmanın ve insanlara karşı adaletinin; kendisini terbiye ettiğini ve hayata hazırladığını belirtir (TEİS, 2020).

Haydar Ergülen, babasının; cömert, neşeli, duyarlı, alçakgönüllü, ileri görüşlü, demokrat, laik, toplumcu, iyimser, mücadeleci ve daha sayılabilecek pek çok şahsına münhasır özelliğinden dolayı babasını, ataerkil renk olarak bilinen; umudu, bilgeliği, sadakati, güveni temsil eden *mavi* rengi ile özdeşleştirmiştir. 2022 yılında çıkardığı çocukluk ve gençlik anılarının yer aldığı eserine *Şu Benim Mavi Babam* adını vermiştir. *Zarf* adlı şiir kitabında yer alan *Babam ve Ustam* başlıklı şiirini ‘*Babam Kel Hasan Usta’ya*’ diyerek babasına ithaf etmiştir.

“Babam ve Ustam: cıraklıktan yetişen iki mektup

pulsuz, zarfsız, kâğıtsız

birbirine emanet iki çocuk

bir çift adam her yere yetişmeye

hayatı onarmaya, acıyla uslanmaya,

kırılıp katlanmaya bir çift kanat

sırtında ev, gönlünde iyilik, omuzlarında hayat

anladım ki ustam kırılanla kırılmak değil marifet kırılanı onarmak”⁶

6 Ergülen (2010), s. 66.

Annesi Nazlıgöl Hanım, ev hanımıdır. Ergülen, annesini “Benim ve 5 kardeşimin Gül annesi, gül bahçesi. Küçük sütçü kız. Kırmızı saçlı, çilli, beyaz, güzel yüzlü, güzel gülüşlü kadın. Öyle gençti ki, kardeşim Kemal’le ilkokula gittiğimiz yıllarda, ‘abla’ derdik ona. Gül anne, bahçenin ablası” (Ergülen, 2018) sözleriyle tarif eder. Annesinin 17 yaşında evlendiğini belirten şair, hem ailenin ilk çocuğu olmasından hem annesinin yaşının küçük olmasından kaynaklı annesine uzun yıllar ‘abla’ dediğini söyler. Bir gün babaannesinin o sizin ablanız değil anneniz olur demesiyle abla demeyi bırakırlar (Akbayır, 2021, s. 39).

Ergülen annesiyle geçirdiği güzel günleri “Bazı şehirler bir ev, bazı evlerse bir bahçedir. Çocuğun bahçesi de annedir, hele adı da Gül ise. Ben o şehirde bulundum, o evde oturdum, o bahçede büyüdüm”(Ergülen, 2018, s. 63) sözleriyle ifade eder. Ergülen’in şiirlerinde anne kimi zaman açık kimi zaman örtük özne olarak karşımıza çıkar. “En sevinçli ya da en kederli zamanlara anneyi düşünmek benim için mutluluktur”⁷ diyen Ergülen, şiirin anneden geldiğini ve aynı zamanda şiirin insana annelik yaptığı dile getirir (Ergülen, 2012, s. 42). “Şiir, annelik sanatı”⁸ başlıklı yazısında Ergülen niçin şiir yazdığı ve kimin yerine yazdığı sorusu üzerinde düşündükten sonra şiiri annesinin yerine yazdığını söylemiştir.

“Benim annem bir ev olduğu için, dünyayla çocukları dışında fazla bir alışverişi olmadığı için bana yazdırdığı şiirler de en çok avluya kadar uzanabiliyor. Ev-oda-balkon-avlu, sürekli geri dönüşlerle, gidiş-gelişlerle tekrarlanıyor şiir. Annemi kırmızı kiremitli küçük bir ev olarak düşünüyorum, şiiri de öyle. Ve onun iyiliğinden benim de payıma küçük iyilikler düşsün diye şiir yazıyorum, annemin yerine” (Ergülen, 2011, s. 154).

Zarf adlı şiir kitabında *Küçük Gül Abla* adlı şiirini annesine ithaf etmiştir.

“Küçük Gül Abla, annem, kardeşim

çocuk hiçbir şey öğrenmese

kardeşliği öğrenir annesinden

ben de öğrendim kardeşliği senin

⁷ Ergülen (2012), s. 42.

⁸ Haydar Ergülen’in *Haziran Tekrar* (Kırmızı Kedi Yayınları, 2011, s. 153) adlı deneme kitabında yer verdiği yazısıdır.

o gül yüzünden” (Zarf, s. 68).

Haydar Ergülen’in anne ve babasıyla ilgili hem yazdıkları hem anlattıklarından hareketle mutlu, birbirine bağlı, hoşgörülü, saygı ve sevgi dolu bir aile ortamında yaşadığı çıkarımı yapılabilir. Bu durumun şair üzerindeki yansımalarını şiirlerinde görmek mümkündür. “*Şairin şiirinde yoğunlukta kullandığı kelimelerin hemen hepsi sözünü ettiği babası Kel Hasan’ın bahçesinde ve annesi Gül bahçesinde olanlardır*” (Aka, 2013, s. 2). Ailenin en büyük çocuğu olan şairin, anne ve babasıyla arasındaki yaş farkının az olması sebebiyle baba/anne-oğul ilişkisinden ziyade ağabey/abla-kardeş yakınlığının olduğu anlaşılmaktadır. “*Dolayısıyla Ergülen için ana ve baba yurdu doyuma varamadığı yerdir. Hep oranın özlemiyle yaşar ve hatta onlarla edindiği her güzelliği şiiriyle yaşatmaya çalışır*” (Aka, 2013, s. 2).

Ergülen’in hayatında iz bırakan bir diğer isim ise dedesi Hüseyin Efendi’dir. ‘Budala’ diye anılan bir sülaleye mensup olan Halil Efendinin oğludur ve aynı zamanda dedesi, budala mahlasıyla tasavvuf şiirleri yazmaktadır. Ergülen, şair dedesiyle Görgü Cemlerine katılır ve bu kültürün kendi içindeki hırsı, bencilliği yok etmese de azalttığını ifade eder (Akbayır, 2021, s. 50).

Ergülen dedesinin kitaplığında bulunan Fuzuli’nin Kerbela Vak’asını anlattığı Saadete Ermişlerin Bahçesi (Hadikat-ı Süeda), Hazreti Ali cenknameleri, İmam Cafer Buyruğu, Hacı Bektaş-ı Veli’nin Velayetnâmesi, Alevi tasavvufuyla ilgili kitaplar, risaleler⁹ gibi eserleri Alevi kültüründe matem orucu tutulan Muharrem ayında evlerde toplanan cemaate okuduğunu söylemiştir. “*Hızlı okuduğumdan ve okumaya meraklı olduğumdan, genellikle bana okuturlardı*”¹⁰ diyen Ergülen’i, bu eserlerde Hazreti Hüseyin’in susuz bırakılarak şehit edilmesini anlatan satırlar herkesten önce ağlatmıştır (Alper, 2010, s. 85). “*Önce benim sesim boğulur, gözlerim dolar, sonrada büyüklerin ‘ah Hüseyin, vah Hüseyin’ ağıtları sonrası topluca gözyaşı dökerdik*” (Ünal, 2016, s. 160). Çocukluğunda yaşadığı bu etkilenmeden kaynaklı, Ergülen’in şiirlerinde yoğun olarak kullandığı su izliğiyle “*örtülü bir biçimde Kerbela vakasını*” (Biçer, 2018, s. 134) işaret ettiği yorumunda bulunabiliriz. Şair, dedesinin saz eşliğinde söylediği ve cemlerde dinlediği deyiş ve

⁹ Ünal (2016), s. 160.

¹⁰ Ergülen (2012), s. 33.

nefeslerin; kişiliğini şekillendirdiği gibi kendisinde şiir duygusunun ortaya çıkmasında ve gelişmesinde çok önemli bir kaynak teşkil ettiğini söylemiştir (Alper, 2010, s. 84).

İlk ve ortaokulu ‘vatan’ diye adlandırdığı Eskişehir’de okuyan şair daha bu yıllarda Ömer Seyfettin, Halide Edip, Reşat Nuri, Aziz Nesin ve Fakir Baykurt gibi Türk edebiyatının önemli isimlerini okur. Ortaokul yıllarında Doğu ve Batı klasikleriyle tanışır. Balzac, Tolstoy, Panait Istrati, Firdevsi, Feridüddin-i Attar, Ahmet Hamdi Tanpınar, Sait Faik, Sabahattin Ali beğeniyle okuduğu isimlerden bazılarıdır (Akbayır, 2021, s. 125-126).

Ortaokulda arkadaşı Şahin ve Selçuk ile birlikte *Ekin* adını verdikleri haftalık duvar gazetesi çıkartırlar. Yakın arkadaşı Şahin’le en sevdikleri ve en çok çalıştıkları dersin Fransızca olduğunu söyler. Her ikisinin de yazar olmak istediklerini, çeviriler yapıp sevdikleri roman ve şiirleri asıllarından okumak için Fransızcaya ayrı önem verdiklerini fakat Türkçeyi de asla ihmal etmediklerini dile getirir. Ayrıca Ergülen, Türkçeye olan bağlılığının ve yabancı dil öğrenme isteğinin altında Fransızca öğretmeni Rukiye Gül Yönel’e duydukları hayranlığın yattığını gizlemez (Ergülen, 2017, 367-368). Ergülen’in şiirlerinde yer verdiği sözcükler arasında azımsanmayacak sayıda Fransızca sözcük bulunmasında şairin bu dile olan yatkınlığının etkili olduğu söylenebilir.

Ergülen ilk yazısını 15 yaşındayken *Yeni Ortam* gazetesinde, Mehmet Can takma adıyla yazmıştır. Liseye Eskişehir Atatürk Lisesinde başlayan Ergülen, lise 1. sınıfta öğrenim görürken Deniz Gezmiş ve arkadaşları için yazdığı, onları neden sevdiğini, neden haklı olduklarını¹¹ anlatan bildiriye sınıfta birkaç arkadaşına okuması üzerine gözaltına alınır. Bu süreçte yaşadıklarının psikolojisi üzerindeki etkisini şöyle ifade etmektedir;

“Bir hafta filan geçmiş olmalı, serbest bıraktıkları bir öğle sonuydu, artık kararımı vermiştim, bunlardan kurtuluş yoktu, eskiden Porsuk çayı akışlıydı şehrimizde, kendimi ona bırakacaktım ve kurtulacaktım her şeyden. Suyun başında bunları düşünerek bir süre durmuş olmalıyım, suya bakmaktan başımın döndüğü, gözlerimin karardığı bir an, arkamdan biri gelip yakaladı beni, geriye çekti. Amcamın oğlu Fatih ağabey. Annem meğer birkaç gündür bendeki tuhaflığın farkına varmış, Fatih ağabeye söylemiş, o da beni arıyormuş. Ağlayarak anlattım her şeyi” (Ergülen, 2014b, s. 74).

¹¹ Ergülen (2014), s. 73.

Okuldan ilişiği kesilmesin diye dayısının da araya girmesiyle nakli Ankara Aydınlık evler Lisesine alınır.¹² Ergülen, Eskişehir’den ayrılıp Ankara’ya sürgün edilişinin kendisinde yarattığı etkiyi şu sözlerle anlatmıştır:

“O şehre hayatımın en koyu günlerinde, duman, kömür, kükürt kokuları arasında, bir mart akşamı getirilmiştim: Korkmuş, üşümüş ve çocuk. Evinden alınıp ormana bırakılmış bir av gibi, hiçbir şey hissedemiyordum. Ruhumun acısı gövdeme de yayılmıştı. Öyle olur, ruh yerinden sökülür ve acısı insanın iliklerine işler. Ruhla gövdenin bütünleştiğini ilk kez korkuda ve acıda görmüştüm. Birbirini onarmaya gücü yoktu ikisinin de gözlerimin önünde hızla parçalanıyordu. şimdi bile ne kadarımın onarıldığından şüpheliyim” (Ergülen, 2018, s. 59).

Haydar Ergülen’in taşra olarak gördüğü, anayurdum dediği Ekişehir’den ilk ayrılışı çocuk denebilecek yaşta gerçekteşmiştir ve Ergülen gözünü Ankara’da açmıştır. Dolayısıyla bu durum, şairin şiirlerinde karşımıza çıkan şehir-taşra kıyaslamasının, çocukluk yıllarına olan özlemin belki de temelini oluşturmuştur. Alper, Ergülen’in güvenli sığınak olarak gördüğü evden, mahallesinden, taşrasından ayrılışının şiirine olan yansımalarını; *“Sorunsuz, günlük gülistanlık bir kucaklayıcı ortamdan zalim, anlayışsız, insanlık dışı, işkenceci dış dünyaya geçtiği an travmaya uğramış ve o gün bu gündür çocukluğunun güzel günlerini nostaljiyle anımsamakta, anımsatmakta, herkese ilan etmekte ve günlere ağıtlar yakmaktadır”* (Alper, 2010, s. 16) şeklinde yorumlamıştır. İlerleyen zamanlarda edineceği yakın arkadaşlıklar, tanışacağı yazarlar, okuduğu üniversiteye olan sevgisi dolayısıyla Ergülen, Ankara için *“aydınlık şehir, büyük bir şiir evi”*¹³ benzetmesini yapacak, sürgün gittiği yıllardaki karamsar havayı üzerinden atacaktır.

Lise 2. sınıfa geçtiğinde ODTÜ’de sosyoloji bölümünü okumaya karar veren Ergülen, 1976 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesinde Sosyoloji Bölümüne girer. Üniversitenin Edebiyat Kulübü’nde aktif çalışmalarda bulunur. 1978’de *Felsefe*, 1983’te *Üç Çiçek*, 1986’da *şiir Atı* dergisini çıkardı. İlk şiiri 1978 yılında *Felsefe* dergisinde yayımlandı. 1979 yılında tek sayı yayınlanabilen *Yasak* adlı dergisinin ikinci sayısı dönemdeki siyasi olaylardan dolayı çıkartılamaz. İlk ödölünü *Unutulmuş Bir Yaz İçin* adlı şiiriyle aldı. *Karşılığını Bulamamış Sorular* adlı ilk şiir kitabı 1981 yılında yayımlandı. *“şiirleri ve yazıları 1979 yılından itibaren Felsefe Dergisi, Somut, Yusufçuk, Türk Dili, Gösteri, Varlık, Yazko-Edebiyat, şiir-lik (Almanya), Kum gibi pek çok dergide yer aldı”* (Işık, 2007, s.

¹² Ergülen (2012), s. 59.

¹³ Ergülen (2018), s. 109.

1257). İlk dönem eserlerinde ‘Eren Ali, Umur Erkan, Mehmet Can, Erkan Güçlü’ takma adlarını kullandı. Askerliğini 1985-1986 yılları arasında Kıbrıs’ta yapan Ergülen, askerlerin birbirine ‘tertıp’ yerine ‘hafız’ diye seslendiklerini görür ve çeşitli dergilerde gerçek kimliğini değil ‘hafız’ müstear adını kullanır (Akbayır, 2021, s. 82).

Üniversiteden mezun olduktan sonra Eskişehir Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesinde araştırma görevlisi olarak görev yaptı. Hocası Ersin Salman’ın kendisini ikna etmesiyle asistanlığı bırakır ve İstanbul’a gelerek yirmi üç yıl sürecek olan reklam yazarlığına yönelir (Akbayır, 2021, s. 18). Bu durum Ergülen’in taşradan ikinci kez ayrılıp büyükşehire gelmesi demektir. Özdemir, şairin taşradan ayrılmasının sanatına etkisini şöyle yorumlamıştır:

“Taşradan, sokağından ve bahçesinden ayrılarak büyük şehre gelmiş, gençlik yılları Türkiye’nin en sıkıntılı dönemlerinden birinde geçmiştir. Şahit olduğu yıkımlara bir de 1980’lerden itibaren hızını artıran küreselleşme, tüketim kültürü, insanüstü hız ve megakentlerin, caddelerin güven duygusundan uzak olması onun anılara yönelmesinde etkili olmuştur” (Özdemir, 2017, s. 30).

Radikal, Cumhuriyet, Star ve BirGün gazetelerinde köşe yazarlığı yaptı. Çeşitli üniversitelerde; Yaratıcılık ve Yazı, II. Yeni’den Günümüze Türk Şiiri, Şairin Hayatı, Yazı Biçimleri, Düşünce Hayatımızdan Portreler gibi dersler verdi. Bahçeşehir ve Kadir Has Üniversitelerinde öğretim görevlisi olarak çalıştı. Ergülen; Eskişehir Uluslararası Şiir Buluşması, Uluslararası Nazım Hikmet Şiir Günleri, İzmir Uluslararası Edebiyat Festivali direktörlüğünü de yürütmektedir.

1996 yılında endüstri mühendisi ve aynı zamanda reklam yazarı olan İdil Akoğlu ile evlendi. Ergülen, eşine olan sevgisini; “25 yıldır tanıştığınız, yakınınız, arkadaşınız, nişanlıyız, karı-kocayız, sevgiliyiz. Nar’ın anne ve babasıyız. Aynı avludayız, aynı bahçedeyiz. Dikili ağacımız Nar. Hala ‘nişanlım’ diye severim onu, nişanlı şiirler yazarım” (Ergülen, 2018) sözleriyle dile getirir. Şairin şiirlerinin önemli bir sembolü olan narın geçmişi nikâh gününe kadar gitmektedir. “Biz yandık aşkın nârına”¹⁴ notuyla nikâhlarında nar dağıtırlar. Ayrıca, 2019 yılında eşinin 50. yaşına bir hediye olarak *İdilikler* adlı aşk şiirlerini içeren şiir kitabını çıkardı.

¹⁴ Akbayır (2021), s. 100.

2007’de dünyaya gelen kızlarına da Nar ismini vermişlerdir. Şairin kitaplarının biyografisinde ‘Haydar Ergülen, Nar’ın babası’ yazmaktadır.

67 yaşında olan usta şair, şiirleriyle ve yazılarıyla edebiyat dünyamıza katkılar sunmaya devam etmektedir. Aynı zamanda Ergülen’i söyleşilerde, şiir yarışmalarında, panellerde, kitap fuarlarında ve edebiyat festivallerinde de aktif olarak görmekteyiz.

1.2. Haydar Ergülen’in Edebî Kişiliği

1980’li yılların sosyal, siyasi ve ekonomik havasından kaynaklı ülkede yaşanan değişimler sanatı ve sanatçıları da etkisi altında bırakmıştır. “*Hem toplumsal hem de bireysel ilişkilerde ‘tüketim’e dayalı anlayışın yaygınlaşması insani ilişkilerde çözülmeyi getirmiş, bunun sonucu olarak da kişiler tatminsizleşmiş, yalnızlaşmıştır*” (Asiltürk, 2017, s. 32). Sanatçılar 1970’li yılların toplumcu anlayışından sıyrılıp, içe dönük yapıya bürünerek şiirde bireyselleşme yoluna gitmişlerdir. Bu durumun yanında dönem şairleri, geçmiş dönemlerin şiir anlayışlarına sırt çevirmemişlerdir hatta kendilerinden önceki şiir gelenekleri onların şiirlerini besleyen kaynak olmuştur. Asiltürk, 80 Kuşağı şairlerinin şiire bir birikim ve donanım işi olarak baktıklarını bu sebeple geçmiş şiir anlayışlarını yok saymadıklarını, önemli isimlerin eserlerini okuyarak yol aldıklarını belirtmiştir (2017, s. 69). Koşar da 80 Kuşağı şairlerinin gelenekten beslendiğini, şiirde dili ve estetiği önemsediklerini ifade eder (2017, s. 73). “*80 sonrası şiir dünyasına ve dergilere bakıldığında çok farklı anlayışlardan, inançlardan, siyasi görüşlerden şairlerin bir araya gelip şiirleriyle bulunduğu bir ortam oluştuğu görülmektedir*” (Gökhan, 2015, s. 8).

Modern Türk şiiri içerisinde 1980 Kuşağı olarak adlandırılan dönemde; imgeci, toplumsalcı, metafizik, folklorik/mitolojik, anlatımcı, gelenekselci, beatnik-marjinalci, yeni garipçi gibi farklı şiir anlayışları karşımıza çıkmaktadır (Asiltürk, 2017, s. 100). “*Genelleyici ama temel anlamda 1980’li yıllara “çeşitlilik” duygusunun hâkim olduğunu söylemek mümkündür*” (Kara, 2014, s. 51). Haydar Ergülen, 1980 Kuşağı içerisinde imgeci şiir anlayışına daha yakın bulunmuştur. Kendisi her ne kadar sınıflandırmaya dâhil edilmeye karşı olduğunu belirtse de şiirlerinin içerik yorumlaması Ergülen’i imgeci anlayışa yakın tutmaktadır. Şiirde ideolojik söylemden uzak duran Ergülen, 1970’lerin slogancı

şiiirine karşı gelen bir grup içerisinde bulunduğunu ve bütün şiir geleneğine açık olduğunu, geçmişin bilgi ve tecrübesinden faydalanılabileceğini söylemiştir. “1980’lerde imge şiiri anlayışının önde gelen şairlerinden biri olan Haydar Ergülen (d. 1956) dönem içindeki çabasıyla, girdiği tartışmalarla ve en önemlisi de yayımladığı nitelikli şiir kitaplarıyla kuşak şiirinin yeni renkler kazanmasında, şiirin estetik düzeyinin yükselmesinde önemli rol oynamıştır” (Asiltürk, 2017, s. 124).

Haydar Ergülen, şiirlerinin yanı sıra deneme, derleme, inceleme, hatıra türündeki eserleriyle Türk edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Aslında hikâye yazmayı daha çok istediğini belirten Ergülen; “Hikâye yazamadığım için şiir yazdığımı çok söyledim! Hikâyeci olmak istiyordum, beceremedim, şiir yazmaya başladım. Bir daha da bırakmadım” (Öztunç, 2014, s. 65) sözlerine yer vermiştir. “Ergülen’in düzyazıları şairin şiirsel dilinin özellikleriyle donanmıştır. Şiirinin yaşamsal kaynakları düzyazılarını da besler” (TEİS, 2020). Haydar Ergülen, düzyazılarında da şiirinin baskın izleklerini oluşturan kavramlara yer verir. Ergülen’in düzyazılarında “dünya hayatı, ölüm, yol, yolcu, yolculuk, şehir, medya, sinema, gelenek, modernite ve bunlarla ilişkili olarak çağa özgü felsefi ve sosyolojik problemler”¹⁵ ele alınan başlıca temalardır.

Şair, kendisini şiir yazmaya başlatan şeyin ise acı ve ölüm¹⁶ olduğunu vurgular. Ergülen’in şiir yazmaya başlamasında, şiiri sevmesinde ve şiirinin beslendiği kaynak noktasında “Sahip olduğu geniş çevre başta olmak üzere Alevi-Bektaşî kültürü, okuma sevgisi, sinema tutkusu, geçmişten günümüze taşıdığı aile yaşantısı, arkadaşlık ve ilişkileri, sade hayatı, lise döneminden beri yaptığı yurt içi-yurt dışı gezileri (...)” (Biçer, 2018, s. 28) etkili olmuştur.

Ergülen’in edebiyatla özellikle şiirle tanışıklığı ise hayli küçük yaşlarda başlamıştır. İlkokul yıllarındayken, üniversiteye giden Zeki dayısının kitaplığından okumalar yapar. Okuduğu isimler arasında; Mevlana, Pir Sultan Abdal, Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre, Karacaoğlan, Nef’i, Baki gibi önemli isimler vardır. Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Kemal Tahir, Aziz Nesin, Fakir Baykurt, Erskine Caldwell, Ernest Hemingway, İvo Andriç, Santre, Che Guevera gibi Türk ve dünya

¹⁵ TEİS (2020).

¹⁶ Çelik (2010).

edebiyatından önemli isimlerle babası sayesinde tanıştığını söyler. Ergülen’in okuduğu isimler onun şiirinin; halk ve divan edebiyatından, tasavvuf anlayışından, modern şiirden ve dünya edebiyatından beslendiğinin kanıtıdır. Ergülen, “*bir ucu Alevi-Bektaşî felsefesine, diğer ucu Halk ve Divân şiirinin güçlü köklerine tutunan; insana iyiliği-inceliği anımsatan, yaşama sevinci, umut dolu*” (Karahan, 2014, s. 59) şiirler yazar. Öte yandan Alevi kültürü içerisinde yetişen şair, bu yaşam şeklinin izlerini şiirlerine yansıtmıştır. “*Alevi-Bektaşî kültürünün izlerini dizelerine yansıtırken kapalı bir anlatım tercih etmek yerine bu kültürde yeri olan sayı, meyve, nesne, yaşama biçimine dair öğretiler gibi pek çok ayrıntıyı şiir kişilerinin dünyayı anlama ve duygularını anlatma biçimine ortak eder*” (Öner, 2014, s. 47). Gelenekten beslenen ve modern şiire yakın duran şair, iki anlayışı şiirlerinde harmanlayarak kendine has bir üslup ortaya koyar. Şair, şiirlerinde geleneği sürdürmez, gelenekten yararlanır ve yeni bir yorum getirir. Ergülen, şiirlerinde geleneksel unurlara yer vermesini ‘etkilenme’ olarak adlandırmış ve içinde yetiştiği Alevi-Bektaşî kültürünün, tasavvuf, halk, divan şiirinin, şarkıların, cem törenlerinde dinlediği nefeslerin, deyişlerin bu etkilenmede büyük payının olduğunu belirtmiştir (Öner, 2014, s. 41). “*Haydar Ergülen’in gelenekten beslenmesi, yenilik arayışında olması, Alevi-Bektaşî kültürüyle ilgili şiirler yazması onu ‘güçlü ve kalender’ bir şair-özne haline getirir*” (Yılmaz, 2014, s. 98). Bunların yanında Ergülen’in “*Şiirlerinde kullandığı formlar, kelimeler, şair isimleri metinlerarasılık yöntemiyle şiirine uyguladığı çeşitli göndermeler, alıntı mısralar onun şiirinin geçmiş ve şimdiyle ilgili olduğunu, Doğu ve Batı geleneğinden beslendiğini göstermektedir*” (Aka, 2013, s. 36). Şiiri bir vefa olarak gören Ergülen eserlerinde, yaşayan ya da hayatını kaybetmiş pek çok şair ve yazarın adını anarak, onların eserlerinden alıntılar yapıp ya da onları hatırlatacak göndermelerde bulunarak vefa borcunu ödemeye çalışmaktadır. Bunların yanında şiirlerinde kitap, film, şarkı ve şarkıcı adlarına da yer vermektedir. Ergülen’in “*şiirlerini desteklemek, şiirlerine derin bir anlam kazandırmak, bunların yanında etkisinde olduğu sanatçıların, Türk edebiyatına ait geçmiş edebî alanların, edebî dönemlerin ya da günlük yaşamın atmosferini şiirlerinde yaşatmak maksadıyla pek çok metinlerarası biçime bilinçli bir şekilde başvurduğu*” (Gün, 2021, s. 757) görülmüştür.

Ergülen'in, şiirlerinde Türkçenin klasik söz dizimi kurallarını bir kenara bıraktığı, II. Yeni tarzında yazdığı görülmektedir. Şiirlerinde alışılmamış bağdaştırmalara yer verir. Düzyazılarında yazım ve imlaya dikkat eden şair, şiirlerinde çoğu zaman bu kurallara uymaz. Şiirlerine yeni ifade yolları katmak için anlamsal, sözdizimsel ve dilbilgisel sapmalara yer verir. Bazı şiirlerinde ironik söylemler göze çarpmaktadır. Haydar Ergülen'in şiirlerinde *“dünyaya bağlı ama kurulu düzen içerisinde değişiklik yapmaya çalışan, okuru düşündüren ve kendi içinde hakikati de barındıran bir ironi”* (Aka, 2013, s. 187) ile karşı karşıya geliriz.

Toplumsallığın örtük kaldığı şiirlerde lirizm ön plana çıkmaktadır. Aşk, sevgi, ayrılık, yalnızlık, çocukluk, ölüm gibi bireysel temalar, şairin ilk şiir kitabından itibaren karşımıza çıkmakta ve şair imgeler üzerinden kapalı, yoğun bir anlatım yolunu tercih etmektedir. *“Günlük konuşma dilinin sadeliğinde, akıcı, temiz bir Türkçeyle yazar. Görsel imgeleri güçlüdür. Bunun yanı sıra benzetme ve eğretileme tekniğini sık kullanır. Dize şiiri yazar, dizenin âhenk ve haysiyetine inanır; uyak kullanır. Ironiyle harmanlanmış, lirik-epik, yer yer de mistik bir üslubu vardır”* (Karahana, 2014, s. 59). Ergülen'in kelime dünyası onun şiirlerinde seçtiği konuların izdüşümü niteliğindedir. Şiirlerinde hayata, yaşantısına ve geçmişine dair; ev, oda, avlu, balkon, bahçe, orman, çocuk, kadın, anne, nar, taşra, şehir gibi imgeler geniş yer tutmaktadır. Bu sözcükler yanında tren, ahşap, terzi, zarf, mektup gibi eskiyi anımsatan, bir başka ifadeyle modern yaşam içerisinde unutulmakla karşı karşıya gelen kelimeleri şiirlerinde tekrar canlandırma çabasında olduğu görülmektedir. *“Ergülen'in şiirde kullandığı kelimelere zengin anlamlar yüklemesi ve hikmetli söyleyişe ulaşması, geleneğe yaslanmasından, geleneği iyi özümsemesinden, geleneğin imkânlarını iyi etüt etmesinden kaynaklanır”* (Asiltürk, 2017, s. 131). Özdemir (2017, s. 27), sözcüklerin Ergülen'in şiir dünyasında eskiyi hatırlatan imgeler olarak karşımıza çıktığını vurgular. Ergülen, içedönük ruh yapısının şiirlerini ve şiirlerindeki imge düzenini şekillendirdiğini kabul etmektedir (Gül, 2007, s. 69). *“Ergülen şiirlerinin imge ve sembol bakımından yoğun olduğunu ve bu imgeleri şairin sözcüklerle oynama kabiliyetiyle paralel olarak şiirinin hem ana yapısını hem de içeriğini etkilediğini ortaya koymuştur”* (Aka, 2013, s. 200). Ada (1998, s. 27), Ergülen'in şiirlerinde *aşk, anne, yaz, balkon, çocuk* gibi baskın izleklere yer vermesini şairin geçmiş yaşantısına ve birikimine bağlamıştır.

70’li ve 80’li yılların siyasi karışıklığına tanık olan şair, dönemin kasvetli ve karamsar havasından etkilenmiş, toplumsallıktan uzak kalsa da bireyin ve toplumun yaşadığı acıları örtük bir isyanla dile getirmiştir. *“Haydar Ergülen şiirlerinde, toplumsal kırılmalara ve kitlelerrin hayatına yön veren olaylara doğrudan tarih düşmese de olaylara duyarsız kalmaz”* (Biçer, 2018, s. 363). Ergülen’in şiirlerinde toplumsallık kısık sesli kalarak; geçmişini arayan, geçmişe sığınan, varoluşsal problemleri olan, içe dönük bireye dönüşmüştür. *“80’li yıllar şairleri ‘açık havaya’ çıkmazlar. Şehrin birey’i yok ettiği, yığılaştırdığı kamusal alanı terk ederler. Ev’e, iç’e çekilirler. Kendilerini şehirden, şehrin, tahakkümünden kurtarmak için, tutunabildikleri tek mekâna, kendi ‘iç mekân’larına, ben’e kadar da sürdürürler bu geri çekilmeyi”* (Bayrıl, 2017, s. 112). Bu durumunun bir neticesi olarak şiirlerde çocukluğu ve geçmişi imleyen; ev, oda, avlu, bahçe, orman kavramları şair için birer sığınak görevi üstlenmiştir. *“Haydar Ergülen şiiri dış dünyadan çok, iç dünyanın ölçülerini ortaya koymaya çalışır. Onun şiiri kendini arayış olarak nitelenebilir”* (Gül, 2007, s. 57).

Ergülen için şiir, karamsar ve sıkıntılı durumlar karşısında güvenli bir sığınaktır. *“Bu nedenle şiiri hem sanat hem de hayat olarak düşünüyor, yaşıyor ve yazıyorum. Onun bir kışkırtıcı olduğunu düşünüyorum, iyiliye ve iyiliğe kışkırtan bir yol arkadaşı, bir yoldaş”* (Öztunç, 2014, s. 57) olduğunu belirtmiştir. Yaşadığı mahallede, sokakta, evde kötülüğe şahit olmayan Ergülen, bu durumu kişiliğine ve şiirine iyilik olarak yansıtmıştır. Alper (2010, s. 13), Ergülen’in şiirlerini *“çocuksu, incelikli, duyarlı zarif”* sözleriyle tarif etmiştir. Ergülen, *“Toplumsal sorunların imbiğinden geçirir şiirini ince bir ironiyle. Kabalığa, düzeysizliğe, içtensizliğe yer yoktur onun şiirlerinde. O, insana, sevgiye, aşka inanmış bir şairdir”* (Emre, 1998, 144).

Türk şiirinin geçmişten günümüze kadar katettiği yolu iyi takip eden şair özgün üslubuyla kendisinden sonrakilere de yol açmıştır. Yazdığı eserlerin niceliğiyle edebiyatımızın üretken isimleri arasına adını yazdıran Ergülen, eserlerinin niteliğiyle de Türk edebiyatındaki yerini korumaya devam etmektedir.

1.3. Haydar Ergülen Şiirinde Söz Varlığı

Edebi eserleri ortaya koyan şair ve yazarların, eserlerini oluştururken kullandıkları kelimeler hem dilin hem kendi söz varlıklarının zenginliğini

yansıtmaktadır. Şair ve yazarlar eserlerinde duygu ve düşüncelerini okura ulaştırmak isterken dilin olanaklarından olabildiğince yararlanmaya çalışırlar. *“Haydar Ergülen şiirinde ve yazılarında kelimenin gücünün farkında olan ve bunu ifade eden bir şairdir”* (Kaya, 2022, s. 96). Şiirinde yer verdiği imgelere, kelimelerin anısı benzetmesi yapan Ergülen, *“Şiiri kelimelerle yazıyoruz ve bazılarımızın sözlüğü geniş, zengin, ben gibi bazılarının sınırlı ve kısıtlı bir sözlüğü var. Neredeyse 30 yıldır aynı kelimelerle yazıyor, aynı kelimelerin etrafında dönüp duruyor olmamın sebebi de bu sanırım”* (Gül, 2007, s. 65) sözleriyle, şiirlerinde benzer izlek ve kelimeleri sık kullanmasını; şiirin dışı doğru açılan, genişleyen değil de genellikle içine düşen, kendi iç dünyasına yolculuğa çıkan şiirler yazmasından kaynaklı olabileceğini ifade etmiştir. Şair, şiirlerinde kullandığı kelimelerin hesapta yokken yazma sürecinde ortaya çıkan kelimeler olmadığını, yazmaya başlamadan önce zihninde belirlediğini ifade etmiştir. *“Yaygınlık, çeşitlilik, çokluk fikri yoktur bende, yoğunluk, yakınlık, azlık düşüncesi baskındır. Bu yüzden de birkaç tema etrafında döner dururum hayatta, şiirim de kaçınılmaz olarak bundan nasibini alır”*(Ergülen, 1998, s. 187). Şair, şiirlerinde her ne kadar benzer kelime kadrosu ve izlek etrafında dolaştığını dile getirse de kullandığı kelimelere yüklediği misyon, şiirine geniş anlam kapısı aralamaktadır.

Haydar Ergülen, *“Türkçe’nin bütün olanaklarından ve söz dağarcığından yararlanmak istemektedir”* (Aka, 2013, s. 183). Ergülen’in şiirlerinde kullanmayı tercih ettiği kelimeler onun şiir poetikasını yansıtır niteliktedir. Türk şiirini bir bütün olarak gören Ergülen; halk ve divan şiirinden, II. Yeni şiirinden etkilenmiş ve şiirini besleyen bu geleneklere ait kavramları, şekil ve ahenk unsurlarını yeniden yorumlayarak karşımıza çıkarmıştır. Herhangi bir geleneğe bağlı olmadığını, tüm şiir geleneklerine açık olduğunu ifade eden Ergülen, II. Yeni şiirine kendisini yakın hissettiğini dile getirmiştir. Ergülen’in *“Yağmurlu yazı olacaksa, kaçınılmaz Necip Fazıl’ın şiiriyle başlayacaktır. (...) kar yazısı ise Yahya Kemal’in “Kar Musikilerini”ni ihmal etmek bahasına, Ahmet Muhip Dranas’ın “Kar” şiiriyle açılacak. Orta ikiden ayrılan çocuklar Ece Ayhan’la, oteller Edip Cansever’le anlıyorsa, aynalara da Hilmi Yavuz ile bakılacak, kadınları sevmeye Cemal Süreya’nın şiiriyle başlanacak”* (Ergülen, 2017, s. 357) sözleri, onun dağarcığında bulunan yağmur, kar, otel, balkon, kadın, çocuk, baba gibi bazı kelimelere şiirlerinde sıkça yer vermesini açıklar mahiyettedir. *“Nar, ev, balkon, bahçe, avlu,*

sokak, şehir, taşra, ruh, gövde, beden, ahşap, tren, karton valiz, çocuk, orman kelimelerini kendi imge dünyasında sıklıkla kullanır” (TEİS, 2020). Şairin bu kavramlara şiirlerinde sık yer vermesinde; yaşantısının, hayat görüşünün, inancının, şiir geleneklerinin, geçmişe dair özlemlerinin etkisi büyüktür. Bunların yanında Ergülen şiirlerinde;

Alevi-Bektaşî kültürü içerisinde yetişen şairin, bu geleneğe ait söyleyiş biçimlerini ve şair kimliğine yansıyan mistik tutumu; ***budala, abdal, dede, baba, derviş, ermiş, hurka, nar, üzüm, gömlek, Ali, kardeş, kırk, yedi, can, ten, ruh, heves,***

Geçmişe duyduğu özlemi, eskiyi, çocukluğunu şiirlerinde anlatırken; ***tren, ahşap, çocukluk, mektup, zarf, pul, terzi,***

Hayatın olağanı olarak gördüğü, şiirlerinin geniş izleklerinden aşk ve ölümü; ***yaz, kış, akşam, ikindi, eylül, haziran, kadın,***

Mutlu bir aile ortamında büyümesinden kaynaklı geçmişe ve ailesine olan bağlılığını, özlemini; ***anne, baba, abla, oğul, sevgili,***

Modernizmle birlikte ortaya çıkacak olan varoluşsal sorunları, kimlik sorgulamalarını, benin yaşadığı ikiliği, yabancılaşmayı ve yüzleşmeyi; ***ayna, maske, yüz, gövde, beden, ruh,***

Taşradan kopuşları, taşra üzerinden geçmişin, anıların unutulacağına dair tedirginliği, şehir hayatına dair serzenişleri; ***şehir/kent-taşra,***

Modern hayatın yarattığı/yaşattığı yabancılaşma ve yalnızlıktan kaçan şairin geçmişini arama ve geçmişe sığınma arzusunu; ***ev, oda, balkon, avlu, bahçe, sokak, orman,***

Türk şiirini bir bütün olarak gören şairin geçmiş şiir geleneklerinden etkilenmelerini; ***nergis, gül, inci, simurg, bahçıvan, bekçi, hokkabaz, avcı, kuğu, kuş, otel, balkon, yağmur, ayna, kadın,***

Şahit olduğu sosyal ve siyasi olayları, örtük ifadelerle de olsa ezilen insanların tarafında oluşunu, eleştiri ve yakınmalarını; ***tarih, devlet, idam, ip, ölüm,***

Yaşantısını, şiirini iyilik üzerine kuran; kötülüğe dünyada yer olmasını istemeyen şairin bu arzusunu; **iyilik, kardeşlik, dostluk** kelimeleri üzerinden açıklamak ve örneklendirmek mümkündür.

1.4. Haydar Ergülen'in Eserleri

'1980 Kuşağı' imgeci şiir anlayışının önde gelen sanatçılarından Haydar Ergülen, döneminin üretken isimlerindendir. Haydar Ergülen şiir, deneme, inceleme, hatıra türünde eserler yazmıştır. Bazı şiirleri İngilizce, İtalyanca, Hollandaca, Almanca, Fransızca, Korece, Farsça¹⁷ dillerine çevrilmiştir. Ergülen'in şiir türünde 22, düzyazı türünde 31 eseri vardır. Oluwale Soyinka, Carl Sandburg ve Diane Wakoski'den şiir çevirileri yapmıştır.

Ergülen yazı hayatına ortaokul yıllarında başlamıştır. Yakın arkadaşlarıyla birlikte *Ekin* adlı haftalık duvar gazetesi çıkarmışlardır. Bu gazetede yazar ve şairlerin eserlerinden alıntılara, şiirlere, yazılara, karikatürlere, Türkiye'nin sorunlarına yer vermişlerdir (Ergülen, 2012, s. 34). İlk yazısını 'Mehmet Can' takma adıyla 1971 yılında *Yeni Ortam* gazetesinde yazmıştır. Şairin on beş yaşındayken yazdığı ilk hikâyesi '**Bir Tahkiye-i Havadis**' Deneme dergisinde 'Erkan Güçlü' imzasıyla yayımlanmıştır. İlk şiiri '**Fahrünnisa Gazeli**'ni 'Umur Erkan' müstear ismiyle 1973 yılında *Gelişme* dergisinde yayımlamıştır. Kendi adıyla ilk şiirleri *Somut* dergisinde yayımlanmaya başlar (Akbayır, 2021, s. 130-131). "1979'dan bu yana şiir ve yazılarını *Yusufoçuk, Felsefe Dergisi, Türk Dili, Somut, Tan, Adam Sanat, Üç Çiçek, Şiir Atı, Gösteri, Varlık, Defter, Sombahar, Express, Şiir-lik, Ludingirra, E gibi dergilerde yayımladı*" (YKY, 2010, s. 399).

Haydar Ergülen'in ilk şiir kitabı olan '**Karşılığını Bulamamış Sorular**'ın ilk baskısı 1981 yılında *Yeni Türkü Yayınları*'ndan çıkmıştır. 1979-1981 yılları arasında yazdığı şiirlerinin yer aldığı eser, '*Tarih-Öncesi Şiirler, Usul Sesle Söylenen Şiirler, Ortasınıf İçin İnsancıl Şiirler*' olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Şair, bu kitabının ilk eseri olması hasebiyle kendisi için değerli olduğunu belirtmiş ve bu eseriyle ilgili "Her zaman bir ilk kitap olmanın en güzel acemiliğini taşır (Akbayır, 2021, s. 107) yorumunda bulunmuştur. 46 şiirin

¹⁷ Alper (2010), s. 89.

bulunduğu eserde *ölüm, çocukluk, anne, kadın, yaz* şiirlerdeki baskın izlekler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Haydar Ergülen'in 1984-1990 yılları arasında kaleme aldığı 24 şiirini içeren ikinci şiir kitabı **'Sokak Prensesi'** 1990 yılında Korsan Yayın'dan çıkmıştır. Ergülen, *'içtensizlik, maskeli ve plastik ilişkiler, kimsesizlik, duygusuzluk, acısızlık'*¹⁸ izleklerinin öne çıktığı bu eserini, annesi Nazlıgül Hanım'a ithaf etmiştir. Dara, bu şiir kitabından itibaren Ergülen şiirlerinde ayrılık, annesizlik duygusunun ve çocukluk imgesinin baskın hissedilmeye başladığını belirtmiştir (1999, s. 140-141).

1991 yılında şairin üçüncü şiir kitabı olan **'Sırat Şiirleri'** Remzi Kitabevi'nden yayımlanmıştır. Ergülen, 80 Darbesi sonrasında, çok geç yattığı bir akşam, uyuyamadığını ve yine bir yerlerde birilerinin idam edildiğini hissettiğini dile getirmiştir. Birkaç gün sonra gazetede idam haberlerini görür. Sırat Şiirleri o gecedan itibaren oluşmaya başlamıştır (Akbayır, 2021, s. 158). 1981-1984 yılları arasında yazdığı 21 şiirinin yer aldığı bu eserinde Ergülen'in tarihle bir hesaplaşmaya girdiği görülür ve bu durumun neticesinde darbe dönemlerinde yaşanan haksız yargılamaları, ölümleri ifade eden örtük bir öfkeye dönüşen tutumu göze çarpar.

Haydar Ergülen'in dördüncü şiir kitabı olan **'Eskiden Terzi'** 1995 yılında Şiir Atı Yayıncılık'tan çıkmıştır. Kitapta şairin 1991-1994 yılları arasında kaleme aldığı 30 şiiri yer almaktadır. Asiltürk, Ergülen'in bu şiir kitabıyla ustalığını belgelediğini dile getirir (2021, s. 136). Bu eser üzerine çok çalıştığını, emek verdiğini dile getiren şair, kendisi için bu eserin ayrı yeri olduğunu belirtmiştir. Haydar Ergülen, *Eskiden Terzi* eserinde yer verdiği şiirlerin ortaya çıkış sürecini *"O birbirinden bağımsızmış gibi görünen, farklı yıllarda yazılan ama iç bağlantıları çok olan şiirler. Benim bir dönemime tekabül eder ki büyük bir ayrılık yaşadığım yıllardır. Bir bakıma da o ayrılığın, boşluğun etkisi ile sadece o dönemde yazılmış şiirler"* (Çelik, 2010) sözleriyle ifade etmiştir.

Ergülen'in 41 yaşındayken tamamladığı, 40 şiir ve bir dizenin yer aldığı, hayatımın özeti dediği, yazmak için özel çaba sarf ettiğini belirttiği **'40 Şiir ve**

¹⁸ Dara (1999), s. 140.

Bir...’ adlı eseri 1997 yılında Varlık Yayınları’ndan yayımlanmıştır. Haydar Ergülen, ‘40 Şiir ve Bir...’ eserinde ele aldığı konuları “40 yaşına kadar çok sevdiğim, çok acısını çektiğim, çok etkilendiğim, çok özlem duyduğum ne varsa insan olarak onları topladım” (Akbayır, 2021, s. 110) diyerek özetlemiştir. Metin Celâl ise bu eseri Haydar Ergülen’in bir iç hesaplaşması olarak görmüştür. “Çünkü, bu kitapta hem şiirinin düğüm noktalarını oluşturan imgeler ve izlekler üzerine düşünüyor, onları yeniden ve topluca şiirlerinde kullanıyor, hem de tasarlanıp, planlanmış bir kitap olduğu için onlara bilinçli müdahale ediyor” (Celâl, 1998, s. 101). Şair bu kitabıyla üç şiir ödülüne layık bulunmuştur. 1998 yılında Antalya’da, Altın Portakal Kültür ve Sanat Vakfı tarafından düzenlenen ve Haydar Ergülen’in ‘40 Şiir ve Bir...’ eserini odak alan ‘Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyum’u düzenlenmiştir. Sempozyumda sunulan 26 bildiri ‘40 Şiir ve Bir...’ Odağında Haydar Ergülen Şiiri adıyla aynı yıl basılmıştır.

Kitaplarının biyografisinde kendisini ‘Nar’ın babası’ olarak tanıtan Haydar Ergülen, yukarıda bahsedilen *Karşılığını Bulamamış Sorular, Sokak Prenses, Sırat Şiirleri, Eskiden Terzi, Kırk Şiir ve Bir...* adlı beş şiir kitabının yer aldığı ilk toplu şiir kitabına ‘Nar (Toplu Şiirler-1)’ adını vermiştir. Eser, 2000 yılında Adam Yayınları’ndan yayımlanmıştır. Ergülen, eserine de adını verdiği nar’ın kendisi için ifade ettiği anlamı “Bir’in içindeki çokluk ve çokluğun içindeki birlik. Bu tam da benim hayat, dünya ve şiir görüşümü temsil ediyor çünkü. Birarada farklılıklarımızla yaşamayı temsil ediyor, barış içinde zengin bir yaşamı temsil ediyor. Çokkültürlü, çokdilli, çoksesli, çokrenkli bir ülkeden yana olmanın ateşli ve bereketli bir karşılığı nar” (Gül, 2007, s. 68) sözleriyle ifade etmiştir.

Askerliğini Kıbrıs’ta yapan şair, burada askerlerin birbirine ‘hafız’ diye seslenmelerinden etkilenecek kimi yazılarında ‘hafız’ müstear adını kullanır (Akbayır, 2021, s. 82). Aynı zamanda 1999 yılında (Yön Yayıncılık) yayımladığı şiir kitabına ‘Hafız’a (Hafız)’ adını verir. Bunun yanında Ergülen, ‘Kabareden Emekli bir Kız Kardeş Lina Salamandre’, ‘Hafız’a (Hafız), ‘Karton Valiz’ eserlerinin yer aldığı toplu şiirlerinin ikinci cildini oluşturan kitabına da ‘Hafız ile Semender (Bütün Şiirleri-2)’ adını vermiştir.

Haydar Ergülen’in dokuzuncu şiir kitabı olan ‘Ölüm Bir Skandal’ eserinin ilk baskısı Adam Yayınları’ndan 1999 yılında çıkmıştır. Ergülen’in 33 şiirinin yer

aldığı bu eser, isminden de anlaşılacağı üzere *ölüm* izleği etrafında şekillenmiştir. Aka, Ergülen'in *Ölüm Bir Skandal* eserindeki baskın izleği "*Ölüm izleği, bir karşı çıkış veya onun varlığından duyulan bir direnişi değil de ölümün ölümünün eleştirisidir*" (Aka, 2013, s. 68) diye yorumlamıştır.

Ergülen, 2005 yılında Yasakmeyve Yayınları'ndan çıkan '**Keder Gibi Ödünç**' adlı eseriyle '**Cemal Süreya Şiir Ödülü**'nü kazanır. Şair bu eseriyle ilgili; "*Ben bu kitabımın 'Hayatımın bir özeti' olduğunu düşünüyorum, bu sizin 'şiiir kümülatifi' dediğinizle aynı şey. Hayatımdaki kelimeler, imgeler, insanlar, anılar, şehirler, yolculuklar, arkadaşlar toplanıp gelmişler gibi*" (Kılıç, 2007) diyerek eserinin, yaşantısı üzerine kurulu olduğunu vurgulamıştır.

Şairin 2007 yılında Turkuvaaz Kitap'tan yayımlanan, 1992-2007 yılları arasında yazdığı şiirlerinin yer aldığı '**Üzgün Kediler Gazeli**' adlı eseri modern şiirin gelenekle buluşmasının izlerini taşımaktadır. Ergülen bu kitabını yedi bölüme ayırmış ve bölümlere başlık olarak: '*Nefesler, Gazeller, Bi'dolu, On Dakika Ara, Başkasının Şiirleri, Ay Antolojisi ve Diğerleri...*' adlandırmasını yapmıştır. Şairin yirmi gazele yer verdiği bölümle ilgili Emel Koşar şöyle değerlendirme yapmıştır: "*Gazeller bölümünde yer alan şiirler biçim ve içerik olarak gazel türünün özelliklerini taşımaktadır. Divân şiirinin sesini bugüne taşıyan Ergülen, gazellerinde geleneği modernleştirerek yeniden yorumlar*" (Koşar, 2022, s. 17).

Haydar Ergülen'in, eşi İdil Hanım için yazdığı ve hayat arkadaşına 50. yaş günü hediyesi olarak ithaf ettiği '**İdilikler**' 2019 yılında Kırmızı Kedi Yayınevi'nden okurlarla buluşmuştur. 59 şiirin yer aldığı bu eserde Ergülen şiirlerini *aşk* teması etrafında şekillendirmiştir.

Bu eserlerinin yanında şairin; **Yağmur Cemi** (Toroslu Kitaplığı, 2006), **Zarf** (Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2010), **Aşk Şiirleri Antolojisi** (Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2011), **Öyle Küçük Şeyler** (Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2016), **Sen Güneş Kokuyorsun Daha!** (Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2017) adlı şiir kitapları da bulunmaktadır.

Haydar Ergülen'in, düzyazı (deneme, derleme, hatıra, inceleme) türünde 31 eseri bulunmaktadır. Bunların ilki 2000 yılında yayımlanan '**Haziran, Tekrar**' (Can Yayınları, İstanbul) adlı eseridir. Ergülen bu eserinde 1998-2000 yılları arasında

Radikal gazetesinde ‘*Açık Mektup*’ başlıklı köşesinde yazdığı denemelerine yer vermiştir.

2006 yılında yayımladığı ‘*Düzyazı: 100 Yazı*’(Merkez Yayınları, İstanbul) kitabında 1993-1995 yılları arasında *Express* dergisinde 100 hafta boyunca yazdığı denemeler yer almaktadır (Akbayır, 2021, s. 55).

Haydar Ergülen, hayatında iz bırakan, severek okuduğu, hayranlık duyduğu pek çok isim üzerine deneme ve derleme türünde eser yazmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir: *Şimdi O Güzel Bahçede... Mehmet H. Doğan Kitabı* (Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2010), *Dağlarca İçin 94 Cümle* (Tekin Yayınları, İstanbul, 2015), *Cemal Süreya için 59 Kırılma* (Edebi Şeyler Yayınevi, İstanbul, 2018), *Sait ile Sabahattin - Sait Faik Abasıyanık ile Sabahattin Ali Üzerine Yazılar* (Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2019), *Gülten ile Behçet, Gülten Akın ve Behçet Necatigil Üzerine Yazılar* (Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2019). Bu eserlerinin yanında Ergülen, 2021 yılında yayımladığı *Şairin Bavulu – Portreler* adlı kitabında Türk edebiyatının önde gelen; Yunus Emre, Nâzım Hikmet, Yahya Kemal, İlhan Berk, Turgut Uyar, Can Yücel, Cemal Süreya, Nilgün Marmara, Cahit Zarifoğlu gibi 34 önemli ismi üzerine yazdığı portrelere yer vermiştir.

Şairin diğer eserleri ise şunlardır: *Üvey Sokak* (Gri Yayınevi, İstanbul, 2005), *Eski Yazı* (Turkuvaz Yayınları, İstanbul, 2008), *Azıcık Cihangir* (Heyamola Yayınları, İstanbul, 2009), *Trenler de Ahşaptır* (Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2011), *Şiir Gibi Yalnız* (Mühür Kitaplığı, İstanbul, 2012), *Derdini Anlatamayanlar için Ansiklopedi: Paradoks Diyalektika* (Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2012), *Sonradan Görme* (Ferfir Yayınları, İstanbul, 2012), *İnce Tren* (Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2011), *Cümleten İyi Yolculuklar* (Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2012), *Trenler Kalkar Haydarpaşa'dan* (Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2013), *Vefa Bazen Unutmaktır* (Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2014), *Şiirdir Geçer* (Mühür Kitaplığı, İstanbul, 2014), *Bu Sefer Mavi* (Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2015), *.....Meğer!* (Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2018), *Şiir Niye?* (Mühür Yayınları, İstanbul, 2018), *Tuhafiye* (Karakarga Yayınları, İstanbul, 2019), *Nişanlılar İçin Şarkılı Alfabe* (Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2020), *Çerçöp - Öteberi Denemeleri* (Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2020), *Önemsiz Günler ve Haftalar* (Karakarga Yayınları, İstanbul, 2021), *Yüzeysel-*

Toplumsal Tipikler (Karakarga Yayınları, İstanbul, 2022), **Şu Benim Mavi Babam** (Günüşiği Kitaplığı, İstanbul, 2022), **Âşıklar Cemi** (İthaki Yayınları, İstanbul, 2022).

Ergülen çocuklar için de **Nar Alfabeti** (Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2012), ve **Uykucu Şiirler** (Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2018) adlı iki şiir kitabı yazmıştır.

Haydar Ergülen'in Eylül 2023'te yayımlanan son kitabı **İkinci Yeni Neyimiz Olur?** (Vacilonda Kitap, İstanbul, 2023) adlı eseridir. Deneme türünde kaleme aldığı eserinin içeriğini “*İkinci Yeni bizim çok şeyimiz olur. Her şeyimiz olur. Abimiz, hocamız, dostumuz, arkadaşımız olur*” (Ergülen, 2023, s. 12) sözleriyle özetler.

1.5. Haydar Ergülen'in Aldığı Ödüller

Türk edebiyatında önemli yere sahip olan Haydar Ergülen; şiirleri, şiir kitapları ve düzyazı türündeki eserleri ile bugüne kadar 13 ödüle layık görülmüştür. Sanatçının aldığı ödüller şöyledir:

- Haydar Ergülen, ilk şiir kitabı ‘*Karşılığını Bulamamış Sorular*’ da yer alan, ‘*Unutulmuş Bir Yaz İçin*’ şiiriyle 1981 yılında *Gösteri* dergisinin yaz¹⁹ konusuyla düzenlediği ‘Gençler Arası Şiir Yarışması’nda ‘*Gösteri Dergisi İkincilik Ödülü*’nü kazanmıştır.
- Şair dördüncü şiir kitabı olan ‘*Eskiden Terzi*’ ile 1996 yılında ‘*Halil Kocagöz Şiir Ödülü*’nü almıştır.
- Haydar Ergülen'in ‘hayatımın özeti’ diye nitelediği ‘*40 Şiir ve Bir...*’ kitabıyla 1997 yılında ‘*Behçet Necatigil Şiir Ödülü*’ ve ‘*Cahit Külebi Özel Ödülü*’nü alırken, 1998 yılında ‘*Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü*’nü almıştır.
- Ergülen, 2005 yılında Yasakmeyve Yayınları’ndan çıkan ‘*Keder Gibi Ödünç*’ şiir kitabıyla ‘*Cemal Süreya Şiir Ödülü*’nü alırken,
- ‘*Üzgün Kediler Gazeli*’ adlı eseriyle 2008 yılında ‘*Metin Altınok Şiir Ödülü*’ne layık görülmüştür.

¹⁹ Doğan (2018), s. 62.

- Haydar Ergülen’e, 2005 yılında ‘Genel Şair Kimliği’yle ‘**Dionysos Şiir Ödülü**’ü verilmiştir.
- 2015 yılında Dil Derneği’nin düzenlediği ödül töreninde ‘**83. Yıl Dil Bayramı Onur Ödülü**’ nı almıştır.
- 2017 yılında Mersin Ticaret ve Sanayi Odasının öncülüğünde 11’incisi düzenlenen ödül töreninde Haydar Ergülen, Türkçeye yaptığı katkılardan dolayı ‘**Mersin Kenti Edebiyat Ödülü**’ne layık görülmüştür.
- 2020 yılında ‘**La Cassa Nella Melegre**’ adlı İtalyancaya çevrilen seçme şiir kitabıyla ‘**Premio Ciampi Ödülü**’nü aldı.
- 2022 yılında Kırmızı Kedi Yayınları’ndan okurlarına ulaştırılan son şiir kitabı ‘**Kuşların Göğü Önünde**’ eseriyle ‘**Vedat Türkali Edebiyat Onur Ödülü**’nü alırken,
- 2023 yılında ‘**Yayan Yapıldak**’ adlı deneme kitabıyla “**Vedat Günyol Deneme Ödülü**”nü almıştır. Ödül Töreni Seçici Kurulu; “*Olgun, kıvrak bir Türkçeyle, her biri bir sözcük üstüne yazılmış kısacık denemeleriyle, sevdiği sözcüklere sanki borcunu öderken, okurunu da o sözcüklerin kendisindeki çağrışımları arasında, deneme dilinde keyifli gezintilere çıkaran değerli yazar*”²⁰ olması sebebiyle Haydar Ergülen’i birinciliğe layık bulduklarını ifade etmişlerdir.

1.6. Haydar Ergülen Hakkında Yapılan Çalışmalar

Haydar Ergülen’in hayatı, şiirleri ve yazıları üzerine yapılmış pek çok kitap, tez, makale, deneme bulunmaktadır. Tamamlanmış 6 yüksek lisans çalışması, 13 kitap ve kitap bölümü, 12 makale, pek çok söyleşi ve değerlendirme yazısı mevcuttur. Haydar Ergülen üzerine yapılan çalışmalar; şairin biyografisi, şiir anlayışı, üslubu, eserlerinin tanıtımı ve eleştirisi, şiirlerinde yer verdiği izlekler ve kullandığı imgeler üzerine yapılmıştır. Ergülen’in hakkında yapılan çalışmalarla ilgili Sıddık Akbayır’ın ‘**Şiir Adımlı Bir Yolcu Haydar Ergülen**’ (Siyah Beyaz Yayınları, İstanbul, 2021) kitabında ve Mustafa Kaya’nın ‘**Haydar Ergülen’in Hayatı, Şairliği ve Şiirleri Üzerine Bir İnceleme**’ adlı yüksek lisans tez çalışmasında yer alan şairin kaynakçası bölümünden detaylı bilgilere ulaşılabilir.

²⁰<https://www.edebiyathaber.net/7-vedat-gunyor-deneme-odulleri-sonuclandi/>

2. HAYDAR ERGÜLEN ŞİİRLERİNDE TEMATİK SÖZ VARLIĞI

Tematik inceleme, söz varlığı unsurlarının konusal sınıflandırmasını içeren bir çalışma yöntemidir. Bir sanatçının eserlerinde yer verdiği kelimeler ve kelimeleri kullanım tarzı, hatta kelimelerin sıklık değerleri onun sanat anlayışı hakkında çıkarımlarda bulunmamızı sağlayacaktır. Çünkü kelimeler, sanatçının duygu ve düşünce dünyasını ortaya koymada belirleyici unsurlardır.

Bu başlık altında Haydar Ergülen'in kullandığı kelimelerden yola çıkarak şairin söz varlığı belirlenmeye çalışılacaktır. Haydar Ergülen'in incelemeye dâhil edilen şiirleri; *evren, zaman, insan, bitkiler, hayvanlar, maddi kültür ve manevi kültür* olmak üzere yedi tematik başlık altında incelenmiştir. Kavram alanına dâhil edilen kelimeler, sıklık değerleriyle birlikte tablolastırılarak verilmiştir.

2.1. Evren

Türkçe Sözlük'te "*gök varlıklarının bütünü, kâinat, cihan, âlem, kosmos*" şeklinde tanımlanan evren, içinde pek çok şeyi barındıran geniş bir ifade alanını karşılamaktadır. Haydar Ergülen şiirleri evren başlığında *tabiat unsurları; doğal afetler; madenler* kavram alanlarına ayrılarak incelenmiştir. Bu alanda Ergülen 69 farklı kelimeyi 686 kez tekrarlayarak kullanmıştır.

2.1.1. Tabiat Unsurları

Tabiat şairlerin duygu, düşünce ve hayallerini ifade etme noktasında şiirin vazgeçilmez unsurlarındandır. Şairlerin yaşadıkları coğrafyadan, içinde bulundukları çevreden ve onu sarmalayan tabiattan bağımsız şiirler yazması beklenemez.

Ergülen'in incelenen şiirlerinde tabiat ile ilgili 55 farklı kelime, 617 kez tekrarlanarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar içerisinde en sık kullanılan ise 87 tekrarla *yağmur* kelimesi olmuştur. *Yağmur* şiirlerde; özlemi, hüznü, aşkı, gözyaşını, güzelliği, umudu, arınmayı ve geçmişi temsilen karşımıza çıkmaktadır. Söz ile yağmur arasında bağlantı kuran Ergülen, dilden dökülen sözlere yağmur benzetmesi yapmaktadır. Yağmurun yağmasıyla beraber ortaya çıkacak olan toprak

kokusunun mektunun kıvrımına sinmiş olması şaire geçmişi yani çocukluk yıllarını anımsatacaktır.

“sesini çan ve çingirak seslerinden işittimdi oğul

*ben seni ılık yaz **yağmuruyla** bekledimdi”* (Nar, s. 26).

“yağmurla mı konuştun küçük kız

mektubunun kıvrımlarına sinmiş kokusu

yağmurdan mı anımsadın ansızın

unutulmuş çocukluğunun anayurdunu” (Nar, s. 48).

“unutulmuş kadim sözler unutulur

*uzun bir vedaya dönüşür dilinizdeki **yağmur**”* (Nar, s. 96).

Şiirlerde doğayı simgeleyen mekânlardan biri de *orman* (37) dır. Ergülen şiirlerinde “Doğaya ilişkin benzetme ve eğretilmeler, çoğunlukla bir dışarıya açılma arzusunu, şehirden kurtulup selamete erme dileğini dışa vurur görünmektedir” (Bayrıl, 2017, s. 116). Doğanın sığınağı olan ormanın doğallığını yitirdiğini düşünüp “bana **orman** gönderme içinden **şehir** çıkar”²¹ dizesini kuran “Ergülen’in orman gibi doğanın merkezinde bile şehri görüyor olması, artık insanların doğadan kopuşunu ve her şeyi bir şehirli gibi duyumsayışını açıklar niteliktedir” (Timur & Önal, 2021, s. 362). Kaybolunca ormana gitmesi gerektiğini ifade eden dizeden hareketle, modern yaşam içerisinde öznenin yaşadığı varoluşal sorgulamalar, toplumla ve kendisiyle yabancılaşması onun çıkmazda kaybolmasına sebep olmuştur. Şair, burada çıkış yolunu ise taşrayı özelinde ise evi sembol ettiğini düşündüğümüz doğanın vazgeçilmez mekânlarından ormanda bulmuştur. Eskiye, geçmişi simgeleyen orman, yaşananların unutulmak istendiği bir sığınak olarak da

²¹ Ergülen (2013, s. 145).

görülmektedir. Şiirlerde ormanın periyle birklikte anılması ormana düşsel bir mekân vasfı yükleyerek çocukluk çağıştırılmıştır.

*“bana **orman** gönderme içinden **şehir** çıkar*

...

şehrin son çocuklarından biriyle karşılaştım

bilirim yüzü sincaba benzeyen o çocuğu

***ormana** düşse ağaç bulamaz...*

***orman** galiba kayıp ağaçlar*

sakladığı için dokunaklı bu kadar

*biz de kaybolunca **ormana** mı gideceğiz” (Nar, s. 145).*

*“**perilerin ormanlar** biriktirdiğine*

yüzüklerin parmaklarda sessizce eridiğine

*inanırım, eski **orman** tadı sinmiştir*

açılmayan mektuba

gönderilse de” (Nar, s. 139).

Ergülen şiirlerinde halk kültürü ve inanışlarına da rastlamak mümkündür. Halk kültüründe her insanın gökyüzünde bir koruyucu yıldızı olduğu ve kişinin ölümüyle de o yıldızın kayacağı inanışı yaygındır. “*Nasıl ay ile güneş tutulması yeryüzündeki bir takım uğursuz olaylara önbelirti sayılıyorsa halk deyimi “yıldız kayması” da aynı biçimde yorumlanmaktadır*” (Örnek, 1971, s. 24).

“kırmızı bir ay doğacak bu gece ağlayacağım

*bir **yıldız kayacak** kendi ölümüm gibi” (Nar, s. 20).*

Alevi-Bektaşî kültürüyle yetişen Ergülen’in şiirlerinde yer verdiği bazı kavramları, mensubu olduğu inancın şekillendirdiği göze çarpmaktadır. Alevi-Bektaşî kültüründe “*Zühre yıldızı kırk veya kırk bin yılda bir görünür. Alevilerin inanışına göre Zühre yıldızı Hz. Ali’nin alnında görünmüştür*” (Şişman & Şahin, 2019, s. 51). Aşağıda örneği verilen şiirde zühre yıldızının kullanımı şairin geleneğe ait unsurlara yer vermesini örnekler niteliktedir.

“-yazı yanına al ey unutkan unutma
alnında zühre yıldızı parlıyor” (Nar, s. 20).

Tablo 2.1: Tabiat Unsurları Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Yağmur	87
2	Deniz	50
3	Rüzgâr	42
4	Orman	37
5	Gölge	32
6	Ateş	29
7	Bulut	26
8	Dağ	25
9	İrmak	24
10	Kıyı, kar	21
11	Yıldız, güneş	19
12	Kül	18
13	Ay	16
14	Toprak, gökyüzü	13
15	Gök	12
16	Uçurum	11
17	Taş, sis	9
18	Nehir	8
19	Çöl, vadi, dalga	6
20	Hava	5
21	Yel, toz, ova, göl	4
22	Sahil, kır, gökkuşağı, dolunay	3
23	Yeryüzü, körfez, kamer, duman	2
24	Şems, yamaç, ufuk, sığ, sıradağ, zühre yıldızı, okyanus, mehtap, kırağı,	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.1.2. Doğal Afetler

TDK Sözlük'te doğal afet, “*insan eliyle önlenemeyen sel, fırtına, deprem, dolu vb. felaketlerin her biri; tabii afet, katastro*” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu alanda 2 kelime, 32 kez tekrarlanarak kullanılmıştır. Dikkat çeken kullanım ise 29 tekrarla *yangın* kelimesidir. Ergülen şiirlerinde yangın; olumsuz durumların ve acının sembolü olarak kullanımıdır.

“evimizin içi bir **yangın** yeri

kapımız açılmıyor son kıştan beri

ilkyazı getiren daldaki kör kuş

bu yıl neden abimi getirmemiş” (Nar, s. 38).

Şiirlerde *yangın* kelimesiyle birlikte *ateş* ve *kül* kavramlarının kullanımı 2 Temmuz 1993 yılında Sivas'ta gerçekleşen Madımak Olayı'nı hatırlatmaktadır. Ergülen burada hayatını kaybeden dostlarına *Kül Kardeşlerim*²² diye seslenmiştir. Yangının devam ediyor olması şairin dinmeyen acısını ifade etmektedir. Dış dünyaya ait gerçekliğin şair tarafından içselleştirilmesi durumu karşımıza çıkmaktadır.

“Ah, **kül** razı değil de kul razı, sesinin

dolaylarından alınma bu yanık havaya,

*bir **bulut** kaynıyor temmuz **göğünden***

*gözümüzde “**yağmur** dindi” **yangınsa** daha...” (Nar, s. 224).*

Tablo 2.2: Doğal Afet Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

No	Kelime	Sıklık
1	Yangın	29
2	Fırtına	3

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

²² Ergülen (2011), s. 147.

2.1.3. Madenler

Maden ve değerli taşlarla ilgili 12 kelime, 37 kez tekrar edilmiştir. En sık kullanılan kelime ise 8 tekrarla *inci* ve *gümüş* olmuştur. İnci şiirlerde “değerli taş ve gözyaşı” anlamlarında kullanılmıştır. Kıymetli taşlardan kabul edilen *zümrüt*, *elmas*, *safire* de Ergülen’in şiirlerde rastlarız. Ergülen’in şiirinde gözyaşına karşılık olarak gelen *inci*, şairin divan şiiri geleneğinden beslendiğini örneklemektedir. Göz renginin ifadesinde ise *zümrüte* yer verilmiştir.

“ve durup geçmişle gelecek arasında

*pırlıtlı **inciler** döküyor kara gözler”* (Nar, s. 37).

“yunan tanrıları gibi çılgınca sevişiriz

*çocuklar doğururuz **zümrüt** gözlü bol kirpikli”* (Nar, s. 59).

Yangın Yer Yer Devam Ediyordu şiirinde niteleyici unsur olarak yer verdiği *altın* kelimesiyle Doğu mitolojisinin meşhur anlatılarından olan “*Simurg*” efsanesini hatırlatmaktadır.

“şimdi kuş ateşe düşmemiş olmaz

ateş beslemeli ağzında, kanat düşürmeli

*yangına, **altın tüy** dökülmeli, kuş oluşmalı,*

bu kuş olabilir, misin sır böyle taşınır

sevgilim, sır arayan sende ateşiyle tanışır!” (Nar, s. 166).

Tablo 2.3: Maden ve Değerli Taşlar Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

No	Kelime	Sıklık
1	inci, gümüş	8
2	altın	7
3	elmas, sedef	3
4	safir	2
5	yeşim, opal, mercan, zümrüt, bakır, akik	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.2. Zaman

“Zaman, insanın kendi iradesi dışında var olan, bir aygıt gibi aralıksız çalışan her şeyi yutan bir olgudur” (Çakmakçı, 2013, s. 60). Haydar Ergülen şiirlerinde zaman kavramı önemli bir yer tutmaktadır. Şiirlerde zaman kavram alanı *mevsimler; zaman, gün, ay, yıl* başlıkları altında incelenmiştir. Bu alanda tespit edilen *yaz, kış, gece, ikindi, çocukluk* kavramları şairin incelenen beş şiir kitabında da karşımıza çıkmaktadır. Zaman kavram alanıyla ilgili 71 farklı kelime, 742 kez kullanılmıştır.

2.2.1. Mevsimler

Şiirlerde geniş yer tutan zaman dilimlerinden mevsimler başlığına dâhil edilebilecek söz varlığı kelimeleri, sıklık değerlerine göre *yaz (103), kış (17), güz (11), ilkyaz (7)* şeklindedir. Ergülen’in şiirlerinde mevsimler hem doğa olayı hem zaman kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır. Eserlerinde genel olarak öne çıkan geçmişî hatırlama, çocukluğa özlem durumu zaman kavramları üzerinden gösterilir. “Ben baharın ve yazın arka odalarında büyüyen bir çocuk oldum. Kışın kışı, güzün güzü yaşadım ama, ilkbahar ve yaz, serinlik ve uzaklık diyebileceğim mevsimler oldu. (...) Herkes yazdadır; (...) ailenin en büyük çocuğu bense, mevsimleri kitaplarda yaşıyorum...” (Ünal, 2016, s. 158) sözlerine yer veren Ergülen, şiirlerinde hemhâl olduğu yaz mevsimlerinde sokağa çıkmayışını, çocukluğunu doya doya yaşayamayışından büyük üzüntü duymaktadır.

İncelenen şiirlerde *yaz*; aşkı, kadını, mutluluğu, geçmişî, özlenen anıları çağrıştıran *kış*; yaşlılığı, ölümü, geçmişî, olumsuzlukları, istenmeyen durumları karşılamıştır. “(...) insan geçmişî yaz diye hatırlamayı sever, geçmiş her zaman yaz günleri gibi sıcak, yaz güneşi kadar parlak ve elbette yaz denizi kadar mavi, yaz

göğü kadar, işte adı üzerinde, bulutu içinde, açık olmasa da yaz en mavi anımızdır” (Ergülen, 2018, s. 13). Şiirlerde sıklıkla karşımıza çıkan yaz mevsimi çocukluğu da çağrıştırmaktadır fakat çocukluk geçmişte kalması, geri gelemeyeceği inancı itibariyle ölü olarak kabul edilmiş ve ölü/ölüm bir nevi tabiatın canlılığını yitirdiği kış mevsimiyle betimlenmiştir.

“yaza inmem alıştım kış gibi buz tutan yüreğime

eski sözler bulurum ölü çocukluğumdan

geri gelmez yazlara da dokunur yitik sevincime de” (Nar, s. 21).

“yaz bitti mi diye sorma yaz çoktan bitti

yedeğinde karartılmış sevgiler taşıyarak” (Nar, s. 25).

Şair, sonbahar yerine *güz* kelimesini tercih ederken, ilkbahar yerine *ilkyaz* demeyi tercih etmiştir. Şairin ilkbahar yerine kullandığı *ilkyaz*; hayatın yeniden başlamasını, umudu, heyecanı ve güzel haberleri ifade etmektedir. *Güz* ise şiirlerde ölümün, hüznün, geçmişin imgesi durumundadır. Sevgilinin gelmesiyle gerçekleşecek olan sevinç, bahar mevsiminin başlamasıyla doğanın yaşadığı canlılığa, coşkuya benzetilmiştir.

“deli yağmurlar sakladım gelişine

gelirsen bir ilkyaz muştusu gibi

karışarak yağmurun çoğalan sesine

eksiltme yüzündeki usul gülüşü” (Nar, s. 48).

“kış uzun insan sesleri bir bir çekiliyor

yoksul sevinç dağıtır mı yüzümden

yüreğimden yol bulan güz kederini

yalnızım sen yoksun akdeniz uzak” (Nar, s. 48).

Tablo 2.4: Mevsimler Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Yaz	103
2	Kış	20
3	Güz	11
4	İlkyaz	7
5	Mevsim, bahar	4

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.2.2. Zaman, Gün, Ay, Yıl

Şiirlerde zaman, gün, ay belirten kavramlar gerçek anlamlı kullanımlarının yanında şairin yüklediği özel anlamlarda içermektedir. Bu kavram alanında sıklık değeri en yüksek kelime 122 tekrarla *gece* olmuştur. “Siyah şiiirdir, şair de gece yolcusu. Çünkü gün ışıır ışmaz, insan yazdıklarına bakacak, onlarla yüzleşecek cesaret bulamaz kendinde. Bu cesareti bulanlar ve onlara ‘şair’ diyorlar”²³ diyen Ergülen, günün vakitlerinden geceyi şaire özel zaman dilimi olarak ayırır ve şairin lambası olarak şiiri görür. “Gece, gündüzün olumsuz karşıtı gibi görünse de şiirlerinde karşıt ikilikleri çokça kullanan Haydar Ergülen’de ikilik gece-gündüz olarak yazılacaktır, çünkü bu ikiliğin ilki olumludur” (Çolpan, 1998, s. 119). Gündüzü sabaha ait olarak gören şair, şiirin ortaya çıkmasına vesile olan geceyi şairin gündüzü olarak sahiplenmiştir.

“şairin **gecesinde** bir lambanın işi ne,
ne **gece** lambayla açıklanır, ne şiir
beslenir karanlıkla: Gecenin sonu **gece**,
öyleyse sabah yok burada, **geceyle** şair
arasında şiirin dikenli sözü duruyor,
öyleyse sabah güne ait şair **geceye**
...

Şairin hem gündüzü, hem de lambası **gece**.” (Nar, s. 229).

²³ Ergülen (2012), s. 49.

“okunmuş kitapların acısı anımsansın yeniden

*her harften bir yara doğuran **gece** bilinsin”* (Nar, s. 36).

Işığın olmadığı bir zaman dilimi olan gecenin önüne karanlık kelimesini getirerek durumu pekiştiren Ergülen, karanlık kavramıyla gece gerçekleşen ölümlere bilinmezlik atfetmiştir.

“karanlık **gecede** beş ölü

biraz çocuk biraz delikanlı tümü

umutla umutsuzluk arasında yaşarken

ölümleriyle iyiden koyulaştı acının rengi” (Nar, s. 45).

Günün vakitleriyle ilgili *sabah* (20), *akşam* (15), *ikindi* (16) kelimelerine de yer verilmiştir. Şiirlerde *sabah*; umudu, sevinci, yeni başlangıcı ifade ederken *akşam*; geçmiş, çocukluğu, özlemi, ölümü sembolize eder.

“bir armağan gibi çıkıp gelirsin

***sabahın** duru serinliği karşılar seni”* (Nar, s. 29).

“tenime düşen **akşam. bir akşam**

anımsatan ölümü kimseye duyurmadan.” (Nar, s. 51).

Günün en aydınlık, hareketli zaman dilimi olan öğle vaktinin ardından gelecek olan *ikindi* vakti günün sonunun yaklaştığının habercisidir. Buradan hareketle Ergülen’in şiirlerinde sıklıkla kullandığı zaman kavramlarından *ikindi*; geçmiş, ölümü imgelemektedir yorumu yapılabilir.

“İçim dışım sokak, ev dışarda kaldı

*nerde kötü **günler** için sakladığım o oda*

*eski **ikindinin** gölgesi olamaz şimdikiler:”* (Nar, s. 227).

İncelenen şiirlerde ay isimlerinden “*haziran (19), nisan (7), eylül (4), temmuz (3)*” kelimeleri Ergülen’in şiirlerinde standart ay isimleri olmaktan çıkmış ve şairin hayatından izler taşıyan imgelere dönüşmüştür. 2 Temmuz 1993 yılında gerçekleşen Madımak Olayı’nda yakın arkadaşlarını da kaybeden Ergülen için, *temmuzun* tutuşturduğu sıcaklık, güneşin ısısından değil kaybettikleri canların yürekleri yakan acısından kaynaklıdır.

“*Yağmur dindi, unutulmaya hazırlanan ne*

varsa temmuz gibi tutuşuyor aklımda;” (Nar, s. 224).

Yaz mevsiminin başlangıcı olan *haziran* şiirlerde; yazı, aşkı, gençliği, olumlu duyguları ifade etmek için kullanılmıştır. “*Haziran şehri, insan şehridir. İnsan şehri aşk şehridir. (...) Haziran, çocuklarla şehirdir, insanla ölçülür, aşkla bilinir, iyilikle doldurulur*”(Akbayır, 2021, s. 96) diyen Ergülen için *haziran* aşk mevsimidir. “*Şiiri sevmeye haziranla başlayan çocuklar, haziranı sevmeye de aşkla başlayacaklar. Öyleyse haziran bir başlangıç olarak her şeyin ortasında duracaktır, çocukluğun da, şiirin de, aşkın da. Hem şiiri ve aşkı haziranda seven çocuklar, başka mevsim aramazlar*” (Ergülen, 2011, s. 126). *Haziran* kelimesi Ergülen’in *40 Şiir ve Bir...* kitabında 18 tekrarla karşımıza çıkmaktadır. Eşi İdil Hanım ile günlerden 17, aşklardan *haziran* dediği tarihte tanışmış olması Ergülen’in *hazirana* yüklediği aşkı daha anlaşılır hâle getirmektedir. *Haziran* adlı şiirde, *haziran* eve çağrılmak istenmektedir. Şiirde *gönül-aşk* birlikteliği *ev-haziran* imgeleriyle verilmiştir.

“*Ey ruh şu haziranı eve çağırırsan*

aşk gibi bir mevsim bulsak onda

aşk ile söz alsak da bir göz

aşkın kapısı bu cümleden açılmalı!” (Nar, s. 215).

Ergülen, şiirlerinde *cumartesi (5)* kelimesiyle, Selim İleri’nin *Cumartesi Yalnızlığı* adlı eserine anar. Ergülen bu eserin Selim İleri’den okuduğu ilk hikâyeye olduğunu ve bu eseri sevdiği için sık sık andığını dile getirmiştir (2011, s. 117).

Bunun yanında Ergülen'in şiirdeki kullanımından hareketle 'Cumartesi Anneleri'ne²⁴ de gönderme yaptığı söylenebilir.

*"Kayıp Tanrının Çocukları şiirini yazamadım **cumartesi***

annem duysa üzülür: 'Ah oğul gidenler dönmüyor geri!'

...

*Çok özledim Selim İleri'nin "**Cumartesi Yalnızlığı**"ndaki yerimi,*

*Tanrı aşkına biraz merhamet, biraz mavi, biraz da **cumartesi!**" (Nar, s. 232).*

Şiirlerde 43 tekrarlanan *tarih* kavramı bir ironi malzemesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ergülen, *Babalar Tarihi* ve *Tarihiniz Cici Olsun Muhterem* adlı şiirlerinde 17 kez tekrarladığı *tarih* kelimesiyle dönemin mevcut iktidarına ve devlete seslenmektedir. "*Şiirinin adının 'Babalar Tarihi' olması da iktidar odaklı tarih anlayışının eleştirisidir*" (Öner, 2017, s. 47). Şair özellikle bu iki şiirinde örtük bir isyanla devleti/iktidarı hesaplaşmaya çağırmaktadır. Geçmiş dönemde yapılan haksızlıklar, kanunsuzluklar, masum insanların ölümleri/öldürülüşleri üzerinden tarihin aynaya bakıp kendisiye yüzleşmesini istemektedir.

*"sorarım hiç boy aynasına baktı mı **tarih***

suya bir taş attı mı korkup da suretinden

çocuk boynunun en ince yerinden

kırılıp kimisi kara zindanda

*ağlayarak bir kemende kalktı mı **tarih**" (Nar, s. 71).*

*"bütün sular durulsun **tarih** geçecek*

***tarih** suya dayanamaz çiçekler solsun*

bazı kansızların boynu vurulsun

²⁴ Cumartesi Anneleri, 27 Mayıs 1995'ten bu yana her cumartesi günü Galatasaray Meydanı'nda oturma eylemleri düzenleyerek gözaltında kaybolan yakınlarını ve faili meçhul siyasi cinayetlere kurban giden yakınlarının faillerini arayanlardan oluşan bir topluluktur (https://tr.wikipedia.org/wiki/Cumartesi_Anneleri).

giden gün ömürden doldur imanım

*görekli **tarih** aşkına dönsün hanendeler*

***tarih** gemisine boy sırasıyla binilecek*

*baba **tarih** kereminden sual olunmaz” (Nar, s. 55).*

Tablo 2.5: Zaman, Gün, Ay, Yıl Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Gece	122
2	Şimdi	54
3	Tarih	43
4	Gün	44
5	Zaman	40
6	Dün	21
7	Sabah	20
8	Haziran	19
9	İkindi	16
10	Akşam	15
11	Önce, erken	13
12	Yıl, vakit, artık	12
13	Saat	11
14	Sonra	10
15	Henüz	9
16	Bugün	8
17	Nisan, ara sıra	7
18	Cumartesi, hemen, sonsuz, geçmiş, daha, beri	5
19	Şimdilik, ömür, gündüz, gelecek, eylül, birden, birazdan, an	4
20	Çağ, ekim, dem, akşamüstü, yüzyıl, temmuz, teneffüs, takvim,	3
21	Şafak, öğle, çoktan, yarın, pazar, kuşluk, git gide, gece yarısı, ağustos	2
22	Şubat, mayıs, mart, ortaçağ, ocak, mola, hep, hafta, er geç, ebedi, defa, bazen, arada	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.3. İnsan

İnsan başlığı altında şiirler, *aile, akrabalık ve yakınlık; insan vücudu ve organlar; vücudun duyuları, beş duyu; duygu; cinsiyet; ünvan, kişi vasıfları; kişi adları* olmak üzere yedi tematik başlık altında incelenmiştir. İnsan kavram alanına dâhil edilen 406 farklı kelime 2832 kez tekrarlanarak kullanılmıştır.

2.3.1. Aile, Akrabalık ve Yakınlık

Haydar Ergülen'in pek çok açıklamasında ve yazılarında çocukluk yıllarında mutlu ve birbirine bağlı bir aile ortamında büyüdüğü anlaşılmaktadır. Anne ve babası ile olan yaş farkının azlığı, onlarla arkadaşça, samimi bir bağ kurmasını sağlamıştır. Şair, özellikle çocukluk yıllarında dedesinin, babasının ve dayısının donanımlarından yararlandığını vurgulamaktadır. Anne, baba, 6 kardeş, dede ve babaanneninde yaşadığı kalabalık aile ortamında büyüyen Ergülen, şiirlerinde yakınlarını anmaktan geri durmamıştır. Ergülen, “*Aileme hiç kopmadan süregelen derin bağlılığım, şefkatin, ilginin, yakınlığın, ocakta kaynayan bir çorba gibi dumanının sürekli tütmesinden olmalı*” (Ünal, 2016, s. 159) demiştir. Aile; Ergülen şiirlerinde mutluluğu, sevgiyi ifade eden, dış dünyaya karşı sığınak görevi üstlenen bir kurumdur.

Aile, akrabalık ve yakınlık kavramları ile ilgili yapılan incelemede 27 kelimenin 369 kez tekrarlandığı görülmüştür. Şiirlerde en sık tekrar edilen kelime 123 tekrarla *çocuk* olmuştur. “*Divan şiirinde çocuk bazen sevgilidir, çünkü onun çocukça davranışları vardır. (...) Bazen de çocuk, aşığın bizzat kendisi olabilmektedir. (...) Klasik şiirde soyut anlamlarla örülü olan çocuk, çağdaş şiirde ete kemiğe bürünmüş bir hâlde oldukça somuttur*” (Aktaş, 2012, s. 131). Ergülen şiirlerinde çocuk; çoğu zaman şairin kendi çocukluğu olarak karşımızda konumlanır. Modern dünyanın çıkmazından kurtulmak isteyen Ergülen, bu kaçışında çıkış yolunu çocukta bulmuştur. Şiirlerinde geçmişi özleyen, eskiyi ve kendini arama çabasında olan Ergülen, bu arayışını *çocuk* üzerinden gerçekleştirmiştir. Ergülen'de *çocuk*; saflığı, özlemi, umudu, geçmişi temsil eder. “*80’li yıllar şairlerin çok sık kullandıkları “çocuk” imgesinin taşıdığı muhalefet potansiyelini en iyi kavramış şairlerden biridir Ergülen*” (Bayrıl, 2017, 115). Ergülen'in şiirlerinde çocuk sadece yaş olarak küçüklüğü ifade etmek için kullanılmamıştır. 80’li yılların darbe dönemini ve sonrasını yaşamış olan şair,

dönemde mağdur edilmiş, hayatını kaybetmiş yetişkinleri de *masumiyetin* simgesi *çocuk* olarak karşımıza çıkarmaktadır.

“anımsa bizim unutulmuş bir yazımız vardı

*kıyısından **çocukların** dokunarak geçtiği” (Nar, s. 24)*

*“dün bir gece buldum, şimdi eski bir **çocuğun***

bendeki gözlerini yumdum, onun için uyudum:” (Nar, s. 142)

“karanlık gecede beş ölü

*biraz **çocuk** biraz delikanlı tümü*

...

anımsıyorum

*düğüne giden **çocuklar** da böyle gülerdi” (Nar, s. 45)*

“ilk bakış görüşün yaz avlusunda

*o eski **çocuktum** bendim” (Nar, s. 88)*

Ergülen şiirlerinde “anne-çocuk”, “baba-oğul” eşleşmesi göze çarpmaktadır. Ergülen’in yazılarında ve konuşmalarında olumlu andığı, sevgisini gizlemediği, Hasan Usta diye hitap ettiği babası, şiirlerinde karşımıza sıklıkla çıkmaz. “Ergülen’de açıkça bir baba düşmanlığı yoktur ama anneye, bir kadına duyulan hislerle karışık bağlılığı vardır” (Aka, 2003, s. 131). Şiirlerde baba, kan bağıyla kurulan yakınlık anlamına geldiği gibi kimi kullanımlarda Alevi-Bektaşî inancındaki “baba/dede” kavramını anımsatmaktadır. Şiirlerde tarih kavramıyla kastedilen devlet; otorite ve güç yönünden baba ile ilişkilendirilerek ironik bir tavırla kullanılmıştır.

*“Babam bir pazar günüydü eskiden, yağmur
yağar, evin büyük oğlu olurdu birden, ben
evini kaybetmiş bir oğul olurdum ona sorardım*

...

unuttuğum sırdı bu Kardeşir babayla oğul

...

Baba ölür kardeşliği yetim bırakır oğuldan önce” (Nar, s. 218).

“baba tarih kereminden sual olunmaz

teksin yücesin varlığına eş koşulmaz” (Nar, s. 55)

Ergülen şiirlerinin önemli bir izleği olarak karşımıza çıkan anne, şiirlerde 47 kez tekrarlanmıştır. *“Anne, klasik divan şiirinde sönük ve soyut tiplerden iken, modern şiirde somut karakteristik varlıklardan birisidir. Annenin eski ve yeni şiirde klasikleşmiş belli bir misyonu yoktur. Anne, eski şiirde ne kadar kategorize bir varlıksa, modern şiirde o kadar sahici, somut ve yaşayan etken bir öznedir”* (Aktaş, 2012, s. 128). Ergülen’de anne; sevgi, şefkat, güven gibi soyut duyguları karşılarsa da ismiyle, cismiyle somut varlığa sahip olarak sunulmaktadır. Ergülen’in, şiirlerinde anneye sıklıkla yer verme gerekçesini, *“yani, şiir bir anlamda insana annelik yapar. Nasıl derdimizi babamızdan çok annemize anlatıyorsak, nasıl ona sığıntıyorsak, şiir de bu anlamda bize annelik yapar, anne gibi davranır”* (Ergülen, 2012, s. 43) sözleri özetlemektedir. Şiir ve anne aynı kefedele alınır. Anne, çocuğun; şiir ise şairin sığınağı olarak görülmüştür. Ergülen’de çocuğun mekânı annenin yanındır.

Tevfik Fikret, Ahmet Haşim, Yahya Kemal, Ziya Osman Saba ve Behçet Necatigil’in şiirlerinde ortaya çıkan anne imajı küçük yaşlardayken yaşadıkları anne kaybını işaret etmektedir (Aktaş, 2012, s. 128). Çocukluk yıllarını annesiyle geçiren ve anne kaybı yaşamayan Ergülen’in şiirlerinde *“annenin sevecenliğiyle, iyi arkadaşlığıyla geçirilen güzel çocukluk günleri”*²⁵ özlemle anılmaktadır. Yusuf Alper, tüm sanatçılarda olduğu gibi Ergülen’de de narsistik örselenmelerin

²⁵ Alper (2010), s. 126.

olabileceğini belirtir özellikle anne konusunda. Alper, Ergülen'deki durumun anneden ilgi, şefkat, sevgi görememeden veya sağlıklı anne-çocuk ilişkisi geliştirememekten kaynaklı olmadığını tam tersi şairin çocukluğunda aşırı sevgi görmesinden ve belirli bir yaşa geldikten sonra anneden aldığı sevgiyi etrafında bulamamasından kaynaklı olabileceğini ifade eder (2010, s. 16). Nitekim Ergülen'in pek çok konuşmasında ve yazısında çocukluk yıllarını mutlu bir aile ortamında geçirdiğini söylemesi Alper'in tespitini doğrular niteliktedir. Modern dünyanın karmaşasından, sahteciliğinden kaçma duygusu Ergülen'i geçmişe yöneltmiştir ve bu geçmiş içerisinde güveni, huzuru bulduğu anne kuağı bir sığınak olarak görülmüştür. *Klişe* adlı şiirinde “*Şiir, annelik sanatıdır, şairlikse klişe!*”²⁶ mısrasına yer veren Ergülen, bir başka açıklamasında bu mısrasının devamını niteliğinde şu sözleri dile getirmiştir: “*Terziler bile kavrayamaz annelerin bir şefkat sanatı olarak nasıl bu kadar çocukluğumuzun ruhuna tam oturan gömlekleri biçip diktiğini. Sanki bir anne ruhunun gömleğini, ruhumuza örter gibi. Şairlik annelik sanatıysa, annelik de ruh sanatı*” (Ergülen, 2017, s. 277-278). Ergülen'in şiirlerinde anne yaratıcı olarak görüldüğünden yüceltilmiştir. Anne; sonsuz sevgi, şefkat ve merhamet taşıyan bir varlıktır, sığınaktır. “*Özen, dikkat, hassasiyet, şefkat, merhamet, adalet, vicdan, iyilik, bu duygular da şairin şiire ancak bir anne duyarlılığıyla gösterebileceği türden duygular*” (Ergülen, 2018, s. 28). Annenin merhameti ve sevgisi onu şifacı yapmıştır ve varlığı tüm yaraları sarıp iyileştirecektir.

“*sahi senden mi doğdum **anne***

yollar nehirler kuşluk vakitleri dururken

*bir insandan mı doğar bir **çocuk**”* (Nar, s. 13).

“*önce dudaklar küser*

***annemiz** yoksa”* (Nar, s. 114).

“*çocukluğum üşüsün karanlıkta*

***annem** yine öper beni”* (Nar, s. 125).

²⁶ Ergülen (2013), s. 225.

“Şiirde olsun, yazıda olsun, yazmayı en çok sevdiğim husus, ‘aşktan da üstün’ bir şey olan yoldaşlık ve arkadaşlık”²⁷ tır diyen Ergülen bu bağlamda şiirlerinde arkadaş (31), kardeş (35), dost (4) kelimelerine yer vermiştir. “Hem bazı duygular, yakınlıklar olmasa şiirin ne anlamı olur ki? Şiir, aşk gibi, kardeşlik gibi hakiki duygularla yazıldığı için çok anlamı gelir bana, sözcükler ete, kemiğe bürünür ve şiir diye görünür” (Ergülen, 1998, s. 188). Kimi zaman kan bağıyla oluşan akrabalığı belirtirmek için kimi zaman yakınlığın, dostluğun, yoldaşlığın ifadesinde kullandığı kardeşliği kutsal kabul etmiştir. Alevi-Bektaşî kültüründe kan bağı olmadan gönül bağlılığı yoluyla kurulan ve zorunlu görülen musahiplik inancı da “kardeşlik, dostluk” kavramlarını karşılamaktadır. Ergülen’in kardeşliğe, arkadaşlığa bu denli önem vermesini içinde yetiştiği kültürün öğretilerine bağlayabiliriz.

“-her zaman paylaşılan duygular vardır
yeri gelince ölümler de paylaşılır
bölüşmek bir ölümü **dostluğu** ve şiiri” (Nar, s. 24).

“söz ile zeytin arasında: Yoklukta
buluşmanın güzelliği gibi duruyordu
kardeşlik! Hiç kutsalınız yoksa
kardeşlerinize bakın, kardeşlerim!
Kardeşlik, yokluk kadar kutsaldır,” (Nar, s. 212).

“bu teneffüs bir yolculuk kirala, hiç
mola vermeden yürüyelim **arkadaşlığa**,” (Nar, s. 231).

²⁷ Ergülen (2018), s. 86.

Oğlan kelimesinin kökeni, erkek evlat anlamındaki oğul kelimesinden gelmektedir ve çoğulluğu ifade eder. Kavramlar aynı anlamı çağırırsa da Ergülen şiirlerinde oğlan cinsiyeti belirtmek için kullanılırken, oğul kelimesi kan bağıyla kurulan yakınlığı ifade etmek için kullanılmıştır. 1980 yılında yazdığı *Issız* adlı şiirinde 7 kez tekrarladığı *oğul* kelimesiyle darbe döneminde yaşanan olaylarda davası uğruna evden ayrılan ve yolu gözlenen, gidip dönemeyen bir annenin evladı kastedilmektedir. Şiirlerde *abi* (11) ve *oğul* (20) aynı kişiyi ifade etmektedir.

“uyuyup uyanıp söylemedim mi gitme yorgunsun

*ah **oğul** gidenler geri dönmedi dönmedi geri.”* (Nar, s. 44).

“evimizin içi koyu karanlık

ışığımız sönmüş odamız soğuk

*çayı demle **abim** neredeyse gelir*

üşümüştür bir çay içsin sıcacık” (Nar, s. 38).

“bahçemde bir portakal çiçeği açtı açtı döküldü

*ocakları şeneldi **oğulları** dönen evlerin*

gelmedin ince bir türküye döküldü özlemin

*gözyaşımı kavuşmanın sevincine biriktirdimdi **oğul***

ben seni uğurlu güz yelleriyle bekledimdi” (Nar, s. 26).

*“Bütün **oğullar** anneyi bir şiire terkeder!*

O kadın beni terkederse şair olurum

***oğul** olduğum kadın sakın beni terketme,”* (Nar, s. 228).

Tablo 2.6: Aile, Akrabalık, Yakınlık Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Çocuk	123
2	Anne	47
3	Kardeş	35
4	Arkadaş	31
5	Sevgili	21
6	Oğul	20
7	Baba	19
8	Karı	15
9	Abi	11
10	Abla, komşu	7
11	Aile	6
12	Dost	5
13	Dede, nişanlı	3
14	Ana, ikiz	2
15	Yavru, sübyan, üvey, metres, kuşak, koca, güvey, gelin, ağabey, ahbap	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.3.2. İnsan Vücudu ve Organlar

İnsan bedeniyle ve ruhuyla vardır. Ergülen, şiirlerinde insan bedenine ait kavramlar, somut ve soyut kullanımlarla karşımıza çıkarmaktadır. İnsan vücut ve organlar kavram alanıyla ilgili 54 farklı kelime, 697 kez tekrarlanarak kullanılmıştır. Bu alanda en çok kullanılan kelime 121 tekrarla göz olmuştur. Alanda yapılan diğer çalışmalar da incelendiğinde şairlerin göz kelimesine daha sık yer verdikleri görülmüştür. *Göz* şiirlerde çoğunlukla “görmeyi, bakmayı” ifade eden görme organı olarak gerçek anlamı karşılarken bazen de şiirlerde özne olarak karşımıza çıkmaktadır.

“gözlerimi arayan yoktu ki bu şehirde

gözlerimi arayan bu şehirde de yoktu” (Nar, s. 180).

“Kimsenin kimseye **gözü** değmiyorsa, şiir niye?” (Nar, s. 214).

Tasavvufta ruhun penceresi olarak adlandırılan göz, aynı zamanda kişinin dünyaya açılan kapısıdır. Ergülen’in aşağıda verilen şiirinde göz kelimesinin yanında “*çıplaklık ve örtü*” kelimelerinin kullanımı şiire mistik bir hava katmaktadır. Ergülen’de göz, varlığı ve var olmayı simgelemektedir.

“ağlar gibi **gözlerini** döken heykeldir çocuk

anne, paslı evlere konuk gelmiş bir örtü

çıplağız, **gözlerimizden** başka örtü yok bize.” (Nar, s. 124).

Ergülen şiirlerinde yüz (131) ve gövde (57) kelimelerinin sık kullanımı dikkat çekmektedir. Şiirlerde yüz kavramı gerçek anlamlı kullanımlarının yanında “*benliği ve kimliği çağrıştırdığından varolmanın sorunlarından bahsetmek için*”(Öksüz, 2014, s. 86) de kullanılmıştır.

“yüreğimde binlerce **yüze** dağılmanın kederi

kimlikler uydurdum **yüzüme** tutulan aynalardan” (Nar, s. 67).

Dara, şiirlerde geçen gövde-yüz ilişkisini “*aşksız cinsellik eleştirisi*”²⁸ şeklinde yorumlar ve “*aşk sanılanın eninde sonunda tene, gövdeye vardığı ve sıradanlaştığı*”²⁹ bir sonuca ulaşır.

“kandırılmış **gövdenin yüzü** yok, aynaya bakmaz,

karanlıkta dans edene adı sorulmaz!” (Nar, s. 79).

“ölümü de gördüm, bir çocukluk rüyasını dolduracak kadar

gördüm aşka yer kalmadığını **gövdelerin** gürültüsünden!” (Nar, s. 70).

Şiirlerde ağız, dil, boyun, kulak gibi bedene ait kavramlar hem gerçek hem mecaz anlamlı kullanılmıştır. Boyun (36) kelimesi şiirlerde ölümü imgeleyerek

²⁸ Dara (1999), s. 139.

²⁹ Dara (1999), s. 140.

karşımıza çıkmaktadır. Otorite veya mutlak güç karşısındaki kabullenışı, çaresizliği, elden bir şey gelmeme durumunu karşılayan boyun, aynı zamanda geçmiş dönemlerde gerçekleştirilen haksız ölümleri/idamları hatırlatmaktadır.

“bir soru noktalama işaretlerinin ağabeyidir

***boynu** bükük soruların **kulağını çeker**” (Nar, s. 57).*

“şenlik bitti ses dindi usulca

balkonda sardunyalara eşikte

***boynundan** vurulmuş bahar gülleri” (Nar, s. 48).*

*“aynalara tutmalıyız suçsuz **yüreğimizi***

yüzümüze** gülücükler bulmalıyız ince **yüzlerden

*gür ve serin olmalı **boynumuz** inceldikçe*

ancak istediğimiz ölümlere yakışmalıyız” (Nar, s. 83).

İnsan bedeninin ayrılmaz bir parçası olan *el* şiirlerde 43 kez karşımıza çıkmaktadır. Bazen bir sembol olarak da kullanılan el; gücü, otoriteyi, hâkimiyeti ve vermeyi simgelemektedir. İncelemelerde bu kavram “*el almak, el vermek, ele vermek, elinde kalmak*” gibi 16 kez deyim şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Şairin aşağıda örneği verilen şiirde abdal ve hırka kelimeleriyle beraber ‘el almak’ deyimini kullanması bu deyim Alevi-Bektaşî kültüründeki derviş olmayı veya müride bağlanmayı ifade eden anlamını çağrıştırmaktadır.

“kim gülüyor üstüne çarşıdaki abdalın

yükü taş olan şaşkın hırkası kum denizi

*ırmağa sedef çeker **gövdesi** güz kokulu*

***boynuna** ip uzatan yârdan **el almış** bir kez*

perçemi çizer sırnı bu dünya aynasının

*kim hoş tutmuş üzüliip dağınık **bedenini**” (Nar, s. 72).*

Tablo 2.7: İnsan Vücudu, Organlar Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Göz	121
2	Yüz	113
3	Gövde	57
4	Kalp	53
5	El	43
6	Dil	38
7	Boyun	36
8	Ağız	22
9	Kan, göğüs	20
10	Saç	17
11	Gözyaşı	15
12	Ten	14
13	Alın	12
14	Can	11
15	Baş, akıl	10
16	Omuz	7
17	Suret	6
18	Dudak, ayak, beden	5
19	Kulak, boy, soluk, yaka	4
20	Kambur, bıyık, bakış, avuç	3
21	Çil, vücut, tüy, topal, ter, sırt, sakal, perçem, parmak, kirpik, karın, gırtlak, diz, bacak	2
22	Kol, kasık, tel, kâkül, göz kapağı, endam, diş, damar, boğaz, beniz	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.3.3. Duyu

İnsanoğlu duyuları ve duygularıyla bütünleşmiş bir varlıktır. İncelenen şiirlerde duyu kavram alanıyla ilgili 45 kelime, 270 kez tekrarlanmıştır. Bu alanda ses kavramı 86 tekrarla en sık kullanılan kelime olmuştur.

İşitme duyusuyla ilgili “ses, çığlık, uğultu, gürültü, fısıltı, ısılk” gibi kavramlar kullanılmıştır. Bu alanda ses, sessizlik ve çığlık kelimelerinin sık kullanımı dikkat çeker niteliktedir. Şiirlerde kimi zaman varlığın ispatı olan ses kimi zaman da varlığın son bulmasının imgesel karşılığı olacaktır. Ergülen’in şiirlerinde ses izleği; bireyin kendisini, yaşamı, ölümü, umudu, acıyı ifade etmektedir. Bireyin varlığını temsil esen ses; dinmesi, çekilmesi ve yitilmesiyle ölümü hatırlatmaktadır. Ergülen’in şiirlerinde ölümün ardından duyulan acı, çığlık ile somutlaştırılarak görünür hâle getirilmiştir.

“kim girer bu ucundan kaynayan güne

ölümün çığlıklar taşıyan sesi mi

...

gün dokunaklı seslere dokunuyor her yerde

ölümün çığlıklar taşıması biraz da bundan

çocukların yarası karşı koymalarından” (Nar, s. 16).

“büyük şenlik bitti ses dindi usulca

balkonda sardunyalara eşikte

boynundan vurulmuş bahar gülleri

...

kış uzun insan sesleri bir bir çekiliyor

yoksul sevinç dağıtır mı yüzümden” (Nar, s. 48).

Şiirlerde 9 kere kullanılan *koku* kelimesi, Ergülen'in dizelerinde olumlu duyguları ve geçmişe dair anıları çağrıştırmaktadır. Koku duyusu, diğer duyularımızdan farklı olarak hafızayı harekete geçirme ve hayal gücünü canlı tutma özelliğine sahiptir. Yağmurun yağmasıyla birlikte ortaya çıkan toprak kokusu; geçmiş, eskiyi imgeleyen mektupla birleştirilerek unutulmuş ya da unutulmak istenmeyen çocukluğu hatırlatacaktır.

“yağmurla mı konuştun küçük kız

*mektubunun kıvrımlarına sinmiş **kokusu***

yağmurdan mı anımsadın ansızın

unutulmuş çocukluğunun anayurdunu” (Nar, s. 48).

*“Tanrının gülümsemesinde **taze ekmeğin kokusu,***

senin gülüşünde eski çarşıların açıklığı var,” (Nar, s. 230).

Tatma duyu alanıyla ilgili *tat*, *tatlı*, *lezzet* kavramları kullanılmıştır. Ergülen'in şiirlerinde tatma duyusuna ait kavramlar mecaz anlamlı kullanılarıyla karşımıza çıkmaktadır. Şiirinde yer verdiği *“ezik naftalin tadı”* ifadesiyle duyular arası aktarım kullanılarak naftalinin kokusu tat olarak verilmiştir. Yakın zaman içerisinde kullanılmayacak olan, genellikle kumaş türündeki eşyalara güvenmemesi için kullanılan naftalin, burada zamanı sembol eden rüzgâr kelimesiyle birlikte kullanılarak eskiye olan özlemi imgelemektedir.

*“saçlarımda rüzgâr değil ezik **naftalin tadı***

gözlerimde hafif uykuların yerleşik donanması” (Nar, s. 67).

Görme duyusuyla ilgili *“karanlık, aydınlık, ılık”* gibi kelimeler kullanılmıştır. Şiirlerde 30 kere tekrar eden *karanlık* kelimesini Ergülen'de; bilinmeyen, geçmişin, acının, ölümün, umutsuzluğun, kaosun ve gecenin imgesidir. Aşağıda verilen örnekte evin içinin koyu karanlık olması yaşanan acının

derinliğini ifade etmektedir. Işığın sönmüş olması beklenen duruma karşı umutsuzluğa düğüldüğünü göstermektedir. Ayrıca şair için çocukluk kimi zaman karanlık olarak adlandırılmıştır ve onu aydınlığa çıkaracak olan kişi ise annedir.

“evimizin içi **koyu karanlık**

ışığımız sönmüş odamız **soğuk**

çayı demle abim neredeyse gelir

üşümüştür bir çay içsin **sıcacık**” (Nar, s. 38).

“çocukluğum üşüsün **karanlıkta**

annem yine öper beni” (Nar, s. 125).

Tablo 2.8: Vücudun Duyuları, Beş Duyu Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Ses	82
2	Sessizlik	32
3	Karanlık	30
4	Koku	10
5	Çığlık	8
6	Uğultu, serin, gürültü, alkış	7
7	Serinlik	6
8	Tat, sessizce, sessiz, fısıltı	5
9	Işık, ılık, sert	4
10	Islık, ıslak, sıcak, aydınlık	3
11	Yumuşak, sıcacık, soğuk, katı, lezzet	2
12	Işıltısız, ışıltılı, ışıltı, çıtırtı, çağıltı, çağıltılı, zehirli, yumuşaklık, yumuşacık, yapışkan, tatlı, sesli, rayiha, pırıltı, pırıltısız, kımıltı, küflü, keskin, hışırtı	1

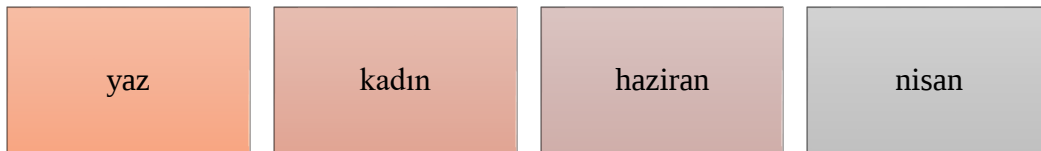
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.3.4. Duygu

Duygu, insanların durum ve olaylar karşısında iç dünyasında oluşan ruh hâlidir. Ergülen şiirlerinde *aşk, sevinç, mutluluk, iyilik, sevgi, özgürlük, umut, sevdâ, merhamet, şefkat* gibi olumlu duygular yanında; *yalnızlık, acı, ayrılık, keder, öfke, korku* gibi olumsuz duygular da geniş yer tutmaktadır.

Duygu kavram alanıyla ilgili 117 farklı kelime, 638 kez tekrarlanmıştır. Ergülen'in beş şiir kitabında da karşımıza çıkan, şiirlerin baskın izleklerinden biri olan *aşk* doğrudan 139 kez tekrarlanmıştır. Şiirlerde *yaz, haziran, nisan, kadın* kavramları da dolaylı olarak *aşk*ı imgelemektedir. “*Her şey aşkla var ve aşk olduğu için var. Dünya da aşkla yaratılmış tabiat da, haliyle insan ve şiir de. İnsan da dünyaya aşk için gelir. Aşk olmasaydı, onun muhabbeti olmasaydı hem bu dünyaya niye gelecektik ki? Öyleyse sebebimiz olan aşk, şiirin de sebebidir*” (Ergülen, 2018, s. 26). Ergülen, *aşk*ı hem varoluş kaynağı hem de şiir yazmanın bir gerekçesi olarak görmektedir. Şaire göre; yaz *aşktır*, kadın *aşktır*, ev *aşktır*, iyilik *aşktır*, nar *aşktır*. Cemal Süreya şiirlerinde *aşk*ın karşımıza çıkan erotik işlevi, Ergülen şiirlerinde yok denecek kadar seyreltilmiştir çünkü şiirlerde *aşk*ın mekânı beden değil, ruhtur. Ergülen'in *aşk*-ruh ilişkilendirmesi onun mistik yönüne işaret etmektedir. “*Aşk da bir ruh çağırma eylemi değil midir? Önce bir ruh bulur kendine sonra bir gövde. Kelimelerin şiirde vücut bulduğu gibi, insan da aşkta vücut bulur*” (Ergülen, 2011, s. 51). Ergülen'de *aşk*; ölüm gibi hayatın olağanı olarak sunulmaktadır. *Aşka* dair ifadelerde ölüp bitmeler, sayıp dökmeler karşılamaz okuru. Şiirlerde öznenin yaşadığı acı ve yalnızlık *aşktan* kaynaklı değildir. Bayrıl, Ergülen şiirlerinde *aşk*-acı, *aşk*-kavuşamama birlikteliğinin kırılmış şekilde karşımıza çıktığını vurgular (2017, s. 111-113).

Şekil 2.1: Şiirlerde Aşkı Çağrıştıran Kelimeler

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

“yazın sonu şiiirdir, şiiirdir **aşkın** sonu...” (Nar, s. 228).

“Ah karamela, şekerim, **aşk** tatlı da insanlar berbat!” (Nar, s. 199).

“ah çocuk ah kadın ah sevgili

sözlerin **aşkı** anımsatsa da

gülüşünde onmaz **acılar** gizli.” (Nar, s. 46).

“**Aşk** dünyaya bizden önce gelmiş de erkenden

açmış gibi dükkânını, onun kokusuyla tanıdım

aktarları, acı sözlerini **aşkın** tuzu biberi saydım,” (Nar, s. 199).

“kadın **aşka** bahçe, deli sarmaşık

tutunup **aşkına** hemen nara gidelim

Nârin elinden kopardık şu **aşkı** diyelim!” (Nar, s. 204).

“ve yalnızca **aşkın borusu öter** bu evde!

Evin hali **aşk** üstüne çatılı... Gel,

Hazirana kiralayalım **aşkın** bir odasını!” (Nar, s. 215).

Ergülen şiirlerinde “yalnızlık, ayrılık, korku ve acı” duyguları yoğun şekilde hissettirilmiştir. Ergülen, şiirlerinin baskın izleklerinden yalnızlığı; “Dünyanın en uzun kelimesi. Dünyanın en eski ideolojisi” (Akbayır, 2021, s. 227) şeklinde tanımlamıştır. Çetin (2013, s. 208-209), Necatilgil şiirlerindeki yalnızlığın sıcak bir aile ortamına ve evliliğe dair özlemden, aşksızlıktan, sevgisizlikten kaynaklı olduğunu belirtmiştir. Ergülen şiirlerinde yalnızlık duygusu farklı bir bağlamda sunulmuştur. “Ergülen’in şiirlerinde bireyin kendisine ve topluma yabancılaşması sonucu ortaya çıkan bir yalnızlık söz konusudur” (Biçer, 2018, s. 128). Şehir hayatıyla beraber kalabalıklara yabancılaşan birey aynı zamanda kendi benliğiyle baş başa kalacak, yalnızlaşacak ve varoluşsal sorgulamalara girecektir. Bolat ise konuya farklı bir bakış açısıyla ele alır ve Ergülen’deki yalnızlığı “dünyayı

değiştirmek ve hayatı dönüştürmek isteyen, yüksek erdemlere sahip bireyin, kahraman devlet yasaları karşısındaki ‘tek başına’ olma durumu” (2017, s. 102) olarak yorumlar. Dolayısıyla Ergülen’de yalnızlık kabullenilmiş, bilinçli bir tercih olarak karşımıza çıkmaktadır.

*“soluğun karışacak akşamüstünün sessizliğine
yaşanan acısı yüreğinde birikecek
yalnızlık artık acıyı duymamaktadır”* (Nar, s. 49).

*“herkes öyle yalnız ki **yalnızlığı** bilen yok”* (Nar, s. 80).

*“bildik göğün altında yeni **yalnızlıklar** arayan,
ve dünyayı her sabah kendisiyle uyandırmaya
bütün zarflarda adını unutan yolcu.”* (Nar, s. 91).

*“dün gece bir daha kimseye küsmemek için
yalnızlığımın yanına taşındım, küçük bir fener gibi”* (Nar, s. 141).

Ergülen şiirlerinde geçmişe özlem, çocukluğu arama ve çocukluğa sığınma sıklıkla hissettirilir. Sizin Geminiz Kurtuldu adlı şiirinde *korku* duygusuna yer veren şair için geçmişe ait her şey güzeldir, korkular bile... Çünkü geçmiş bilinendir, asıl korkulması gereken ise yeni korkular olarak adlandırdığı gelecekte yaşanacaklar, bilinmeyenler olacaktır. Ergülen şiirlerinde ölüm karşısında duyulan bir korku göze çarpmaz. Şiirde ifade edilen korku, yüzün eskimesinden ve unutulma endişesinden kaynaklıdır.

*“eski **korkularınız** güzeldi, hatta sıradan
yeni **korkularınızdan** mutlaka korkun”* (Nar, s. 153).

*“işte asılmışım kimse incitemez beni
o fotoğrafa durma yeter
tek **korkum** yüzünün eskiyeceği”* (Nar, s. 89).

Tablo 2.9: Duygu Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Aşk	139
2	Yürek	51
3	Yalnızlık	40
4	Acı	31
5	Düş, ah	18
6	Ayrılık	17
7	Sevinç, hayal	15
8	Keder	14
9	Korku, yokluk	12
10	İyilik, kötülük, veda, heves, gönül	10
11	Özlem, sevgi, hatıra	9
12	Üzgün	8
13	Şaşkınlık	7
14	Mutluluk, duygu, gurbet, gam, esenlik, dert	5
15	Özgürlük, tutku, istek	4
16	Şüphe, övgü, umut, telaş, sabır, keşke, kimsesizlik, iyi, dokunaklı	3
17	Öfke, utanç, seveda, saflık, ürpertili, merhamet, içli, itiraf, inkâr, incelik, hiçlik, gurur, eğlence, dingin, dalgınlık, ayıp, arzu, acıklı	2
18	Şımarıklık, şenlik, şefkat, şen, şehvet, şahane, ürperti, öç, çapkınlık, zalimlik, yiğitlik, yeis, vefa, umutsuzluk, tiryaki, teselli, tembellik, tedirginlik, suçluluk, sevecenlik, serzeniş, sefa, sakinlik, oh, nezahet, melankoli, masumluk, kıskançlık, kırgınlık, kuşku, korkulu, kaygı, içtenlik, ilgi, ihanet, hüzn, huzur, hoşgörü, hor, hile, hicran, haz, hayret, hasret, halet-i ruhiye, güceniksiz, gizem, gevezelik, erinç, erinçli, erdem, elem, dinginlik, delilik, cüret, coşku, boşluk, başkalık, alınganlık	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.3.5. Cinsiyet

Cinsiyet kavram alanında 6 farklı kelime, 164 kez tekrar edilmiştir. Ergülen şiirlerinin baskın izleklerinden biri olan, beş şiir kitabında da karşımıza çıkan *kadın* kelimesi 73 tekrarla bu alanda en sık kullanılan kelime olmuştur. “*Şiir, annelik*

sanatıdır”³⁰, “Kadın gider ve bunun şiir olduğu söylenir”³¹diyen Ergülen şiirine dişil³² bir nitelik yükler ve şiirini var edenin kadın olduğunu vurgular. “Kadın, Ergülen için bu dünya serüveninin başlangıcından sonuna kadar varolan, dünyaya bağlanmayı kuvvetlendiren, dünya hayatındaki devamlılığı sağlayan varlık olması sebebiyle kutsiyet atfetmiştir” (Aka, 2003, s. 141). Ergülen’in hayatındaki kadınlarla (anne-eş) olan ilişkisine bakıldığında şiirinde kadına yüklediği özel anlam daha iyi anlaşılacaktır. “Kadın ve şiir daima yan yana, iç içe durur şiirin içinde; birbirinden ayrılmaz, birbirini tamamlar... Biri yoksa ötekinin varlığı da anlamını yitirir çoğu zaman” (Asiltürk, 1998, s. 127). Ergülen şiirlerinde kadın; kadın-anne-eş/sevgili üçgeninde sunulmaktadır ve saf sevginin karşılığıdır. Şiirlerde kadının fiziki özellikleri üzerinden yapılan bir erotik göndermeye rastlanmaz. Ergülen’de kadın; aşkın, mutluluğun, merhametin, masumiyetin, güzelliğin sembolüdür.

“**kadınım** benim yağmurum
yüzüme çarpıyor özenle büyüttüğün
acıyla sulanan sabırlı gülün
yağmur güzelleştiriyor bir **kadının** yüzünü” (Nar, s. 16).

“Bütün oğullar anneyi bir şiire terkeder!
O **kadın** beni terkederse şair olurum
oğul olduğum **kadın** sakın beni terketme,” (Nar, s. 228)

Ergülen, şiirlerinde 43 kez kullandığı *kız* kelimesi ile sevgiliyi ve çocukluğu çağrıştırmaktadır. Şiirlerde oğul kelimesi akrabalık ifade ederken, oğlan cinsiyet bildirmek için kullanılmıştır.

“aşkı sen kazandın **küçük kız** ve güzelliğin
bir vedayı kazanacak kadar tehlikeliydi.” (Nar, s. 105).

³⁰ Ergülen (2011), s. 153.

³¹ Ergülen (2013), s. 228.

³² Aka (2003), s. 7.

“Unutmak: Gölgesi şiire düşmeyen o ikindi,
zamanı yan yana yürüyen bir **kızla oğlan**
geçip gittiler! O **kızla oğlana** mı benzerdi
ikindiyle gölgesi, unuttum ve hepsi gitti!” (Nar, s. 227).

Tablo 2.10: Cinsiyet Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Kadın	73
2	Kız	43
3	Adam	37
4	Oğlan, erkek	5
5	Dişi	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.3.6. Ünvan, Kişi Vasıfları

Ünvan, kişi vasıfları kavram alanında 114 farklı kelime, 436 kez tekrarlanarak kullanılmıştır. Şiirlerde kişi vasıflarıyla ilgili *yabancı* (37), *yolcu* (22), *yalnız* (19) kelimeleri öne çıkmaktadır. Ergülen, varoluş sorgulamalarını, benlik arayışını ve yalnızlığını *yabancı* kavramı üzerinden vermiştir. Yabancı kavramı ile şair, kimi zaman modern şehir hayatında kalabalıklar içerisindeki yalnızlığını ifade ederken kimi zaman da *benin* karşısındaki aslında olmak istemediği *ötekini* kastetmiştir.

“Aradıkları **yabancılığı**, kimse, içimde buldular
yüzleştirmek için şimdi beni de arıyorlar” (Nar, s. 237).

“hayatımda kimse yok bir **yabancım** yoksa
yabancılar istiyorum ben; yağmur emanetini,” (Nar, s. 187).

*“ruhumun bir otelde ilk kalışı bu
aynı oda, aynı yatak, aynı aynada
birbirimizi ilk görüşümüz, başka veda yok,
üstümdeki **yabancıyla** uyumalıyım” (Nar, s. 150).*

Şiirlerinde imgeye sıkça yer veren Ergülen, doğumla başlayan ve ölümle sonlanacak olan yaşamı bir yolculuğa, kişiyi de yolcuya benzetmiştir. İnsan bu dünyada bir yolcudur ve ölümle yolculuk son bulacaktır.

*“unuttun mu bir türkü söyledin
dönmeyen **yolculara** verip yüreğini
Yolcusun göğsünde bir can birikir
her **yolcu** yolunu içinde taşır” (Nar, s. 30).*

*“vurulunca gelememiş **yolcular**
bulup da geleyim ver yüreğini” (Nar, s. 38).*

Ünvan kavramıyla ilgili “bey, bay, bayan, efendi, hanım, sayın, ulu önder, reis, prens, prenses, kraliçe” kelimeleri geçmektedir.

*“biz sade yurttaşlarınız **bayım** şimdi olduğu gibi
bir saçın haylaz tellerine takarız mutluluğu” (Nar, s. 58).*

*“o şehri sevmene benziyor, seni sevmeye
benziyor adamakıllı **serserin** olana kadar” (Nar, s. 234).*

Tablo 2.11: Ünvan, Kişi Vasıfları Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	İnsan	45
2	Yabancı	37
3	Yolcu	22
4	Kişi	21
5	Deli	20
6	Yalnız	19
7	Konuk, güzellik	15
8	Yetim, yorgun, kimsesiz	10
9	Serseri, şaşkın, haydut, efendi	7
10	Yoksul, yaşlı	6
11	Genç, dilsiz, bey, acemi	5
12	Çalışkan, masum, kraliçe, haydutluk, dalgın	4
13	Saygılı, sakın, mutlu, sevecen, kırgın, kekeme, kederli, delikanlı, avare	3
14	Şımarık, zalim, utangaç, tutkulu, tembel, sarhoş, sabırlı, reis, prenses, prens, köylü, kuşkulu, korkak, iyimser, hoyrat, haylaz, garip, düşkün, duyarlı, dul, dargın, dalgacı, cömert, bunak, budala, bay	2
15	Şehirli, özgür, çılgın, çapkın, yiğit, yavuz, yalancı, vefalı, uçarılık, uysal, ustalık, umutsuz, tutkun, telaşlı, tedirgin, tatlı, suskun, soysuz, seçkin, sevimli, sevdalı, sayın, saf, pişman, namuslu, mağrur, mahzun, mahcup, kırılğan, kibirli, kibar, kansız, isim, ihtiyar, huysuz, haylazlık, hassas, geveze, fakir, eşkıya, dürüst, densiz, dağlı, coşkulu, bivefa, bencil, bayan, aysar, alçakgönüllü, aceleci, yosma, düzenli, ulu önder	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.3.7. Kişi Adları

Ergülen'in, *Nar(Bütün Şiirleri-I)* adlı şiir kitabında kişi isimleri ile ilgili 29 kelimeye, 39 kez yer verilmiştir. Bu isimler içerisinde 7 tekrarla en sık kullanılan isim *Suad* olmuştur. Şiirlerde geçen Sina (Sina Akyol) , Adnan (Adnan Azar), Metin (Metin Altıok), Behçet (Beçet Safa Aysan), Arkadaş Zekai Özger, Mustafa İrgat şairin dostları, kardeşleridir; İdil, şairin eşi; Gül Anne ise şairin annesidir. Ünlü Alevi ozanlarından Neşet Ertaş ve Ali Ekber Çiçek de şiirlerde geçen özel isimlerdendir. 1993 yılında gerçekleşen Madımak Olayı (Sivas Katliamı)' nda

dostlarından Metin Altıok ve Behçet Aysan'ı kaybetmenin derin üzüntüsünü Ergülen şiirlerinde onların isimlerini anarak dile getirmiştir.

“Yağmur dindi ve sen üstlendin yine

kardeşiyle kül olan bir ülkenin sessizliğini,

bir elem doktoru üstlenirdi bu acıyı elbet:

iyisiniz değil mi ruh verdiği şiirler?

*Bir adın **Safaymış** meğer güldün mü **Behçet** ?” (Nar, s. 224).*

“Bu şiir bir yağmuru çağıracaksa, kül

şiire düşmeden seni çağırsın isterdim:

*Tenha dilde sevdiğim, **Metin abi**, şairim!” (Nar, s. 223).*

*“**Mustafa Irgat** ölür, eski yetim olur, kimsesiz*

kelimelerden meleği bir daha geçmez olur...

Baba ölür, kardeşliği yetim bırakır oğuldan önce,

Bütün yetimler ayağa kalksın, eski yetim şiir de!” (Nar, s. 218).

Şiirlerde geçen isimlerden *Nazlı Irmak*, *Alican*, *Durul Ege* şairin yeğenleridir. *Haziran Tekrar* adlı deneme kitabında kaleme aldığı ‘Çocuklar cumhuriyettir’ başlıklı yazısında övgüyle bahsettiği yeğenlerinin tam anlamıyla cumhuriyete yakışır davranışlarından memnuniyetini dile getirir. Ergülen, kendisi gibi Alevi inancına mensup olması sebebiyle denemelerinde akrabalarını diye bahsettiği *Neşet Ertaş* ve *Ali Ekber Çiçek*’i de şiirlerinde anmıştır.

“kartpostalı olmaya hazır gördüğüm nur talebeleri,

şair olduğumu anladılar demek ki, başka kime sorulur,

benim içbükey sesime benzer sesiyle çiçeği sordu biri,

***Nazlı Irmak, Alican, Durul Ege** diyesim geldi de,*

‘Taflan’ dedim ve kırkı birden aldılar o çocuk çiçeği,

*taflan dedim **Mehmet abi**, İzmirdeki **Sina** çiçeği...*

***Arkadaş Z. Özgerin ‘Zeki Müren’i** seviniz’ dediği*

*o nezahetli hüznle sevdim hem **Ali Ekber Çiçeği**,*

*hem **Neşet Ertaş’ı** gönül dağını yıksa da kalbime!” (Nar, s. 232).*

Varoluşçu felsefenin önemli isimlerinden olan Alman filozof Heidegger, Ergülen’in *Bir Çocuk Daha Söyle* adlı şiirinde 3 kez tekrarlanmıştır. Heidegger somut olarak ismiyle bu şiirde görülse de genele bakıldığında Ergülen şiirlerinde karşımıza çıkan varoluş kaygılarının ve sorgulamalarının temelinde bu isimden etkilenmelerin olduğu çok açıktır. Aka, bu konuda şöyle görüş bildirmiştir: “Şiirlerindeki argümanların felsefi kaynaklı olduğu barizdir ve bu konuda bilgilidir. (...) Heidegger ile ilgili şiir yazarken şiirin içeriğinden onun Heidegger’e sadece ilgi duymadığını, şiirinin merkezine bu dünyadaki oluşun tavırlarını yerleştirdiğini söyleyebiliriz” (Aka, 2013, s. 92-93).

*“ayın batımında geldi **Heidegger***

ve söyledi: alışmak iyidir şaşırmaktan,

alışınca bekle kendini

kimsenin beklemediği şeyi

yapabilirsin yokmuşsun gibi

ara sıra onlara gidebilirsin

ara sıra içindeki birine” (Nar, s. 180).

Tablo 2.12: Özel İsimler Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Suad	7
2	Heidegger	3
3	Sina, Adnan	2
4	Shakespeare, Selim İleri, Safa, Rumî, Rilke, Pinokyo, Neşet Ertaş, Nazlı Irmak, Mustafa Irgat, Metin, Mehmet, Led zeppelin, İlhan Berk, İdil, Gül Anne, E.E. Cummings, Dut Ayşe, Durul Ege, Behçet, Barabbas, B.B. King, Arkadaş Z. Özger, Andersen, Ali Ekber Çiçek, Alican	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.3.8. Doğum, Ölüm, Hayat, Hayatın Evreleri

Bu kavram alanında 14 farklı kelime, 219 kez tekrarlanarak kullanılmıştır. İnceleme en sık kullanılan kavram 64 tekrarla *ölüm* olmuştur. Ergülen, şiirlerinde ölümü anlamlı bir suskunluğa, ölçülü bir sessizliğe benzetmiştir. Cahit Sıtkı şiirlerinde ölüm; istenmeyen, kabullenilemeyen, saplantılı bir korkuya dönüşen durum ve tedirginlik veren bir felaket olarak görülür (Sönmez, 2017, s. 163-167). Şair, ölüm karşısında kaderci bir tutum sergilemektedir. Şiirlerde ölüme dair bir kabulleniş vardır, isyan göze çarpmaz. Ergülen için yaşam kadar ölüm de olağandır, ona göre olağan ölümler doğal ölümlerdir. Buna karşın şairin bir de istemediği, özellikle darbe döneminde yaşananlara ithafen “*devletin bireyin yaşama hakkı üzerinde egemenlik kurduğu, cinayet kavramı ile örtüştürülen ve maktulün mağdur olduğu*”³³ ölümler vardır. İlk iki şiir kitabında yoğun olarak karşımıza çıkan ölüm izleği diğer kitaplarda gittikçe seyrelmektedir. Şiirlerde geçen *ses*, *güz*, *kış*, *akşamüstü*, *ikindi* ve *karanlık* kelimeleri de ölümü çağrıştırmaktadır.

Şekil 2. 2: Şiirlerde Ölümü Çağrıştıran Kelimeler

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

³³ Biçer (2018), s.123.

“ne kadar acemi harcı olsa da

***ölümle** karşılanmalı bazı sorular.”* (Nar, s. 18).

“sen bir haydut olsan nem’alacaksın

ölüm gelir bizi bulur gününde.” (Nar, s. 45).

*“kılavuz, atını uzun sür, **ölümdür***

hepimizin çobanı bu süre avında

***ölümü** baştan çıkarma, hem gençsin daha”* (Nar, s. 236).

“kanatlandı içine, başkasının gövdesine

sığınan bir ruh gibi kırıldı, duydum:

*meğer ateşli bir hastalıkmiş **hayat!**”* (Nar, s. 176).

Şiirlerde 37 kez tekrarlanan *çocukluk*, Ergülen şiirlerinin ortaya çıkış noktalarından biridir. Ergülen’de çocukluğu kimi zaman yitirilen, kimi zaman aranan, kimi zaman özlenen kimi zaman da sığınılan bir zaman dilimi olarak görmek mümkündür. “Yeniden çocukluğa dönme isteği, kişisel bir istek değildir, tek başına, aynı zamanda dünyanın daha sade, daha sakin, yalın haline de dönme arzusudur” (Ergülen, 2018, s. 29). Modern dünyanın getirdiği kargaşa, yalnızlık ve yabancılaşma, şairi şiirlerinde saf sevgiyi, masumiyeti barındıran ve kendini güvende hissettiği çocukluğu aramaya ve çocukluğa sığınmaya sürüklemiştir. “Haydar Ergülen şiirlerini kaleme aldığı 1980 sonrası dönemin şiir ortamı ve kendi iç dünyası onu bir geçmişe özlem ve arayışla “çocukluk” kavramına itmiştir. Yalnızlığı, korkuları modernleşen dünya üzerinde şair bir sığınak bulmaya, var olmaya çalışmıştır” (Kaya, 2022, s. 316). Çocukluk, varoluşsal kaçışın bir simgesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Çocukluk ne o yaşandığı zamanda kalır ne de kaybedildikten sonra unutulmaya terk edilir. “Ne yazık ki bir zamanlar herkes

çocuk olmamıştır, küçük olmuştur herkes, sonra büyük de olmuştur, ama çocuk olmanın bunlarla pek ilgisi yoktur. Üstelik ne acı ki pek çoğumuz çocuk olmadan büyümüşüz ki, ne bir esnekliğimiz var, ne hoşgörümüz” (Ergülen, 2017, s. 426). Ergülen’in açıklamalarından çocukluğunu doya doya yaşayamadığı, kendi ifadesiyle *sokak çocuğu* ol(a)madığını anlıyoruz. *“Hiç çocuk oldum mu, bilmiyorum...”* (Ünal, 2016, s. 157) ifadesi Ergülen’deki çocukluğa olan özlemi özetler niteliktedir. Şair, çocukluğunu *kağıttan çocukluk* olarak adlandırır ve ekler:

“Kimsenin suçu yok kağıttan çocukluk yaşamamda. Babam, kendisi gibi tamirci olmayayım, makine mühendisi olayım diye okumamı destekledi, öğretmenlerim çalışkan bir öğrenci olduğum için destekledi, ben kitaplarla yaşamayı ve yazılarla tatile çıkmayı daha çok sevdim, bisikletlerin yerini yazılar, uçurtmaların yerini şiirler aldı. Çocukluksa bir başka bahara kaldı” (Ünal, 2016, s. 160).

“eski sözler bulurum ölü çocukluğumdan

geri gelmez yazlara da dokunur yitik sevincime de” (Nar, s. 21).

“çocukluğun kırık oyuncaklarda kaldı

gençliğinse bir içdenizin kıyısında upuzun” (Nar, s. 44).

“insanın insandan soyunduğu bir dünya çiziyorsun

Delisin, kendinsin, çocukluk avlusunda” (Nar, s. 86).

“çocukluk bir yere saklanmıyor, kendine bile” (Nar, s. 104).

Ergülen, 20’li yaşları gençliğin en güzel yılları olarak görür. Ergülen için gençlik çok kıymetlidir, özel anlardandır. Çünkü gençlik bireyin ilkleri ilk kez yaşayacağı bir dönemdir. Aşklar, ayrılıklar, acılar, hatalar, ihanetler, gelmeler-gitmeler, kaçışlar, kopuşlar ilk kez gençlikte yaşanacaktır ve gençlik bunlar yaşanırca var olacaktır (Ergülen, 2018, s. 8-9). Ergülen’e göre gençlik *“tıpkı şiirin çocukluğun hakkı olduğu gibi, “Bizde genç olduk, biliriz” cümlesini kurmayanların, henüz kurmamışların ve hiç kurmayacak olanların hakkıdır”* (2018, s. 9) ve gençliği henüz prova etmemişlerin hakkıdır.

“gençliğini provasız

yetiştirmiş terziydi

elinden hiçbir şey gelmiyordu

yalnızlık gelmiyordu

elinden her şey geçmişti” (Nar, s. 143).

“hangi bahçelerde hangi çocukluk kaldı

*treni buralardan çoktan gitmiş **gençliğin**” (Nar, s. 225).*

“kim öğretiyor düşlerimizi saklamayı

her yerde biraz bırakabilirdik oysa

*bir kuşun yolunda bir **aşkın gençliğinde**” (Nar, s. 17).*

Tablo 2.13: Doğum, Ölüm, Hayat, Hayatın Evreleri Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Ölüm	65
2	Hayat	44
3	Ölü	43
4	Çocukluk	37
5	Gençlik, ömür	7
6	Yaşam	6
7	Cinayet	3
8	Düğün	2
9	Nişan, evlilik, intihar, ceset, yaş	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.4. Bitkiler

İncelenen şiirlerde bitki kavram alanına dâhil edilebilecek 33 farklı kelime, 162 kez tekrarlanmıştır. Bunlar içerisinde *gül* ve *çiçek* 40 tekrarla en sık kullanılan kelimeler olmuştur. Çiçek kavram alanına “*yasemin, nergis, sardunya, menekşe, küstüm çiçeği, küpe çiçeği, hanımeli, karanfil*” kelimeleri dâhil edilebilir. Çiçekler hem klâsik hem modern şiirin vazgeçilmez sembollerden olmuştur. Ergülen’in şiirlerinde geçen çiçek isimleri ev, bahçe, balkon kavramlarıyla birleşerek geçmiş, çocukluğu hatırlatır şekilde kullanılmıştır.

“*sulara sesim düştü serin*

sular isterim kıyısından ilkyazın

*batan güneşe karşı bir **balkon özlemiyle***

burdan geçip giderim giderim

*tutkusuyla **sardunyalı bir evin**” (Nar, s. 39).*

Ergülen şiirlerinde bir imge olarak kullandığı *gül* kavramıyla bazen sevgiliyi bazen annesi *Nazlıgül Hanım*’ı kastetmiştir.

“*karım pembe bir **gül** gibi ilişmiş göğsüme*

bunlar karımın elleri güzel elleri ince” (Nar, s. 60).

“*hangi şiirinden mektup geçtiyse seni*

*terkederek şiirin gurbetine, oysa **gülden***

*bir **anneydi** zarfın, açılmıştın o ikindi*

üstüne yağmurun söylendiği kırmızı evde” (Nar, s. 225).

Lise öğrenimini Ankara’da tamamlayan Ergülen, bu süreçte dayısı ve anneannesi ile birlikte yaşar. Zeki dayısının nişanlısına yazdığı aşk dolu mektupları okuyan Ergülen, mektupların içerisinde divan şiirinin en seçme örneklerinin yer aldığını belirtmiştir. Aynı zamanda dayısının kitaplığından Nabi, Nedim ve

Fuzuli'nin divanlarını da okumuştur (Ergülen, 2011, s. 168). Dolayısıyla şairin klâsik şiirin mazmunlarından olan *nergis*, *menekşe*, *göl ve yasemin*'e yer vermesi onun divan şiirinden ve mitolojiden beslenen yönünü ortaya koymaktadır.

Ergülen'in şiirine de adını veren *nergis*, şiirlerde 5 kez tekrarlanmıştır. Mitolojiye göre, Narkisos çok güzel ve aşktan anlamaz bir gençtir. Aşkına karşılık vermediği kızlar tarafından tanrılara şikâyet edilir. Tanrılar tarafından cezalandırılan Narkisos, pınarda kendi yansımasını görür ve güzelliğine âşık olur. Kendisini hayranlıkla seyrederken suya düşer ve boğularak ölür. Öldüğü yerde yetişen çiçeğe ise *nergis* adı verilmiştir. Bir başka efsaneye göre ise Narkisos ırmak ve perinin oğludur (Pala, 2002, s. 369). Divan şiirinde de sevgilinin uykudan yeni uyanmış mahmur gözünü temsil eden *nergis* çiçeğini kullanması mitolojinin ve geleneğin şairin şiirine kaynaklık ettiğini göstermektedir.

“özlendiği odalarda açmayan **nergis**

ateşi mırıldanıyor kovulduğu bahçede,

şehrin yeni yağmuru yangınlardan habersiz” (Nar, s. 115).

“bir **nergisin** küçük alışkanlığıdır

tembel **ırmakların** göğsünde uykuyu aralar

gibi gözyaşlarını yağmura çıkarmak...

...

*ey bütün **efsaneyi** ölümle buluşturan tenhalık” (Nar, s. 104).*

Menekşe, “Divân şiirinde kokusu, koyu rengi, boyunun eğriliği ve şekil yapısıyla anılmıştır” (Pala, 2002, s. 317). Menekşe, boynunun büküklüğü ile bedeninin zayıflığını temsil etmektedir. “Menekşeye dinî açıda da bazı anlamlar yüklenmiştir. İslâm tasavvufunda olduğu gibi Hristiyanlıkta da tevazu ve alçakgönüllülüğü temsil eder” (Çelebioğlu, 2016, s. 167). Ergülen şiirlerinde boyun ifadesi otorite ve mutlak güç karşısındaki zayıflığı, itaatkârlığı temsil

etmektedir. Şair, menekşenin boynunun eğrili ile bireyin yaşadığı ya da karşılaştığı acılar karşısındaki zayıflığı, güçsüzlüğü arasında bir bağ kurmuştur.

“anne senin yüreğin taş olsa dayanır mı

kuş olsa **çiçek** olsa gündüz olsa

kırılmaz mı acıdan bir **sap menekşenin** boynu” (Nar, s. 13).

Tablo 2.14: Bitkiler Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Gül	40
2	Çiçek	40
3	Dal	11
4	Yaprak	9
5	Ağaç	8
6	Yasemin	7
7	Ot	6
8	Nergis	5
9	Tütün, taflan	3
10	Sardunya, sap, şimşir, menekşe, kök, karanfil, hanımeli	2
11	İtır, ıhlamur, tarçın, sarısabır, sarmaşık, pamuk, palmiye, nane, küstüm çiçeği, küpe çiçeği, kuş üzümü, filiz, fesleğen, diken, akasya, adamotu	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.5. Hayvanlar

İncelenen şiirlerde hayvanlarla ilgili 29 kelime, 158 kez tekrarlanarak karşımıza çıkmaktadır. Hayvanlarla ilgili en sık tekrar edilen kelime *kuş* olmuştur. Ergülen’in seçme şiirlerinde *kuş*, 58 kez tekrarlanmıştır. Kuş kavramıyla bağlantılı olarak şiirlerde “*kanat, şahbaz, kuşhane, muhabbet kuşu, güvercin, bildirgin, martı, serçe, simurg, kafes*” kelimeleri kullanılmıştır. Ergülen şiirlerinde kuşu kişileştirmiştir.

*“kuşlar gördüm ne **kuşu** ne kış konuğu
kuşlar gördüm bir dalı bir dal için kırıyorlardı
öyle üşüdüm ki **kafesimde** onlardan çok...”* (Nar, s. 165).

*“ayrılık adalarındayız ve sustukça kusursuz
bir sessizliğe terk ediyor **‘kuzu’larını** dünya,
ona yükümü bıraksam **kuş** sayılırdım ama,
gökyüzünü açık bıraktık ve bağlandık toprağa;”* (Nar, s. 238).

Su kuşu olarak adlandırılan saflığın, zarafetin ve inceliğin sembolü olan *kuğu*, şiirlerde 15 kez karşımıza çıkmaktadır. Kuğuların narinliği, dişiliğin simgesi hâline dönüşmüştür ve güzellikle birleşerek kadını sembolize etmektedir. Kuğu aynı zamanda “antik mitolojide ve şaman kültürlerinde benlik değişimini”³⁴ ifade eder. *Pek Çok Yaz Geçti Kuğu Öldü* adlı şiirde kuğu ile Simurg’un birlikte kullanımı bu durumu doğrulamaktadır. Anka olarak da bilinen efsanevi mitoloji kuşu Simurg yeniden doğuşun simgesidir. Simurg’un çıktığı yolculukta aradığının kendisinin olduğunu anlaması ile şiirde geçen kuğunun kayboluşunu kaybetmesi arasında bağ kurulabilir.

*“simurg, kimsenin çuvalına sığmaz
ağzında makasla değil **kanadında** gökkuşağıyla **kuğu**,
son kayboluşunu bile kaybedip gitti
su suya kavuştu, **kuğu** oyalandı kara gecede”* (Nar, s. 116).

*“burda **kuğulu parktayız** önümüzde **kuğular**
ha **kuğunun** boynu ha karımın inceliği”* (Nar, s. 60).

Divân şiirinin vazgeçilmez mazmunlarından olan, aşığı sembol eden pervane, aynı zamanda vahdet yolunda ilahi aşkla yanan tarikat ehline (Pala, 2002,

³⁴ Akıncı (2021), s. 172.

s. 381) de karşılık gelmektedir. Aşağıda örneği verilen şiirde pervanenin, bekçi kelimesiyle birlikte kullanımı Alevi inancındaki “*Cem âyini sırasında, dışarda nöbet tutup dolaşan ve “meydan”a yabancıların girmesini engelleyen gözcü kişi*” (Günşen, 2007, s. 340) manasındaki kullanımını destekler niteliktedir. Yine bu kültürde cem törenlerindeki semahçılar da pervaneye benzetilmektedir.

*“Işığım yok ey boşluğun **bekçisi** çok acıyor gözlerim*

*-kendi **kandilini** göremeyen kör*

*içine yanan **mumlara pervane** oldun*

***bedenim** yok ey ay yapıcısı kadınım a gideyim”* (Nar, s. 69).

Divân şiirinde genellikle ahû olarak kullanılan ve ürkekliği, masumluluğu, yol göstericiliği ile sevgiliyi sembol eden *ceylan*, Ergülen’in 1980 sonrası yazdığı *Issız* adlı şiirinde dönemde yaşananlara başkaldıran ve bu uğurda hayatını kaybedip evine dönemeyen dava insanlarını temsil etmektedir.

*“vurulmuş bir **ceylan** indirdiler bu sabah dağdan*

yüzünde yorgun bir güzellik yaşıyor gibi

yakamdan düşmeyecek ah bekleyişin kederi

gel artık ömrümü seninle bildimdi oğul

ben seni kimseler beklemezken bekledimdi” (Nar, s. 26).

Barışın, aşkın, umudun, ruhun sembolü olan *güvercin*, Ergülen’in şiirlerinde 6 kez tekrarlanmıştır. Kutsal dinlerde ve halk anlatılarında, güvercin olumlu özellikleriyle karşımıza çıkmaktadır. “*Yahudilik dininde güvercinin tufanda geçmiş; ayrıca günah işleyince kefarete olarak kullanılan hayvanlardan sayılmıştır. Hristiyanlıkta güvercin, Yahudiliğe nazaran daha kutsal bir hayvan olarak görülmüştür. Kutsal Ruh’un bir güvercin şeklinde Hz. İsa’ya indiği bazı İncillerde bildirilmiştir. İslamiyet’te de güvercin olumlu gözle bakılan bir hayvan olarak görülmektedir*” (Yılmaz & Coşkun & Ertuğrul, 2014, s. 137). Alevi-Bektaş geleneğinde güvercin; “*Masumluluğun, barışın, haberin sembolüdür. Hacı Bektaş*

Veli'nin güvercin donunda Anadolu'ya gelmesi sebebi ile güvercin Aleviler için önemli bir hayvandır” (Şişman & Şahin, 2019, s. 56). Ergülen'in şiirlerinde güvercin; masumlüğün simgesi olarak kimi zaman kadını/sevgiliyi temsil ederken kimi zaman tasavvufta değişim ve dönüşüm manasına gelen don değiştirme hadisesini akla getirmektedir.

*“şimdi söz hem **güvercin donuna bürünmüş** gibi
hem yaştan oyulu yürek katılığında” (Nar, s. 43).*

*“bunlar karımın elleri güzel elleri ince
sanki sevgisini katıyor yediğimiz yemeklere
kıyıdaki tabağa uzanan benim elim
sofrayı toplarken yardım ediyorum **güvercinime**” (Nar, s. 60).*

*“çarşı iznine çıkmış bir **güvercin** taklidinin
yoksuldur kar yağınca **dem çeken bir güvercin,**” (Nar, s. 75).*

Tablo 2.15: Hayvanlar Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Kuş	58
2	Kuşu	15
3	Kanat	12
4	Hayvan	11
5	Ceylan	9
6	At	8
7	Kuzu, güvercin	6
8	Balık, av	4
9	Kedi	3
10	Serçe, bıldırcın, tüy, muhabbet kuşu	2
11	Yılan, geyik, eşek, tavşan, şahbaz, su aygırı, sincap, simurg, pervane, martı, köpek, kuşhane, kuzgun, kafes	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.6. Maddi Kùltür

Maddi kùltür kavram alanı; *besinler; giyim-kuşam, meslek-meşgûliyet; sayılar; renkler; yer-yön; aletler-eşyalar; araçlar, güzel sanatlar; siyaset, hukuk, güvenlik* olmak üzere on başlık altında incelenecektir. Bu alanda farklı kelime, kez tekrarlanarak kullanılmıştır.

2.6.1. Besinler

İnsan hayatının devam ettirilebilmesi için gerekli olan yiyecek-içecekler aynı zamanda toplumun maddi kùltürünü oluşturan unsurlardan bazılarıdır. İncelenen şiirlerde besinler kavram alanıyla ilgili 24 farklı kelime, 240 kez tekrarlanarak kullanılmıştır. Bu alanda Ergülen'in kelime çeşitliliğinden ziyade bazı kelimeleri daha sık kullandığı tespit edilmiştir.

2.6.1.1. Yiyecek

Yiyecek ile ilgili en sık kullanılan kelime 20 tekrarla *elma* olmuştur. Esmâ Şimşek'in *ölümsüzlük ilacı* diye adlandırdığı *elma* halk kùltüründe; gençliğin, güzelliğin, sağlığın, bereketin, inancın ve doğurganlığın sembolü olmuştur (Şimşek, 2008, s. 203). Daşdemir, elmanın Alevi-Bektaşî inancında; gizli ilimler ve irfanı, cennet ve kurban meyvesi oluşunu, içindeki çekirdeğin zühre yıldızına benzerliğinden ötürü Hz. Ali'nin yüzündeki ışığı, aydınlığı sembol ettiğini belirtir (2015, s. 85-89).

“cam daha başka kardeşlikleri de

açığa çıkarır, hatta onları unutanları da

*yokluk içinde **elmayla** aydınlatır*

...

su da çiçekten nasibini alır

***elma** da yeraltı **ermişinden**”* (Nar, s. 182).

Ergülen, *elma* için “*Dünyanın sırrını sokağa taşıyan nesne*”³⁵ yorumunda bulunurken mensup olduğu inanç dairesi düşünüldüğünde şiirlerde geçen *elma* daha anlamlı hâle gelecektir.

“*Alevîlerde elma kutsal sayılır. Cebrâîl Hz. Muhammed’den af dilemek için tercaman yani kurban olarak elma vermesinden dolayı kutsal sayarlar. (...) Alevî-Bektaşî geleneğinde elma Tanrı’dan insanlara inen ve yakınlığı yani velâyeti temsil eden bir anlatım aracına dönüşmektedir*” (Aksoy, 2007, s. 53).

Nilgün Marmara ile yakın arkadaş olduğunu bildiğimiz Ergülen, *Yelkenli* adlı şiirinde ‘*Bu Kız Elmalı Bir Kaptan Olmalıydı*’ mısrasıyla Marmara’nın ‘*Bir Kez Erlerin de Söylediğince Bu Kız Elmalı Bir Kaptan Olmalıydı*’ şiirine bir göndermede bulunur.

“*Bu Kız Elmalı Bir Kaptan Olmalıydı*

gülümseme ağacından bir yelkenlide” (Nar, s. 121).

“*ermişin gözü hiçbir şey görmüyor*

elmayı gözden geçirecek kadar şaşkın” (Nar, s. 183).

Ergülen’in şiirlerinde geçen “*nar, kiraz, üzüm, zeytin, tuz, ekmek*” gibi kimi yiyecek ile ilgili kavramların kutsal kitaplarda, Türk mitolojisinde, halk kültüründe karşılığı bulunmaktadır. Şarin şiirine, kitabına ve kızına da adını veren *Nar*’ın, Ergülen şiirlerinde bilinçli bir kullanım olduğunu görmekteyiz. Ergülen’in ilk dört kitabında rastlamadığımız *nar*, *40 Şiir ve Bir...* kitabında karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun sebebini narın, şairde olgunlaşmayla beraber bir felsefeye dönüşmesinden kaynaklı olabileceği yorumunda bulunabiliriz. Şiirlerde 19 kez tekrarlanan *nar*, halk kültüründe; gençliğin, güzelliğin, sağlığın, birlik ve beraberliğin, bolluk ve bereketin, çoğalmanın, doğurganlığın, kutsallığın, ölümsüzlüğün, zenginliğin sembolüdür (Şenocak, 2016, s. 247). Ergülen şiirlerinde *nar*; sevgiliyi, aşkı, evi, iyiliği, sığınağı temsil etmektedir. Ergülen, olgunluk dönemi eseri olarak görülen *40 Şiir ve Bir...*’de *nar* izleğine yoğunlaşmasını şu sözlerle dile getirmiştir:

³⁵ Akbayır (2021), s. 59.

“Bazı şeyler görünüşte göz önündedir, ‘görünüşte’ diyorum, çünkü çoğu zaman onları görmek hayli zaman alır, onları görünceye kadar başka şeylere bakarız. Belki de hayatta (ve şiirde) olgunlaşma dönemi olarak görülen 40 yaş civarında görürüz asıl gözümüzün önündekileri. Ben de narı görünceye, narı buluncaya kadar hayli zaman geçirdim, narı bulunca da, sözünü ettiğiniz diğeer imgeleri de bir bakıma onun içine koymuş oldum ya da zaten onlar narın içinde mevcuttu, gizliydi ama bana ancak 40 yaşında göründüler. O yüzden (...) nar benim için tam anlamıyla ‘gerçek olanın imgesini oluşturma’ işlevini gördü” (Gül, 2007, s. 68).

Nar’a yüklediği özel anlamı bir şiir, bir hayat felsefesi olarak benimseyen, ‘Nar sebebiyle şiir yazdığım bile söylenebilir’³⁶ diyen Ergülen nara bakışını şöyle ifade etmiştir:

“Narın taşıdığı görsellik ve ortak kültür motiflerimizden biri olmasının yanı sıra, asıl taşıdığı anlamı da unutmamak gerek: bir’in içindeki çokluk ve çokluğun içindeki birlik. Bu tam da benim hayat, dünya ve şiir görüşümü temsil ediyor. Çünkü birarada farklılıklarımızla yaşamayı temsil ediyor, barış içinde engin bir yaşamı temsil ediyor. Çokkültürlü, çokdilli, çoksesli, çokrenkli bir ülkeden yana olmanın ateşli ve bereketli bir karşılığı var. Öte yandan mensubu olduğum Alevi-Bektaşî inancının da en önemli simgelerinden biri, ki Alevi tasavvufu, şiirleri, deyişleri, nefesleriyle narın kutsallığını da özel olarak vurgular. Aslında bu insanın, birarada olmanın, 73 millete bir nazarla bakmanın da kutsallığıdır” (Gül, 2007, s. 68).

Narın kendisi için hem dünyevî hem uhrevî anlam ifade ettiğini dile getiren Ergülen; narın farklılıkları barındırdığını, çokluğu, birliği, tekliği işaret ettiğini söyler. Ayrıca şair; dünya görüşünü yansıttığı, içinde yetiştigi Alevi kültürüyle ilgisi bulunduğu, birlik ve barış içerisinde özgürce yaşamayı temsil ettiğinden dolayı narı hayatında önemli bir yere konumlandırmıştır. Diğer yandan yaşadığı mahallede farklı insan gruplarının bir arada, saygıyla yaşamasını da narla özdeşleştirerek Eskişehir’in kendisi için narı temsil ettiğini belirtir.

“Kış büyük geliyor **nara** gidelim

soğudu günlerin yüzü **nara** gidelim

narın bir diyeceği olur da bize

açılır yazdan binbir sıcak söz

dilimiz kurudu burdan **nara** gidelim

...

³⁶ Gül (2007), s. 68.

Narın bahçesine bir hoyrat girse
tenden önce dile yoksulluk düşer
dil üşümeden daha üzülmenden ten
*açılıp saçılsın bize **nara** gidelim;*
*ev ki **nar** gibi içiçe bahçe*
kadın aşka bahçe, deli sarmaşık
*tutunup aşkına hemen **nara** gidelim” (Nar, s. 204).*

Ergülen’in şiirlerinde 14 kez yer verdiği yiyeceklerden biri olan *üzüm* ile bağlantılı “*bağ, bahçe, kekre, buruk (koruk) ve şarap*” kelimeleri de kullanılmıştır. Şarabın hammaddesi olan üzüm, şiirlerde kimi zaman gerçek anlamlıdır kimi zaman bir imgedir. Üzüm halk kültüründe; sağlığın, bereketin, bolluğun sembolü olmuştur. “*Koruk hamlık, üzüm pişmişlik, şarap yanmışlık sembolüdür*” (Akarpınar, 2005, s. 153). Alevi-Bektaşî kültüründe önemli yeri semahın ortaya çıkışı, Kırklar Meclisi ve burada Hz. Muhammed’in onlara üzümden yaptığı şerbeti sunma olayına dayanmaktadır (Fığlalı, 2009, s. 249-250). Şiirde geçen bir salkım üzümü paylaşmak ifadesi Ergülen’in bu olayı şiirine taşıdığını göstermektedir.

*“bahçeler dağınık: Bir **salkım üzümü***

*paylaşırken nasıl da **bağ bahçe** arkadaşlık,” (Nar, s. 204).*

Tablo 2.16: Yiyecek Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Elma	20
2	Nar	19
3	Kiraz, üzüm	14
4	Zeytin	9
5	Tuz	7
6	Pirinç	5
7	Ekmek	4
8	Şeker	3
9	Karamela	2
10	Yemek, incir, ceviz, kınalı yapıncak	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.6.1.1. İçecek

İçecek kavram alanında, Ergülen’in beş şiir kitabında da karşımıza sıklıkla çıkan kelime *su* (112) olmuştur. *Su* şiirlerde kimi zaman *içecek* kimi zaman *deniz* yerine kullanılmıştır. “İnsan ve doğa için yaşamsal öneme sahip olan su, doğadaki herhangi bir varlık olmanın ötesinde hem kolektif hem toplumsal hem de bireysel bilinç için pek çok metaforik, sembolik ve imgesel değere sahiptir” (Tunç, 2022, s. 481). Biçer, Alevi-Bektaşî kültürüyle yetişen şairin şiirlerinde su ve ölüm arasında kurduğu ilişkinin, Hz. Hüseyin’in susuz bırakılarak şehit edildiği Kerbelâ Olayı’nı çağrıştırdığını belirtmiştir (2018, s. 173). Keklikçi ise Ergülen şiirlerinde geçen su izliğini şöyle yorumlamıştır:

“Su, bazen bir imge, bazen bir simge ve bazen de başlı başına bir kavram olarak karşımıza çıkıyor. Biraz ayrıntıya indiğimizde; Karşılığını Bulamamış Sorular’da su izliğinin kadına, özleme, tarihe ve geleceğe açıldığını; Sırat Şiirleri’nde tarihsel ve yaşanan hayat eleştirisi bağlamında değerlendirildiğini; Sokak Prensesi’nde çocukluğa gitme dolayısıyla ‘iyiliğe’ vurgu biçiminde verildiğini; Eskiden Terzi’de ise ruhsal görüntü olduğunu açıkça görüyoruz” (Keklikçi, 2008).

“kanlarınız karışıyor kentin **su** damarlarına

utanç içtiğimiz su uyuduğumuz uyku” (Nar, s. 31).

“Suyum yok ey gecenin meleği nice susadım

-sus yazıcı ırmak senin içinde

yüreğinden çok su içtin kanmadın” (Nar, s. 69).

“tarihin bittiği yerdeyiz su da bitmiş burada

Nehrin öte yakasından ölüye gidiyoruz

muskalar yok soyunduk gözyaşından

biz ölünün kardeşiyiz çıplağız” (Nar, s. 83).

Ergülen, su imgesini şiirlerinde kimi zaman mistik bir bakış açısıyla ele almıştır. Şairin *suyu geçtim, yolcu oldum* sözleri; bireyin suyla ilk tanışıklığı olan anne karnından ayrılışının ve dünya hayatındaki varlığının bir yolculuğa benzediğinin ifadesidir. Yıldızın kendisiyle yola koyulması ifadesi halk kültüründeki kişinin doğumuyla beraber yıldızının da doğduğu inancını anımsatmaktadır. “*Su, Ergülen için ferahlama, arınma, ana rahmine dönüş ve ayna gibi işlevleri olan bir kelimedir. Dolayısıyla geçmişe dönüşle kendini gören şair, bütün benzeşimlerini de bunun üzerine kuracaktır*” (Aka, 2013, s. 178-179). Bu durumun yanında Ergülen şiirlerinde, suyun ayna kelimesi ile birlikte anıldığı görülmektedir. Aynanın yansıtma özelliği suya yüklenmiştir.

“suyu geçtim! yolcu oldum! inandım

bir yıldızın benimle yola koyulduğuna,” (Nar, s. 97).

“bekleme beni unuttum verdiğim sözü bir aynada buluşurum kendimle

suya bak sen rüzgârlar topla yüzüne dokun kardeşin olan acemiliklerin”
(Nar, s. 66).

İçecek başlığı altında şiirlerde en çok kullanılan kelimelerden biri de 14 tekrarla *şarap* olmuştur. Şarap, Ergülen’de bir imgedir. “*Mitolojide tanrıların içkisi olarak kabul edilen şarap, Tevrat, İncil ve Zebur’da kutsal içki olarak anılır*” (Şenocak, 2007, s. 167). Tasavvuf inancında şarap, “*Şarabın içinde üzüm taneleri görünmese bile aslı üzümdür. Üzümlün şarapta erimesi gibi âşık da ilâhi aşk ateşinde yanıp kül olur; varlıktan geçip yokluğa ulaşır*” (Akarpınar, 2005, s. 154) şeklinde yorumlanmaktadır. Dolayısıyla somut olarak var olan *beden*; *ruhu* temsil eden *kuş* aracılığıyla varlığı geçip yokluğa yolculuğa çıkacaktır. Ona bu yolculukta yol gösterecek olan ise *şaraptır*.

“kuşu şarapla tartıyorlar

kuş armağan oysa, şarap vesile

kuşun yolculuktan başka kimsesi yok

şarap herkesin kimsesi” (Nar, s. 134).

“*Mekâna geri dönmek mümkünse de zamana geri dönülemediğinden insan nostalji duygusunu taşımak durumunda*” (Öksüz, 2017, s. 88) dır. Çocukluğunda sinema çıkışlarında yaptıkları ilk şeyin bir gazoz içmek ve ardından kalan parayla bisiklet kiralamak olduğunu ifade eden Ergülen, çocukluğunun unutulmaz ikilisi dediği *bisiklet ve gazoz*a aynı şiirinde yer verir, geçmiş yaşantısının izlerini şiirine aktarır, eskiyi özler, çocukluğunu anımsar.

“arkadaşlığın bisikleti, yeni olur, çalışır

durmadan iki ileri bir geri, yorulunca

gazoz ısmarlar bize, çocukluğa bir-iki... ” (Nar, s. 221).

Tablo 2.17: İçecek Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Su	112
2	Şarap	14
3	Çay, bira	4
4	Likör, konyak, kahve, gül suyu, gazoz	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.6.2. Giyim-Kuşam

Maddi kültürün unsurlarından olan giyim-kuşam kavram alanı, aynı zamanda toplumun estetik zevk ve anlayışını da yansıtmaktadır. İncelenen şiirlerde giyim-kuşam kavram alanıyla ilgili 35 kelimenin toplam sıklık değeri 82’dir. Ergülen’in şiirlerinde kullandığı giyim-kuşam kavramları hem tasavvuf geleneğinde hem Alevi-Bektaşî kültüründe kendisine karşılık bulmaktadır ve kullanılan kelimeler şairin mistik yönünü ortaya koymaktadır.

Bu alanda en sık kullanılan kelime ise 13 tekrarla *gömlek* olmuştur. İncelemede tespit edilen “*gömlek, yelek, hırka, örtü*” kelimeleri tasavvuf anlayışında tarikat ehlinin sembolik giysilerinden sayılmaktadır. Alevi-Bektaşî kültüründe *kefen*; *gömlek* ya da *yakasız gömlek* olarak da anılmaktadır. Şiirde geçen *iki gömlek biçilmesi* ifadesi ise kişinin doğumunda giydirilen kundak ve ölümünde giydirilen kefeni ifade etmektedir.

“sureti haktan görünürler sıratı

halka iki gömlek biçildiğini duyarlar zahir.” (Nar, s. 65).

“yensiz gömleklere bürünsün bir daha kolsuz dervişler

bürünsün ve sureti aynasından yanlış diller bölünsün” (Nar, s. 96).

Derviş elbisesi olarak adlandırılan *hırka* şiirlerde 3 kez kullanılmıştır. Hırka, sufi/müridlerin tasavvufa girişini temsil etmektedir. “*Tasavvufun ortak*

değerlerinden olan hırka, Bektaşilikte de çok önemli bir yere sahiptir. Hırka, kimsenin ayıbını görmemenin, gördüğünü örtmenin ve görmediğini söylememenin simgesidir” (Gümüšoğlu, 2011, s. 403). Tarikat anlayışında hırka giymenin önemli olmasının sebebi, sûfinin arınarak bir eğitim sürecinden geçtiğinin ve derviş olma yolunda ilerleme kaydettiğinin sembolü olmasından kaynaklıdır (Uluç, 2001, s.20). Şairin aşağıdaki satırlarda esenlik hırkası biçmediğini söylemesi, Nesimi’nin melamet hırkasına bir gönderme olarak ele alınabilir. Tasavvufi bir kavram olan melamet, hiçliği temsil etmektedir. Mecazen melamet hırkasını giyen kişi, hiçliği kabullenmiş, dünyevi şeyleri hayatından çıkarmıştır.

“ne dervişim esenlik hırkası biçerim halka

ne aşk için yağmurla çarpışan yorumcuyum

yazı gördüm utandım işte asıldım” (Nar, s. 90).

İncelemede karşımıza çıkan farklı kavramlardan biri 8 kez tekrarlanan *maske* olmuştur. “İnsanın var oluşundan kaynaklanan, zamanı geldiğinde ortaya çıkan, kendini gizleme içgüdüğü bir maskenin ardına saklanır. Kişinin tinsel ve bedensel yapısını toplumdan gizlemesi, onu aynı zamanda kendisiyle de çatışan bir konuma getirir” (Erbarıştıran, 2016, s. 263). Bu çatışma sonrasında varoluşsal sorgulamaların çıkması, bireyin benlik ikilemi yaşaması muhtemeldir.

Ergülen şiirlerinde *maske*, şairin darbenin hemen sonrası yazdığı şiirlerinde karşımıza çıkmaktadır. “80 darbesinin yazın alanını politika dışına yöneltmesi Ergülen’in deyimiyle şairleri ‘eve dönen’ şairler durumuna getirmiştir” (TEİS, 2020). Bu durumun bir sonucu olarak dönem şairlerinde içedönük bir tutum ortaya çıkmıştır. Asiltürk, 1980 şiirlerinin içedönük yapıya sahip olmasında dönemin ruhunun, şair kişiliklerinin, açıktan ya da gizli yapılan baskıların etkili olduğunu dile getirir (2017, s. 42). “Ergülen, şair olmanın başka kimliklere sahip olabilmek, kendi benliğinin dışına çıkabilmek olduğuna inanır” (Öksüz, 2017, s. 85). Dolayısıyla Ergülen şiirlerinde *ayna* yüzleşmeyi ifade ederken, *maske* gerçeklerden kaçmayı, gizlenmeyi karşılayan iki zıt kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçekle yüzleşmek istemeyen özne, aynanın karşısına geçmeyecektir ve kendisinin farkında olduğu bir benlik ikiliği yaşayacaktır.

“aynaya bakmadan kılıç gibi kuşandım

suret oldum düzmece bir levent **maskesine**” (Nar, s. 97).

“omuzlarım dar, **maskem** yerde ve sesim

karartmıyor gümüşe tutulan aşkların korosunu” (Nar, s. 79).

Tablo 2.18: Giyim-Kuşam Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Gömlek	13
2	Maske	8
3	Yaka	7
4	Şapka, yelek	4
5	Yüzük, mendil, hırka, etek, eldiven, düğme	3
6	Tül, kolye, pelerin, cep	2
7	Örtü, çizme, teyel, taç, rozet, patiska, libas, kumaş, kazak, konfeksiyon, kanaviçe, giysi, eğni, dövme, dikiş, ceket, bonmarşe, bez, bere, yağmurluk	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.6.3. Yer-Yön

Yapılan tematik incelemede en fazla tekrar sözcüğe yer verilen kavram alanı yer-yön olmuştur. Şiirlerde yer-yön ile ilgili 103 farklı kelime, 1198 kez tekrarlanarak kullanılmıştır. Bu alanda sıklıkla kullanılan ve bizim de üzerinde duracağımız kavramlar *ev* (90), *oda* (34), *balkon* (34), *avlu* (10), *bahçe* (69), *şehir* (88), *taşra* (17), *otel* (6) kelimeleri olacaktır. Daha çok tahkiyeye dayalı edebi türlerde karşımıza çıkan ve yer olarak ifade ettiğimiz mekân, şairler tarafından bir duyguyu, düşüncüyü, sezgiyi ifade etmek için kullanılan, özel anlamlar yüklenen alanlar olmuştur.

Bireyin varlığının teşekkül ettiği ortam olan anne karnı; onun ilk ve en güvenli mekânı olacaktır. Bireyin dünyaya gelişiyile birlikte ailesiyle zaman geçireceği, hayat süreceği, şahsiyetin şekillenmeye başlayacağı ve dış dünyadan gelebilecek her türlü tehlikeye karşı sığınak görevi üstleneceği ikinci mekân olarak

karşımıza ev çıkmaktadır. Bachelard'ın dünya köşesi olarak adlandırdığı ilk evrenimiz olan ev; bireyin kök saldığı mekân olacaktır (1996, s. 32).

Ergülen şiirlerinde en sık kullanılan, yer ifade eden alan ev olmuştur. Ergülen'de ev, içedönük bir yapıya sahiptir. “80’li yıllar şairleri ‘açık hava’ya çıkmazlar. Şehrin birey’i yok ettiğı, yığınlaştırdığı kamusal alanı terk ederler. Ev’e, iç’e çekilirler. Kendilerini şehirden, şehrin tahakkümünden kurtarmak için, tutunabildikleri tek mekâna, kendi ‘iç mekân’larına ben’e kadar da sürdürürler bu geri çekilmeyi” (Bayrıl, 2017, s. 112). Ergülen’in evi; onun çocukluğunu, özel yaşamını, mahremiyet alanını, güzel anılarını, ailesini imgelemektedir. “Şairin ilk şiirlerinde çocukluğun erken evrelerinin geçirildiğı bir yer olarak ön plana çıkarılan ev, şairin orta yaştan sonra kaleme aldığı şiirlerinde çocukluğuna, geçmişine ve anılarına dönüşünün nesnesi olarak imgeleşir” (Biçer, 2018, s. 131).

Şairin söylemlerinden mutlu bir aile ortamında büyüdüğü, birbirine saygı ve sevgi ile bağlı, hoşgörölü bir mahallede çocukluk geçirdiğı anlaşılmaktadır. Bachelard’a göre; aile bağlarının kuvvetli olduğı evlerde büyüyen bireyler için mekân daima anıları canlı tutmaktadır (Bachelard, 1996, s. 42). Ergülen’in evi seçmesi ve eve sığınması modern şehir hayatının tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır (Bayrıl, 2017, s. 112). Ergülen bu konudaki haklı gerekçesini şöyle ifade etmektedir:

“(...)hep bir sığınak ararım kendime, sakın bir sahil, güvenli bir liman, ki eve sığınmamın sebebi budur. Evde de yazıya ve şiire sığınırım. Bugünün sokaklarını sevmeyişim bundandır, bugünün sokaklarında eski iyiliğı, ahbablığı bulamayışumdandır. Belki de eski sokaklar olsaydı şiir yazmazdım, şiire gerek kalmazdı. Bazıları sokakta direnir, bazıları evde, ben ikincilerdenim. Bugünün hayatına, vahşetine, terörüne karşı evden başka kalem, şiirden başka evim yoktur” (Ergülen, 1998, s. 188).

Şehir hayatının bireyi yabancı/yalnızlaştırdığını düşünen şair, şehrin güven vermeyen kaotik ortamında bulunmak istememekte ve çocukluk yıllarını geçirdiğı, taşırayı, huzuru, samimiyeti, sakinliğı, güveni hatırlatan evini, sığınak olarak görmektedir ve kaybetmek istememektedir.

“erinçli yazlar da gelir kavuşursun

ev içlerinin tutkulu sessizliğine” (Nar, s. 19).

“ruh semtinden kayak açma ay

hanım! sana hazır değilim, senden yanayım

*kim taşınsa çıkamıyorum içimdeki **evden***” (Nar, s. 150).

*“Ey ruh şu haziranı **eve** çağırırsan*

aşk gibi bir mevsim bulsak onda” (Nar, s. 215).

*“**ev** neyse **şiiir** odur, babadır neyse oğul da!”* (Nar, s. 218).

Ergülen’in şiirlerinde ev, bedeni; evin odaları, ruhu imgelemektedir. Yalnızlığıyla baş başa kalan şair kendisiyle yüzleşmek istediği zamanlarda evin odalarına çekilmektedir. Evi sığınak olarak gören şair için oda bir içe kapanış olarak karşımıza çıkmaktadır.

*“**odalarda** rüyası kalır eski rastlantıların:*

-burası sessizlik, boş bırakma sakın!” (Nar, s. 103).

“bu yaz bu sokağı kirala, kapıları

*aç, yalnızlığı yalnız bırak **odalarda**”* (Nar, s. 231).

Şehirleşmeyle birlikte toplumların mimarisinde de değişimlerin olması olağandır. Modern yapılaşmada çok katlı evler olarak karşımıza çıkan apartmanla birlikte hayatımıza giren, dikey mimarinin örneği olarak *balkon* sadece yapıları şekil olarak değiştirmemiş aynı zamanda insan ilişkilerinin zedelenmesine de yol açmıştır. “*Eve modern çağın hediyesi olan balkon, bireyi bedensel olarak dışa taşıyan duvarla monte edilmiş, odanın dışa yansıyan fiziki mekânıdır*” (Aydın, 2016, s. 99). Köneçoğlu, geleneksel mimarinin; üst üste bir yapılanmadan ziyade yan yana gelmeyi, kardeşçe yaşamayı, samimiyeti içerdiğini vurgular. Aynı zamanda geleneksel mimarinin insan ilişkilerinde eşitliği, sadeliği ve inceliği sağladığını, insanı doğadan, topraktan koparmadığını belirtir (2013, s. 179). Ergülen’in hayat felsefelerinden olan birlik içinde, kardeşçe ve iyilikle yaşamak anlayışı düşünüldüğünde, modern mimarinin dayatması olan balkona karşı olumsuz tavrı daha anlaşılır hale gelmektedir. Ergülen’in, *Hafız ve Semender (Bütün Şiirleri-*

2) adlı şiir kitabında yer alan *Fazla Balkon* adlı şiirinde Sezai Karakoç'u anması kendisindeki balkon imgesinin kaynağına işaret etmektedir. Tıpkı Karakoç gibi Ergülen de modern mimarinin yansıması olan balkona mahremiyeti ifşa etmesi, aşka yuva olan sığınaktan yani evinden onu koparması nedeniyle olumsuz bakmaktadır.

“Herkes balkonunda unuttuğu

şiirini geri alsa

Kalsa kalsa

bana evlerden Behçet

balkonlardan Sezai” (Ergülen, 2014a, s. 93).

Şiirde 34 kere tekrar eden *balkon*, şaire arada kalmışlık yaşatmaktadır yani evin ne içindedir ne de dışında. “*Balkonlara oldum olası ısınamadım*” (Ergülen, 2017, s. 301) diyen Ergülen’in balkon üzerine kurduğu cümleler, şiirlerindeki kullanımı açıklar niteliktedir.

“Sonra balkonları gördüm, anladım ki insanlar topraktan iyice kopmuşlar, toprağı küçümsüyorlar, balkonlarında çiçek yetiştirir gibi ikindiler yetiştireceklerini mi sanıyorlar ne? Toprakta insan kalmazsa, benim toprağa yağmamın, onu beslememin ne anlamı var? (...) şehre baktım, terasa baktım, balkonlara baktım, medeniyetin yüksekliğine baktım da, ne yağmura ne ikindiye, yüksek hayatımız içinde münasip bir yer bulamadım... Vadi yaşımlı geçtim, uçurum yaşımlı ondan da nice vermiştim, balkonsa evlerde şike gibi duruyor, kötü pastalarla, sıkıcı şarkılarla kutlanan doğum günleri için bekletiyorlar balkonları. Hem evden daralıyorsan, bak işte sana küçük bir kaçış imkânı! Balkon ne güne duruyor? Promosyon gibi, gazete kuponu gibi hem oldukça da küçük zaten, evlere öylece eklenmiş gibi, plastik gibi, piyango gibi, bir şey” (Ergülen, 2017, s. 300-301).

“karardı baktıkça gözler

balkon derinliğindeki dağlara

heves yollara ***düştü***

tedirginlik korkulara” (Nar, s. 18).

*“evler yıkılır ve **balkon** kalır: kötülük*

böyle yükseldi!” (Nar, s. 177).

“Şimdiki hayat, şimdiki zaman, şimdiki

***balkonlara** bakma, gözlerine yazık, hayatla*

*göz göze getirip bırakıyor insanı **balkonlar**” (Nar, s. 227).*

Mekân olarak evin dışında kalan *bahçe* (69) ve *avlu* (10) şairi çocukluğuna götürmektedir. Ergülen şiirlerinde bahçe, “*çocukluğa işaret etmesi, doğallığı, sadeliği ve evin bir parçası olması yönüyle söz konusu edilen bir mekândır*” (Biçer, 2018, s. 132). Bahçe ve avlu geleneksel ev modelini akla getirmekle beraber taşıyıcı da çağrıştırmaktadır. Taşra, Ergülen için; çocukluğu, evi, ailesi ve özelinde annesidir. “*Çocuğun bahçesi anne olunca, insan, çok kalmak ister onda. Ben, annemin gül bahçesinden geldim, çok oldu, şimdi annem ilk bahçesinde, gül, ilk bahçesinde şimdi*” (Ergülen, 2017, s. 276). Şairin *bahçe* kelimesiyle birlikte *gül*’ü de kullanarak annesini işaret etmektedir. Saray, şehri çağrıştırırken kaos ortamını akla getiren yangından kaçmak için güvenli bulunan bahçe, sığınak görevini üstlenmiştir.

“insanın insandan soyunduğu bir dünya çiziyorsun

*Delisin, kendinsin, **çocukluk avlusunda**” (Nar, s. 86).*

*“yangın cam **saraya** sıçradığında*

*çocuklar **bahçeye** toplandı” (Nar, s. 169).*

*“kendi meşrebimizce bir de **bahçe** bulursak*

sen nar gibi davran orda ben sana adam gibi” (Nar, s. 213).

*“bu akşam **bahçeyi** kirala, elimizde*

*büyüsün **gül**, menekşe, yasemin,” (Nar, s. 231).*

Ülkemizde özellikle 1950’li yıllardan sonra hız kazanan şehirleşmeyle birlikte toplumumuz pek çok alanda değişim ve dönüşüme uğramıştır. 1980’li yıllara gelindiğinde köylerden kent/şehirlere büyük göçler yaşanmış, köyler terk edilmiş ve kalabalıkları barındıran şehirler ortaya çıkmıştır. Yazar ve şairler tarafından kent/şehir kimi zaman olumlu kimi zaman olumsuz tutumla ele alınmıştır. Sezai Karakoç şiirlerinde “*kent, uygarlığın somut gösterenlerinin bileşeni*”³⁷ kabul edilirken, Hilmi Yavuz şiirlerinde kente karşı olumsuz bir tavır öne çıkmaktadır. Hatta Demir (2003, s. 96), bu tavrı *nefret* sözcüğüyle ifade eder. Ergülen ile Yavuz’un şehir/kente karşı olumsuz tutumunun sebebi farklıdır. Yavuz, hayatında yaşadığı hayal kırıklıklarının sebebi olarak kenti suçlar ve kentten nefret eder. Ergülen şiirlerinde, modern yaşamın tezahür ettiği yer olarak karşımıza çıkan kent/şehir; bireyin benliğini yitirmesine, duyarsızlaşmaya, bencilleşmeye, değer ve anlamların yitmesine yol açması sebebiyle olumsuz ele alınmıştır. Ergülen, “*modernizmin şehirlerde oluşturduğu yıkımı eleştirir, şehrin bitişiyle bunalımların ve kimliksizliğin oluştuğunu şiirlerinde ve yazılarında eleştirmektedir*” (Aka, 2013, s. 38). Ergülen’de *şehir*; kalabalıklar içerisindeki bireyin yalnızlaşmasına ve kendine bile yabancılaşmasına yol açmıştır. Ayrıca şiirlerde *şehir*; kaosu, karmaşayı, geçmişe sırt çevirmeyi çağırır. Çocukluğunu Eskişehir’de küçük, sakin bir mahallede geçiren şair, kendisini taşralı olarak görür. Ergülen şiirlerinde taşra, “*Her şeyden önce yitirilmiş bir çocukluk coğrafyasıdır. Metropol yaşantısına şaşkın gözle bakan bir çocuğun ya da çocukluk halinin ilk yurdudur, içtenlik mekânıdır*” (Bayrıl, 2017, s. 117). Şairin, ilk üç şiir kitabında *şehrin* karşısına konumlandığı *taşra*; sakinliğin, masumiyetin, kardeşliğin, iyiliğin temsili olarak özlemi çekilen yer olacaktır. Son iki şiir kitabında taşra kavramı görülmezken son kitabında şehre karşı olan sert tutumda yumuşama göze çarpar.

“gözlerimi arayan yoktu ki bu *şehirde*

gözlerimi arayan bu *şehirde* de yoktu” (Nar, s. 180).

³⁷ Enser (2018), s. 300.

“nereye gitsek **şehir**, kime gitsek

bir uzaklık kalıyor kendimize” (Nar, s. 167).

“**şehirin** son çocuklarından biriyle karşılaştım

bilirim yüzü sincaba benzeyen o çocuğu

ormana düşse ağaç bulamaz...” (Nar, s. 145).

“gelirim usul usul **taşralı** yüreğimi kendine katlayarak

bir kirazdan gelmenin sevinciyle” (Nar, s. 22).

Modern yaşamın bir sonucu olarak karşımıza çıkan **otel** (6), kimi zaman bir mekân kimi zaman bir imge şeklinde Ergülen şiirlerinde yerini almıştır. “*Otel imgesi Necip Fazıl da psikanaliz gerektiren duygusal süreçlerin dışavurumu olarak görünürken Attilâ İlhan’da yaşantının gerçekleştiği mekânlardan biri olarak yer bulur. (...) Edip Cansever’de ise gerçek anlamda bir imgeye, modern insanın varlık ve varoluşundan kaynaklanan yalnızlığın imgesine dönüşür*” (Topaloğlu, 2018). Yılmaz, evi insanın ruhu olarak görürken, otelin bir mekân olarak seçilmesini insanın ruhundan ayrılması dolayısıyla yalnızlaşması olarak yorumlamıştır (2014, s. 178). Ergülen şiirlerinde otel, Edip Cansever otelleriyle ortak paydada buluşur ve geçici bir mekânı, aidiyetsizliği, topluma yabancılaşan bireyin yalnızlığını ifade eder.

“yüreğe gurbet varsa ah kimseler bilmez

*bir **otelin balkonunda** ölürüm.” (Nar, s. 39).*

“*ruhumun bir **otelde** ilk kalışı bu*

aynı oda, aynı yatak, aynı aynada” (Nar, s. 150).

Tablo 2.19: Yer-Yön Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	İç	106
2	Yer	96
3	Ev	90
4	Şehir	88
5	Bahçe	69
6	Dünya	58
7	Yol	53
8	Üst	38
9	Balkon, oda, uzak	34
10	Sokak	28
11	Kent	23
12	Ara	22
13	Geri	20
14	Taşra, karşı	17
15	Park, bura	16
16	Yakın, orta	15
17	Yurt	13
18	Çarşı	12
19	Avlu, bağ, dışarı, ora, yan	10
20	Kara, ön	9
21	Mahalle, sınıf, duvar, bar, alt	8
22	Ada, uç	7
23	Otel, pazar, semt, kuyu, burç, kuyu	6
24	Çatı, okul, köprü, öte, ülke, üzeri, kat, kale, art	5
25	Köy, kasaba, dış, dip	4
26	Arka, sınır, yer altı	3
27	Tarla, sığınak, sırat, sarnıç, panayır, kenar, kaldırım, ileri, han, durak, başkent, alan	2
28	Şark, zindan, yüksek, vilayet, tünel, sur, sofa, sirk, saray, salon, müze, mutfak, liman, köşe, kuşhane, kule, konak, kahve, iş yeri, içeri, istasyon, hamam, güney, eşik, etraf, doğu, cumba, cenup, cadde, boğaz, apartman, anayurt	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.6.4. Meslek-Meşguliyet

Belli bir alanda ustalaşma sonucu edinilen, bilgi ve beceriye dayalı uğraşma meslek adı verilmektedir. Ergülen'in şiirlerinde meslek ve meşguliyet kavram

alanıyla ilgili 49 kelime, 150 kez tekrarlanarak kullanılmıştır. *Şair* kelimesi ise bu alanda 42 tekrarla en sık kullanılan kelime olmuştur. Ergülen şiirlerinde geçen şair, özne olarak karşımıza çıkar.

“bakıyoruz ölmeye yattığımız bu kıyıda,

*sözlerse **şairin** eline bakıyor yaşamak için*

bir şiirin içinde: Bir gemi bir denizi

doldurmuyor, eski sözler de bir şiiri” (Nar, s. 222).

“Kadın gider ve bunun şiir olduğu söylenir

*kadın gider ve bir **şair** doğar bundan*

*(Ben hangi kadından **şair** olduğumu bilirim)” (Nar, s. 228).*

Ergülen şiirlerinde dikkat çeken bir diğer meslek adı ise 7 kez tekrar eden *terzi*’dir. Aynı zamanda şair, 1995 yılında yayımladığı şiir kitabına *Eskiden Terzi* adını vermiştir. Burada kullandığı eskiden kavramıyla şair maziye, unutulmuşluğa, hatıralara, değer görmemeye, gözden düşmeye gönderme yaptığı düşünülmektedir. Ergülen’in şiirlerinde *terzi* kavramının bir imge olarak karşımıza çıkmasında “*Terzi-Şair*” dediği ve çok sevdiğini belirttiği *Terziler Geldiler* şiirinin yazarı Turgut Uyar’ın etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Ergülen, “*Terziler en çok şiire yakışır: Unutulmak ve eskimek için. Bir de ‘Eskiden Terzi’ diye bir şiire yazılmak için. Üstelik, unutulmak terziliğin şanındandır*” (Ergülen, 2017, s. 55) ifadesiyle modernleşmeyle birlikte değer kaybedecek olan terzilik mesleğiyle; yabancılaşma ve yalnızlık ile toplumdan uzak düşecek olan şair arasında benzerlik bağı kurmuştur. Yalnızlık gibi olumsuz duyguların ruha verdiği hasar bir kumaşın sökülmesine benzetilmiştir. Ayrıca şiirde “*terzi, gömlek, ten, heves, gönül*” kavramlarının birlikte kullanımı şiire mistik bir hava katmakla birlikte terzinin elinden çıkan emeğin ilk ürünü olacak olan *gömlek* ile şairin yazdığı ilk eserini kastetmiş olabileceği anlamı çıkmaktadır.

*“yalnızlık, **terzilere***

uğursuzluk getirir,

yalnızlığın söktüğü

*bir **şair** ruhu gibi” (Nar, s. 143).*

*“eskiden **terziydim**, dar vakitte*

*dükkânım vardı, ilk **gömleğim***

*tez uçtuysa **tenimden**, o **hevesi***

*artık **gönlüm** çekmiyor” (Nar, s. 185).*

70 ve 80’li yılların siyasi karışıklığına şahit olan Ergülen, dönemde muhalif kimlik taşıyan, iktidara karşı duran ve bu uğurda hayatını kaybedenleri *usta* olarak nitelemektedir. Çıraktan kasıt ise şaire göre ölenlerin izinden giden ve ölmeye aday, geride kalanlardır.

“elbet bir çocuk yanımız olmalı korkan

*-**ustası** asılırken ölüme **çırak** duran-” (Nar, s. 83).*

Ergülen’in şiirlerinde kadın, anne olarak karşımıza çıkmaktadır. Pek çok söyleşisinde çocukluk yıllarında annesine *abla* diye hitap ettiklerini belirtmektedir. Şiirlerde 3 kez karşımıza “*sınıfsız öğretmen abla*” ifadesiyle şair kendisinin ilk öğretmeni olan annesini kastetmektedir.

“içimde bir kadın kırılıyor

çocukluğuna kırılan eski anne ilahisi

*küçük kız **sınıfsız öğretmen abla***

aşkı temize çıkaran şaka” (Nar, s. 111).

Tablo 2.20: Meslek-Meşguliyet Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Şair	42
2	Ozan	9
3	Avcı	8
4	Terzi, usta	7
5	Gezgin	6
6	İş	5
7	Soytarı	4
8	Öğretmen, çerçi, köle, hırsız, cambaz, bahçıvan, cellat	3
9	Çoban, öğrenci, çiftçi, tüccar, münecim, kuşbaz, bekçi,	2
10	Şoför, çırak, çengi, yorumcu, yalvaç, vezir, talebe, tabip, oyuncu, meddah, kılavuz, kürekçi, külhani, kaptan, hokkabaz, hanende, görev, fotoğrafçı, fahişe, eşkıya, doktor, dalgıç, cariye, büyücü, bakkal, aktar, patron	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.6.5. Sayılar

Günlük hayatta bir rakam veya miktardan ibaret gibi görünen sayılar, şairlerin dünyasında farklı anlamlara açılım yapmaktadır. İncelemelerde sayı kavram alanında 30 kelime, 249 kez tekrarlanarak kullanılmıştır. Şiirlerde en sık tekrar edilen sayı 71 tekrarla *bir* olmuştur. Alanda yapılan diğer incelemelerde de bir sayısının en sık kullanılan sayı olduğu görülmüştür. *Bir* sayısı ve şiirlerde bu sayıyla aynı anlamı ifade eden *tek* kelimesinin kullanımı Ergülen şiirlerinde varlığın birliğini ifade eden vahdet boyutunu karşılamamaktadır. Ergülen *bir* için şöyle açıklamaya gitmiştir;

“Dünya ‘bir’le doludur. Dünyanın bütün iktidarlara ve muhalefetleri ‘bir’in peşindedir. Birden büyüğü yoktur. İki daha büyüktür görünüşte fakat birin ihtişamı, kendine güveni, olmazsa olmaz duruşu, onunla başlamayan hiçbir şeyin olmayışı, bu kadar yaygınken o kadar da mahrem oluşu ‘bir’in erdemidir” (Akbayır, 2021, s. 46).

*“sana bu renk **bir** kazak örmeliyim kocacım*

*trajik **bir** roman mı okuyorsun demek kış geldi*

ilk kar düşmeden koyu giysilere bürünmeli” (Nar, s. 59).

Hem gerçek hem mecazî kullanımıyla da ‘kendi başına değeri olmama’yı ifade eden *sıfır* (8), Ergülen şiirlerinde bu tanımlamayı örnekler niteliktedir. Doğan (1998, s. 79), Ergülen şiirlerinde sıfırın; boşluğu ve yokluğu işaret ettiğini vurgular. Şiirde geçen *sıfırı yurt tutmak* ifadesinin kullanımı Doğan’ın yorumunu doğrulamaktadır. Eserlerinde Türk edebiyatının önemli isimlerini anmayı vefa borcunu ödeme olarak ifade eden Ergülen, bunu kimi zaman eser isimleri üzerinden de gerçekleştirmiştir. Ergülen’in *Sıfır* adını verdiği şiiriyle Şükrü Erbaş’ın aynı adla kaleme aldığı şiirini hatırlatmaktadır. Şair, “Biz her şeyi tamamıyla sayıp tespit ettik” ayetinden yola çıkarak yaratıcının harflerde, insanın da sadece bir harf olduğunu savunan Hurufiliğe gönderme yapmıştır.

“harflerin ve sayıların çarpıştığı hafif terazi

*burcum bile bir **Hurufi** isyanı bekledi benden*

dün gece okundum, sayıldım ve soyundum

*dün gece yenildim ve **sıfırı** yurt tuttum” (Nar, s. 142).*

“yangın cam saraydan kurtulduğunda

son hatıra eşyanız kaldığında

***sıfır** sende bile kaybolduğunda*

***bir-ki-üç-dört** kaç kişiyssek biz” (Nar, s. 170).*

Alevi kültüründe, Hz. Muhammed’in Hz. Ali’yi kendisine kardeş seçtiği ve bu iki dostun ayrılmazlığını ifade etmek için kullanılan “*iki ten, iki baş*” ya da “*bir gömlekte iki baş*” ifadesine benzerliği Ergülen’in şiirinde görmekteyiz.

*“halka **iki** gömlek biçildiğini duyarlar zahir,*

...

***iki** gömlek **iki** ter **iki** kardeş” (Nar, s. 65).*

Ergülen’in şiirlerinde 7 kez tekrar eden *kırk* ve 4 kez kullanılan *yedi* sayısı tasavvuf inancında, Alevi-Bektaşî kültüründe, halk ve divân edebiyatında özel anlamlar yüklenen mistik ve mitolojik sayılardır. Kırk sayısı aynı zamanda olgunluğu da işaret etmektedir. Şairin kırk yaşındayken kırk bir şiirinin yer aldığı şiir kitabına “40 Şiir ve Bir...” adını vermiş olması onun sayılara yüklediği mistik anlamı ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla Ergülen şiirlerinde geçen sayıların geleneksel anlamları yansıttığını söyleyebiliriz.

“çekerim göğünüzden güneşin örtüsünü

ölülerin kırkına rastlayan bu yaz ikindisinde” (Nar, s. 22).

“*kırkinci odasında* biter efsane

kırk gümüş, opal, inci safir...” (Nar, s. 110).

“çalışkan gecenin de *yedi mührü* var

gidenin şehirde bıraktığı yolculuklar

bir kuş ateşiyle avutuyor geceyi” (Nar, s. 112).

Ergülen, *Gece Yağan Sessiz Yağmur* adlı şiirinde iki kez kullandığı *beşinci* kat ifadesiyle bir sonbahar günü evinin beşinci katından intihar eden yakın arkadaşı Nilgün Marmara’yı hatırlatmak istemiş olabileceği düşünülmektedir.

“artık her gece *beşinci kattan* düşen

kristal bir kadeh inceliği kaldırımlarda

...

beşinci katın balkonundan eski bir büyü gibi

çıkıp rengi alınmış gökyüzüne benziyor” (Nar, s. 37).

Tablo 2.21: Sayılar Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Bir	71
2	İki	60
3	İlk	30
4	Üç	12
5	Tek	9
6	Sıfır	8
7	Kırk	7
8	Yedi, yarı, son, ikinci, binlerce, bin bir	4
9	Üçüncü, yüz, birinci, dört, beş	3
10	Doksan dokuz, bin, beşinci	2
11	Yüzlerce, yirmi dört, otuz, on yedi, kırkinci, dört yüz, birer, altmış sekiz, altı	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.6.6. Renkler

Renklerin karşıladığı anlamlar bilimsel araştırmalarla ortaya konmuştur ve renklerin kişiler üzerinde psikolojik ve fizyolojik etki bıraktığı kabul edilmektedir. Şairler de şiirlerinde renklerin gücünden yararlanmış ve ayrılığı, acıyı, sevdayı, isyanı, özlemi, umudu, hüznü ifade etmede renkleri birer sembol olarak kullanmışlardır. Haydar Ergülen'in incelenen şiirlerinde renk kavramıyla ilgili 28 kelime, 194 kez tekrarlanarak karşımıza çıkmaktadır. Şairin şiirlerine yansıyan rengi, Akbayır şöyle yorumlamıştır:

“Kırmızıdan doğru Nâzım Hikmet'i, siyahtan doğru Necip Fazıl'ı, yeşilden doğru Oktay Rifat'ı, beyazdan doğru Özdemir Asaf'ı, mordan doğru Ece Ayhan'ı, eflatundan doğru küçük İskender'i, kahverengiden doğru Turgut Uyar'ı, giriden doğru Melih Cevdet Anday'ı ve gökkuşağından doğru İlhan Berk'i sevmek gibidir Cemal Süreya'yı maviden doğru sevmek. Edip Cansever'i unutmaz: Elbette yalnızlığın her rengi” (Akbayır, 2021, s. 153-154).

Ergülen, şiirlerinde *beyaz, siyah, gri, yeşil, kırmızı, pembe, mor, lacivert, sarı, turuncu* gibi renk yelpazesini geniş tutsa da onun rengi *mavidir*. Şiirlerinde 22 kez tekrarladığı *mavi* rengi, *nar* gibi kendisiyle özdeşleşen sembollerden biridir.

Ergülen, şiirlerinin içerik ve anlatımındaki değişen tutumunu ve takındığı tavrı dâhi renklerle ifade etmiştir. “Şiirimin renginin karadan beyaza doğru aşama aşama açıldığı doğrudur, ama galiba ikisi de değil, mavidir benim şiirimin rengi” (Ergülen, 2011, s. 66). İkinci Yeni şairlerine yakın olduğunu bildiğimiz Ergülen’in, şiirlerinde mavi rengini kullanımı Cemal Süreya’yı anımsatmaktadır. Gökyüzünün ve denizin, sakinliğin, huzurun, umudun, sonsuzluğun, özgürlüğün rengi olarak adlandırılan *mavi*, Ergülen’in hayatında olumlu anlam içeren, değerli olan, sevdiği, özlediği bütün güzel şeyleri temsil etmektedir. “Cumartesi mavidir, alçaklık siyah. (...) Halk mavidir, düşmanlık siyah. (...) Hayat mavidir, korku siyah. (...) Şiir mavidir, haberler siyah. Hayaller mavidir, gerçekler siyah. (...) Yazı mavidir, sessizlik siyah (Ergülen, 2011, s. 79-80).

Bir Çocuğun Dönmeyen Abisi İçin adlı şiirinde koku ve görme duyularını birleştiren şair, umuda ve beklentiye açılım yapmıştır. Hafızada yer edecek olacak akasyanın hoş kokusu geçmişi hatırlatacakken çiçeklerin mavi rengi ise umudu temsil edecektir.

“evimizin önünde akasya dalı

mavi mavi çiçek açtı ilkyazın

geceden erken yattım anne

sabahı kuşlarla karşıladım” (Nar, s. 38).

“Bu sabah şu denizi kirala, **mavi**

mavi hatırlayalım birbirimizi,

bu öğlen güneşi kirala da bir

daha soğukluk girmesin aramıza,” (Nar, s. 231).

Ergülen’in şiirlerinde geniş yer tutan *kara* rengi 19 kere kullanılırken *siyah* rengi 20 kez kullanılmıştır. Şiirlerde genellikle hüznü, karamsarlığı, yalnızlığı,

huzursuzluğu, kötülüğü, uğursuzluğu, ölümü temsil eden bu renkler Ergülen’de bu anlamların yanında gerçek anlamlı kullanımlarıyla da karşımıza çıkmaktadır.

“ve durup geçmişle gelecek arasında

*pırıltılı inciler döküyor **kara gözleri**” (Nar, s. 37).*

*“**Kara** sözler karada bırakılır açılırken denize” (Nar, s. 211).*

İncelemede en sık kullanılan renk kavramı 58 tekrarla *beyaz* olmuştur. Şiirlerde *beyaz*; saflığın, masumiyetin, iyinin, sakinliğin ve temizliğin sembolüdür. Şiirde otorite ve gücü sembol eden *lacivert* rengin ardından “*resmiyet ve bürokratik bir renk olarak anlam*”³⁸ kazanan *grinin* kullanımı aydınlığı, umudu temsil eden sabahın olumlu yönünü kırmıştır. Umutlu bekleyişlerin çok kez hüsrana uğradığı anlaşılmaktadır. Ardından gelen mısırda ölüm ile imgelenen *akşam* kelimesi “*sarı*” renk ile nitelenerek ölüm pekiştirilmiştir.

*“solgun bir kız seveceğim yüreğim **beyaz***

gece gibi bir lacivert yerediyor içime

bütün çocuklar ve denizler kederli

dudaklarımdan kan sızıyor sevgilimi öpemem

***kırmızı** bir ay doğacak bu gece ağlayacağım*

bir yıldız kayacak kendi ölümüm gibi

*öyle çok **gri** sabahlara uyandım öyle çok*

*balkonlardan atladım **sarı** akşamüstleri” (Nar, s. 20).*

³⁸ <https://istanbulbogazicienstitui.com/renklerin-anlamlari-nelerdir> 17.10.2023 tarihinde alındı.

Tablo 2.22: Renkler Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Beyaz	58
2	Mavi	22
3	Renk	21
4	Kara	20
5	Siyah	19
6	Yeşil	8
7	Solgun	6
8	Kırmızı	5
9	Pembe, mor, lacivert, kumral, gri	3
10	Ak, ela, soluk, sarışın, sararma,	2
11	Bakır rengi, bal rengi, kan rengi, kiraz rengi, tütün rengi, bayaz, esmer, gülkurusu, turuncu, sarı	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.6.7. Eşyalar, Aletler

Eşyalar, fânî dünyanın kalıcı varlıklarıdır. Ölümlü yapıya sahip insanoğlu bunu bildiği hâlde ardında bırakacağı eşyalarla çevresini sarmalamaktadır. Şairler, soyut kavram ya da duyguları kimi zaman somut olan eşyalara yükledikleri anlamlarla ifade ederler. Ergülen şiirlerinde de bu durum gözlemlenmektedir.

Şiirlerde alet ve eşya kavram alanına dâhil edilebilecek 73 farklı kelime, 301 kez tekrarlanmıştır. *Ayna* bu alanda 43 tekrarla en sık kullanılan kelime olmuştur. Şairin, *ayna* kelimesini *Sırat Şiirleri* kitabında daha fazla kullandığı göze çarpmaktadır. 1981-1984 yılları arasına denk gelen dönemde yazdığı şiirlerinde *ayna* 30 kez tekrarlanmıştır. “12 Mart 1971 Darbesi her şeyi bir anda bitirdi. Pek çocuklarının ümidi, benim de heyecanım söndü ve yeniden içime döndüm, ‘içedönük’ ruhuma uygun kitaplar okumaya başladım” (Ergülen, 2012, s. 35). Darbe sonrasındaki süreçte dayatılan toplumsal normlar bireyi varoluşsal sorgulamalara sürüklemiş ve bu sorgulamalar; kaçış, yabancılaşma şeklinde kendini göstermiştir (Öksüz, 2017, s. 85). Dolayısıyla Ergülen şiirlerinde *ayna* benin yaşadığı ikiliği,

yüzleşmeyi karşılamaktadır. Aynayla birlikte *sır* ve *sırlanmak* kavramlarının kullanımı da şiire mistik hava katmaktadır. Ergülen’de ayna, Asaf Çelebi şiirlerindeki gibi Allah’ın kuluna tecelli etmesi manasına gelen tasavvuf boyutuyla sunulmamıştır.

“**aynalar** bir cezaysa **yüzümün** katili kim

...

kimlikler uydurdum **yüzüme** tutulan **aynalardan**

...

-yüzlerce **aynaya** baktım bir soytarı buldum kendime

sırları dökük **aynalarda** kederli bir soytarı

...

aynalar kalabalık benim ilk **yüzüm** nerde

kalabalık **aynaların** **sırrında** korkular gizli” (Nar, s. 68)

Ergülen şiirlerinin baskın izleklerinden olan ölümü ifade etmek için kullanılan kelimelerden biri de 14 kez tekrarlanan *ip* olmuştur. Kavramın gerçek anlamlı kullanımlarının yanında mısralarda *boyun ve asılmak* kelimeleriyle birlikte kullanılması intiharı ya da ölümün idam yoluyla olduğunu imlemektedir. Ülkede gerçekleşen askeri darbeler ve sonrasındaki süreçlerde yaşanan haksız ölümler ve cinayetler karşısında Ergülen kayıtsız kalmamıştır.

“köprüler kuruldu bulundu **ipler**

daha bunca suçsuz sayılamaz kim ’se

canını elmasla kestiği o efsanede

ölüm geldi gırtlığıma dizildi

asılmadım, şimdi canımı sıkıştıran ne?” (Nar, s. 65).

“uzun: uzadıkça kabuk bağlayan bir yaradan düşürdüm bu şiiri

Topal bir harf korkak babasına boynunu tutan ve **ipte** son isteği:” (Nar, s. 66).

Şiirlerde geçen “kapı, cam, kimlik, makas, zarf, sandık, mum, ahşap, perde” kavramları gerçek anlamlarının yanında şairin imgelerle ördüğü, geçmiş ve gelenekle bağlantılı kelimelerdir.

“yazıyorum bana yaz gelmedi cehennem geldi

eski sandıklardan çıkarılıp armağan edildi” (Nar, s.21).

“çünkü, iyi kalpli bir **makas** bile açmıyor ağzını

cinayete yeni başkentler bulunur korkusuyla.” (Nar, s. 116).

“bugün canımı tutuşturan ayrılık

mektuplar kapalı, **zarfları** açık” (Nar, s. 184).

“Ey ruh şu haziranı eve çağırırsan

aşk gibi bir mevsim bulsak onda

aşk ile söz alsak da bir söz

aşkın kapısı bu cümleden açılrsa” (Nar, s. 215).

Tablo 2.23: Eşyalar, Aletler Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Ayna	43
2	Kapı	24
3	Cam	19
4	İp	14
5	Yatak, hançer	12
6	Lamba, ipek	10
7	Pencere, kupon	9
8	Kimlik	8
9	Bıçak	7
10	Makas, eşya, defter	6
11	Zarf, perde, para, merdiven, kalem, armağan	5
12	Şemsiye, mühür, pul	4
13	Fener, piyon	3
14	Ahşap, anahtar, bilet, harita, kilit, kürek, oyuncak, sandık, tahta, telefon, zil	2
15	Çuval, çubuk, çift, urgan, torba, terazi, tel, sırça, sicim, sepet, senet, sakı, pusula, naftalin, mum, mil, masa, kutu, kum saati, koruyucu, konsol, kiremit, kement, kartpostal, kandil, kadeh, iğne, ibrişim, hazine, halat, giyotin, fm, fitil, boya, belge, bavul	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.6.8. Araçlar

İncelemede araçlar kavram alanında 16 farklı kelimenin, 68 kez kullanıldığı görülmüştür. Ergülen şiirlerinde yer alan *gemi*, *vapur*, *kayık*, *tren*, *bisiklet* kavramları gerçek anlamlı kullanımlarının yanında farklı çağrışımlara kapı aralayan imgesel kullanımlarla karşımıza çıkmaktadır. Bu alanda özellikle Ergülen’le özdeşleşen kavramlardan biri olan *tren* üzerinde durulacaktır. Ergülen *tren* kelimesini şiirlerinde yer verdiği gibi *İnce Tren*, *Trenlerde Ahşaptır*, *Trenler Kalkar Haydarpaşa’dan* eserlerine hem ad olarak kullanacak hem de konu olarak işleyecektir.

Şair, otobüs ve uçak seyahatlerinin ruhuna aykırı olduğu hatta bu seyahatlerinde diğer yolcularla kuracağı yakınlıktan bile uzak durduğunu dile getirir ve ekler; “*Tren öyle mi ya? Sanki evimizin içi gibi, evimizin içindeki biriyle konuşur gibi konuştum yanımdaki koltuğu veya aynı kompartımanı paylaştığımız insanlarla*” (Ergülen, 2017, s. 7).

Tren, Ergülen şiirlerinde; eskiyi, eskiye olan özlemi ve evi anımsatan imgeye dönüşmüştür. Eskişehirli olan şair Ankara’da öğrenim gördüğü yıllarda iki şehir arasındaki seyahatlerini trenle yapmıştır. “*Tren, mecazî manada gurbet, ayrılık, yalnızlık, özlem gibi duygulara işaret eder*” (Arik, 2019, s. 205). Dolayısıyla *tren*; şairi geçmişine, anılarına, çocukluğuna yolculuğa çıkaran, kavuşmaların verdiği sevinç kadar ayrılıkların getirdiğini hüznü de imgeleyen bir araçtır. Ergülen için *tren*, “*Yolculuğun uzaklık ölçümü. Bir eski zaman hayvanı. Eski olan ne varsa onu taşıyan bir araç: eski yazılar, eskişiiirler, eski şehirler... Eskiler arası bir yolculuk...*” (Akbayır, 2021, s. 191) anlamına gelmektedir. Şiirde gençliğin *tren*inin çoktan gitmiş olması ifadesiyle ilerleyen zamanla birlikte öznenin yaşlanması ve ölüme biraz daha yaklaşma durumu işaret edilir.

“*şehrimizden geçen **trenin** arka odasında*”

birbirimizden başka sınırimız kalmamış” (Nar, s. 148).

“*hangi bahçelerde hangi çocukluk kaldı*

***treni** buralardan çoktan gitmiş gençliğin*” (Nar, s. 225).

‘*Hayatın bahçesi, haziran...*’ başlıklı yazısında Ergülen, çocukluk yıllarına dair “*...Hiç bisikletim olmadı. Şimdi çok uzak yıllardan sonra, bana cennet çayırları gibi gelen bir düzlükte, bahar ve yaz günleri kiralık bisiklete bindiğimi hatırlıyorum*” (Ergülen, 2011, s.124) diyerek şiirlerinde sıklıkla tekrarladığı bisikletin karşımıza çıkmasındaki haklı gerekçesini sunmak istemiştir. Bisikletin, Ergülen’de çocukluk özlemi olduğunu “*Ne bisiklet pedalı çevirdim çocukluğumda ne de bir uçurtmanın ipinden tuttum. Şimdi sözcüklerle çocukluğuma doğru bir bisiklet sürmeye çalışıyorum ve ipi harflerden bir uçurtmayı çocukluk denen o*

maviliğe, o eski gökyüzüne salıyorum” (Ünal, 2016, s. 158) sözlerinden anlamak mümkündür.

“benim de sabahlarım var, uyanmaya ne saat,

*ne telefon, ne kapı: **bisikletin zilini***

dizlerini kanatan bir deli kız çalsın yeter ki!” (Nar, s. 222).

Tablo 2.24: Araçlar Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Gemi, kayık	12
2	Yelken, bisiklet	10
3	Tren	7
4	Vapur	6
5	Uçak	2
6	Posta arabası, otobüs, minibüs, küpeşte, sintine, kamara, güverte, fayton, borda	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.6.9. Güzel Sanatlar

Güzel sanatlar kavram alanında 67 farklı kelimenin 415 kez tekrarlandığı tespit edilmiştir. Bu alana edebiyat, resim, müzik, sinema, tiyatro, heykel gibi sanat dalları dâhil edilmiştir. Sıklık frekansı en yüksek olan kelime ise 108 tekrarla *şiir* olmuştur. Şiiri şairlikten daha üstün tutan Ergülen, şiir üzerine şu sözleri dile getirmiştir:

“Hayatıma baktığım zaman şiiri görüyorum, beni hiç yalnız bırakmamış. Evim olmuş, sevgilim, aşkım olmuş, ‘kır şarkısı’, annem olmuş, yurdum olmuş, kardeşim olmuş, semtim, kayığım, gazelim, kederim, şenliğim olmuş. Ömrümü bu şiirevinde tamamlamak istiyorum: Şiir, bir sığınak gibi, bir anne gibi, sevgili gibi, bir içdeniz gibi beni korusun istiyorum. Şiirim benim, kırmızı kiremitli eski evim, çocukluğumun evi” (Ergülen, 2005, s. 147).

Ergülen’de *şiir*; aşkı, acıyı, şefkati, kutsallığı, kardeşliği, isyanı, geçmişi, çocukluğu, unutulmuş bir şehri temsil etmektedir. Verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere Ergülen, şiirlerinde; şiir anlayışını, yazma sebebini, şiirin işlevini yani poetikasını dile getirir. Şiir üzerine bir tanımlama yapılamayacağını, şiirin doğası gereği tanımsız olduğunu ifade eden Ergülen “Neden şiir?” in cevabını şöyle verir:

“Şiir yazmak bir sevinci uzatmaktır. Bahçeyi büyüttür. Avluları çoğaltmaktır. Sokağa akmaktır. Ağaçlarla buluşmaktır. Parka fark katmaktır. (...) insanın onun aracılığıyla kendisini, hayatı, başkalarını, vicdanı, merhameti, özgürlüğü, kardeşliği, dayanışmayı, yalnızlığı ve öyleyse paylaşmayı, ilk olanı, iyiliği, çocukluğu, dünyayı, kalbini, (...), yoldaşlığı, arkadaşlığı, şehirleri, ikindileri, ama en çok da barışı, maviyi, kırmızıyı, siyahı, geceyi, (...), doğumu, ölümü, (...), kadınları, erkekleri, çocukları, kedileri, köpekleri, kuşları, hayvanları, çiçekleri, bitkileri, (...), yazları, güzleri, (...), uzakları, yakınları, (...), trenleri, turnaları, bozkırları, aşıkları, abdalları, bozlakları, koyratları, (...), inciri, elmayı, limonu, zeytini, üzümü, narı sevmek ve tanımak içindir” (Ergülen, 2018, s. 20-21-22-23).

Şiiri annelik sanatı olarak görür, şiirin anneden geldiğini savunur. Şiirin hissedilmesi gerektiğini savunur, şiirin işlevini vurgular. Göz göze getiremeyecekse eğer neden var olduğunu sorgular.

“Kimsenin kimseye gözü değmiyorsa, **şiir** niye?” (Nar, s. 214).

“**Şiir**, annelik sanattır, şairlikse klişe!” (Nar, s. 225).

“Çocuk ki kaybolmuş bir **şiirin** nakaratıdır” (Nar, s. 203).

“ev neyse **şiir** odur, babadır neyse oğul da” (Nar, s. 218).

“Ben inanmak için **şiiri** yazıyorum, gözlerin

neyi hatırlatıyorsa ona inanıyorum, gözlerin

Cihangir’i hatırlatıyordu, hayal içinde fakir” (Nar, s. 200).

Edebiyat sanat dalıyla ilgili; *şiir*, *kelime*, *cümle*, *mektup* kelimelerinin kullanımı dikkat çekerken, resim sanat dalıyla ilgili; *karakalem*, *minyatür* kelimeleri kullanılmıştır. Ergülen’in şiirlerinde 36 kez tekrarlanan “*mektup*” kavramı gerçek anlamlı kullanımlarının yanında geçmişe ve eve karşılık gelecek bir metafordur. Şairin farklı kavramlar üzerinden şiirlerine yansıttığı varoluşsal sorgulama, kaçış, yüzleşme, benliğin yaşadığı ikilem bu alanda *resim* kelimesi üzerinden aksettirilmiştir.

“**mektuplar** kapalı, zarfları açık

beni sizin azınıza gönderdiler

fazla dilden ya içimden yalnız çık-

ya tamamla beni yolculuğa çık-” (Nar, s. 184).

“düşlerini gömüp, geçiyorsun uykunun kıyısına

*yüzü olmayan **resimlerle** silinmiş*

insanın insandan soyunduğu bir dünya çiziyorsun” (Nar, s. 86).

Müzik alanıyla ilgili; *şarkı, türkü* kelimelerinin yanında *mızıka, çalgı, zil, piyano, flüt, darbuka, keman* gibi müzik aletlerine de şiirlerde yer verilmiştir. Ergülen’in ‘*Düşler Bir Ses Bulur Bende*’ adlı şiirinde 5 kez tekrarladığı *mızıka* çocukluk yıllarına duyulan özlemi ve *mızıka sesi* eşliğinde kurulan düşler geleceğe dair umudu dile getirir. *Şarkı* ise gerçek anlamlı kullanımlarının yanında sesi yani varlığın var olmasını imler. Yarım kalan şarkılar, umudun yitirilmesini, hayattan erken ayrılışları ifade etmektedir.

“bir çocuğun düşüyüm ben

***mızıkamın sesi** yeryüzüne değer*

*uyurum uyanırım hep aynı **şarkı***

ne sesim eksilir ne umut biter” (Nar, s. 15).

“yorgun gölgesi uzanıyor yanıma

unutulmuş bir ıslık gibi ağzında

sevinci yitirmiş kedere konuk

*yarım kalan **şarkılar** birikiyor”* (Nar, s. 33).

Tablo 2.25: Güzel Sanatlar Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Şiir	108
2	Kelime	40
3	Resim	37
4	Mektup	36
5	Cümle	28
6	Dans	19
7	Şarkı	16
8	Kâğıt	14
9	Sözcük, kitap	8
10	Film, dize	7
11	Türkü	6
12	Söylence, efsane, mızıkâ	5
13	Mesel, hece	4
14	Virgül, masal, imge, gazel, fotoğraf	3
15	Ünlem, suluboya, sinema, sanat, roman, plak, nakarat, minyatür, mecaz, fiil	2
	Şehrengiz, özne, çalgı, zil, vals, uyak, taş plak, takma ad, sıfat, serbest vezin, sahne, piyano, opera, olumsuzluk kipi, noktalama işareti, nokta, nefes, mübalağa, mahlas, lirik, kulis, kip, keman, karakalem, kalın çizgi, izlek, imla, ikinci tekil, hikâye, heykel, günlük, flüt, darbuka, cönk, caz, ağıt, antoloji	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.6.10. Siyaset, Hukuk, Güvenlik

Ergülen'in siyasetle tanışıklığı daha lise yıllarındayken başlamıştır. Tarihte 12 Mart Muhtırası olarak anılan askeri müdahale sonrasında Deniz Gezmiş ve arkadaşları idamla yargılanır. O yıllarca henüz lise öğrencisi olan Ergülen, bir şey yapması gerektiğini düşünerek duruma tepkisini gösteren bir metin yazar ve sınıf arkadaşlarına dağıtır. Bu olayın ardından gözlatına alınır. Bir hafta siyasi şubede, ardından bir ay kadar askeri tutukevinde kalır sonra serbest bırakılır. Okuldan atılmamak için Eskişehir'den ayrılmak zorunda kalıp kendi tabiriyle Ankara'ya

dayısının yanına ‘sürgün’e gider. 12 Eylül 1980 Darbesi’nin gerçekleştiğinde ise ODTÜ’de sosyoloji okuyan 24 yaşında bir gençtir. Ergülen pek çok konuşmasında “devrimci” olduğunu vurgulamaktadır. Ergülen 60 Darbesi’nin, 71 Muhtırası’nın ve 80 Darbesi’nin içinde doğmuş ve canlı tanığı olmuştur. Bu tarihi süreçte yaşanan haksızlıklar ve ölümler karşısında Ergülen sessiz kalmamış ve şiirlerinde; ezilen, öteki olarak görülen, haksızlığa uğrayan kesimlerin sesi olmuştur.

Bu alanda yapılan incelemelerde 77 kelimenin, 151 kez tekrarlanarak kullanıldığı görülmüştür. “Suç, savaş, isyan, hak, özgürlük, çıkartma, ayaklanma, gözaltı, darbe, iltica...” kelimeleri şiirde öne çıkan bazı kavramlardandır. Şairin *Mutlu Evlilik* adlı şiirinde siyaset kavramları üzerinden yaptığı ironi çok açıktır.

*“bilmenizi isterim ki sayın görüşmeci
tek ve kesin bir yanıtımız var bizim
soruşturmalara dünyaya geleceğe
mutluluk ve yüzümüzün olağan rengi
namuslu ve kurallar çizgisinde insanlarınız
yargı evindeymişiz gibi yanıtlayacağız sizi*

*özgürüz üstelik ciddi bir iştir **özgürlük***

...

karımın yaşı üç gülmeyin üç yıldır evliyiz

*üç yıldır **iç ve dış düşmanlara** karşı*

biz kipiyle konuşmanın sevinci içindeyiz

*nasıl **politik** olmayız her şey **politik***

güncel politika tartışmalarına girmeyiz

seçimlerde oyumuzu** atarız en iyisi **demokrasi

*gündemimizde varsa yoksa **aile politikası***

***seçimsiz** kavgasız saygılı sessiz*

*geceleri koruyucular alırsız **yurttaşlık** gereği” (Nar, s. 58-59).*

Tablo 2.26: Siyaset, Hukuk, Güvenlik Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Suç	19
2	Savaş, ceza, kılıç	7
3	Suçsuz, suç otağı, kaçak, devlet	4
4	Özgürlük, sürgün, nöbetçi, karartma, hak, düello, bayrak, ele vermek	3
5	Yurttaşlık, çarpışma, sığınak, suçsuzluk, politika, politik, mızrak, isyan, iltica, ayaklanma, atlı, asker	2
6	Çıkartma, çapraz, iç savaş, hüküm, hukuksuz, gözaltı, ferman, düşman, donanma, demokrasi, darbe, dar ağacı, cengâverlik, levent, kırmızı alarm, kuşatma, kurşun, kural, katil, işgal, nöbet, nagant tabanca, müebbet, mevzi, resmi, pusat, oy, saltanat, sınır, süvari, suçlu, soruşturma, siper, silah, seçim, şehit, yasak, yargı, toplama kampı, top, temize çıkmak, tanık, tahliye, yasadışı, zindan, yurttaş, yağmalama	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.7. Manevi Kültür

Bir toplumun inançları, değerleri, düşünce biçimi, ahlak anlayışı manevi kültür dairesinde değerlendirilebilir. Manevi kültür kavram alanında alt başlık olarak *din ve inançlar* ele alınmıştır.

2.7.1. Din, İnançlar

Din ve inançlar kavram alanında 60 farklı kelime, 268 kez tekrarlanarak kullanılmıştır. Şairin bu alanda kullandığı kavramlardan hareketle herhangi bir dini övme, yüceltme çabasında olmadığı görülür. “*Ergülen ait olduğu inanç ve kültür alanı doğrultusunda doğal olarak rindane mistisizmin tarafındadır*” (Akıncı, 2021, s. 224). Haydar Ergülen’in Garip Dede’m, Budalazade Hüseyin Efendi diye andığı dedesi Hüseyin Efendi bir Alevi dedesidir ve budala mahlasıyla tasavvuf şiirleri yazmaktadır (Aka, 2013, s. 1). Dedesiyle Görgü Cemleri’ne katılan şair, bu cemlerde söylenen deyişler ve nefeslerden etkilenecek şiir poetikasını şekillendirir. Ergülen, “*Annemin babası Hüseyin dedem saz çalıp, kendi yazdığı şiirleri, daha doğrusu deyişleri ve nefesleri söylüyordu. Saz çalması pek esaslı değildi ama, şiirlerindeki hikmetli sözler beni çarpıyordu, iyice anlamak için kulak veriyordum*” (Ergülen, 2012, s. 33) der. Arapça *bdl* kökünden türeyen *abdal*, kelime anlamı

olarak şahitlik veya vekillik, başka bir şeye dönüşen anlamlarına gelmektedir. Mistik manada dünyadan elini eteğini çekmiş ermişlerin sufilik hiyerarşisindeki derecelerinden biridir. “Ayrıca, ‘kalender yaşayışlı derviş’, ‘dünyadan kesilmiş’, ‘Tanrı’ya yaranmak için halktan ayrılmış’, ‘zahid veli’ veya ‘göçebe gezgin’ gibi tanımlamalarda kelimenin taşıdığı diğer anlamlardandır” (Aydın & Ergün, 2020, s. 208). Öner, Alevi-Bektaşî kültürünün oluşumunda etkili olan *budala* ve *abdâl* kimliğini belki de Ergülen’in, kendisi ile özdeşleştirmiş olabileceğini söylemiştir (2017, s. 44-45). Çocukluk yıllarını dedesiyle geçiren, dedesinden ve onun söylediği şiirlerden etkilenen Ergülen, Alevi-Bektaşî inanç dairesinde yetişmesinden de kaynaklı olarak şiirlerinde *abdâl* (9), *budala* (3), *garip* (2), *ulu* (1), *Ali* (3) kelimelerine yer vermiştir.

“sesim yok ey **ulular** konuşmayı özledim” (Nar, s. 69).

“mavi bir çiftçiyim varı yoğu

*havaya sayılan bir mavi **abdâl!***” (Nar, s. 219).

“Çok çocuk kimsesiz bir çocuk تنها

*gibiyiz yine **garip** yine **budala** şimdi*” (Nar, s. 238).

Ergülen’in, bazı şiirlerinde geçen *sır*, *heves*, *can*, *ten*, *ruh*, *nasip*, *hikmet*, *çıplak*, *cem*, *derviş*, *mürşit*, *mürit*, *miskin*, *hırka* kavramlarının kullanımı Alevi-Bektaşî düşüncesinin şiire yansımaları olarak değerlendirilebilir. “Haydar’ın şiirlerinde *ten* ve *ruh* buluşması arayışı, *hem yolu tanımlar, hem oluşu, hem de yitik ruhun ardındaki acıyı*” (Temizyürek, 1998, s. 50). Bu kavramların kullanımı aynı zamanda şairin mistik yönüne işaret etmektedir.

“ne **dervişim** esenlik **hırkası** biçerim halka

ne aşk için yağmurla çarpışan yorumcuyum” (Nar, s. 90).

“çaprazında tutuşmuştu: -hangi yangını seçsem

*iki ateşin arasındayım, **ruh ve ten!***” (Nar, s. 165).

“iki dünyada da bahçıvan sayılırdı şu

ruhu toprakla sıkıştırılmayı bekleyen adam,

o'ysa **gövdesinin ruhuna** kiraladığı odadan

sıklmakta: **‘Tanrım** şu aldığın canın içinde

küçücük bir odayı bile çok gördün bana ’” (Nar, s. 207).

“**sır** aramayan açılır mı kimseye, dünyada

bulamazsın **sırların** deryasında yitirdiğin inciye” (Nar, s. 235).

Tablo 2.27: Din, İnançlar Kavram Alanına Ait Kelimeler ve Sıklık Değerleri

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Ruh	55
2	Melek	19
3	Ten	17
4	Sır, can	15
5	Çıplak	13
6	Heves	12
7	Tanrı	10
8	Abdal	9
9	Peri, büyü	7
10	Derviş, ermiş	5
11	Yalan, nasip, cehennem	4
12	Kader, tevekkül, çan, hırka, günah, cennet, budala, Ali	3
13	Şer, sırat, muska, hikmet, garip, ayin, şahmelek	2
14	Şeytan, şefaet, çarmıh, yedi mühür, yedi kat, sanduka, pir, ney, mürşit, münkir, münafık, miskin, medine, mahrem, kul, keşiş, İsa, inkâr, iman, ilahi, Hurufi, hayır, Hamza, hak, evliya, dua, bayram, ulu, cem	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3. FİİLLER

“Bir kılışı, bir oluşu veya bir durumu anlatan; olumlu ve olumsuz şekillere girebilen kelime” (Korkmaz, 1992, s. 61) olarak tanımlanan fiiller, Ergülen’in şiirlerinde geniş yer tutmaktadır. İncelenen şiirlerde 663 fiil, 2499 kez tekrarlanarak kullanılmıştır. Her fiil ortalama 3,76 kez kullanılmıştır. Fiilimsiler inceleme alanına dâhil edilmemiştir. En sık kullanılan fiilin 138 tekrarla *ol-* fiili olduğu görülmüştür. Söz varlığı alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde diğer yazar/şairlerde de *ol-* fiilinin sık kullanıldığı görülmüştür. Şiirlerde fiiller, yapı bakımından çeşitlilik göstermektedir. Şiirlerde geçen fiiller yapı bakımından çeşitlilik göstermektedir. Fiiller olumlu ve olumsuz biçimleriyle kullanılmıştır. Fiil çekimlerinde haber ve dilek kiplerine yer verilirken birleşik zamanlı fiil çekimleri de sıklıkla kullanılmıştır.

“yazıyorum bana yaz **gelmedi** cehennem **geldi**

eski sandıklardan çıkarılıp armağan edildi” (Nar, s. 21).

“geri çekildiğim ormandan da çekildim, avcıyı **terkettim**

dün gece iyimserdim, hiç kimsem yoktu” (Nar, s. 141).

“sen biraz suluboya **çalışmalısın**

çünkü melekler gelince

her şey hayal olacak, biz de...” (Nar, s. 145).

Aşağıda yer alan tabloda, Ergülen’in şiirlerinde en sık kullanılan 25 fiile yer verilmiştir. İncelemede *de-*, *gel-*, *git-* ve *kal-* fiillerinin sık kullanımı dikkat çekmektedir. Şiirlerde 85 kez geçen *kal-* fiili çeşitli anlamlarda kullanılmakla beraber çoğunlukla ‘geçmiş’ kastedilerek “*bulunduğu yeri ve durumu korumak, etkisini sürdürmek*” anlamlarında kullanılmıştır.

“sevinci de yüreğime **gömdüm**

kaldıysa bir anılar **kalmıştır**” (Nar, s. 35).

“pencerenin önünde şarkı **söyledin**

ince sesinle **büyürdü** hanımelleri” (Nar, s. 38).

“içime eski bir yağmur **yağıyor** sesim **tükendi**

yaprak dökümü uzun sürecektir ilk kar **düşmedi**

uyuyup uyanıp **söylemedim** mi **gitme** yorgunsun

ah oğul gidenler geri **dönmedi dönmedi** geri.” (Nar, s. 44).

“baktığı her aşkta bir çocuk **kalır**, sokaksız

odalarda rüyası **kalır** eski rastlantıların:

-burası sessizlik, boş **bırakma** sakın!” (Nar, s. 103)

“**bırak** sevgilim yol senden **geçsin**

önce davranan, sevgilim, bu kez **bağışla**” (Nar, s. 165)

“hangi bahçelerde hangi çocukluk **kaldı**

treni buralardan çoktan **gitmiş** gençliğin

beklese kim **gider** beklemese de” (Nar, s. 225).

Tablo 3.1: En Sık Kullanılan 25 Fiil ve Kullanım Sıklıkları

Sayı	Kelime	Sıklık
1	Ol-	138
2	Kal-	85
3	De-	64
4	Gel-	52
5	Git-	53
6	Geç-	43
7	Bak-	42
8	Çık-	40
9	Gör-	38
10	Bırak-	37
11	Düş-	33
12	Bil-	29
13	Unut-	28
14	Et-	25
15	Dur-, bul-	24
16	Al-	23
17	Sev-, açıl-, ara-	21

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4. ŞİİRLERDE ÖNE ÇIKAN DİĞER UNSURLAR

Çalışmanın bu bölümde şiirler; *deyimler, atasözleri, ikilemeler, ilişki sözleri (kalıp sözler), yabancı sözcükler* başlığı altında incelenmiştir. Bunun yanında şiirlerde geçen kitap, eser isimlerine, yabancı cümleler ve alıntılar da incelemeye dâhil edilmiştir.

4.1. Deyimler

Söz varlığının vazgeçilmez unsurlarından olan deyimler; en az iki sözcükten oluşan, genellikle mecaz anlamlı kullanılan, anlatımı güçlendiren, kalıplaşmış sözlerdir. Akyalçın, ilk yazılı belgemiz olan Orhon Yazıtları'nda dahi deyimlerin varlığını gösterdiğini belirterek dilimizin zenginliğine vurgu yapmıştır (2012, s. 9). Deyimler “*anlatıma akıcılık, çekicilik katan çoğunun gerçek anlamından ayrı anlamı bulunan genellikle de birden çok sözcüklü dil ögesi, kalıplaşmış sözcük topluluğu*” (Püsküllüoğlu, 1995, s. 7) şeklinde tanımlanmıştır. Korkmaz (1992, s. 43) ve Parlatır (2008, s. 1) deyimlerin birden fazla sözcükten oluşan ve gerçek anlamının dışında kullanılan söz öbeği olduğunu belirtmiştir. Akyalçın, deyimlerin mecazlı kullanım yönüne dikkat çekerek, anlam açısından bir değişim ve dönüşüm olmadığı sürece söz öbeklerinin deyim olamayacağını belirtmiştir (2012, s. 10).

Dilin zenginliğinin göstergelerinden biri olan, “*belli bir durumu, oluşumu, insanların tutum ve davranışlarını, fiziksel ve ruhsal niteliklerini, kendi anlamları dışında kullanılan birkaç sözcükten oluşan birimlerle dile getiren*” (Aksan, 2021, s. 182) deyimlerde toplumun yaşam biçimini, gelenek ve göreneklerini, inancını, değerlerini ve deneyimlerini bulmak mümkündür. “*Türk millî felsefesinin dile yansıyan özlü ifadeleri niteliğindeki deyimler, sayıları, kullanılma sahaları, konu ve muhtevaları bakımında Türk dili ve folklorunun önemli söz zenginliklerindendir*” (Özkan & Şadiyeva, 2003, s. 136).

Deyimler “*dili konuşan toplumun anlatımdaki gücünü ve başarısını, benzetmeye, nükteye olan eğilimini ortaya koyan önemli öğelerdir*” (Aksan, 2021, s. 39). Edebî metinlerde sıklıkla başvurulmuş söz varlığı unsurlarından olan deyimler, anlatımı uzun ya da karmaşık olan durumları kısa yoldan anlatmak ve anlaşılır hâle getirmek için kullanılan kalıplaşmış ifadelerdir. “*Deyimler, düşünce, kavram, nesne ve kişilerin durumlarını, özelliklerini yansıtmak için kullanılan ve gerçek*

anlamın dışına çıkmış özel anlam/anlatım boyutuyla kalıplaşmış söz öbekleridir” (Akyalçın, 2012, s. 10).

Haydar Ergülen'in incelenen şiirlerinde toplam 154 deyim tespit edilmiştir. Şiirlerde 128 farklı deyme yer verilirken 19 deyim tekrar etmiştir. Deyimlerden 138 tanesi sonu mastarlı biten, 16 tanesinin sonu mastarsız biten şekilde oluşturulmuştur. Şiirlerdeki deyimlerin büyük bir kısmının özel yardımcı fiillerle kurulduğu görülmüştür. İncelemede “*adam etmek, ele vermek, baştan çıkarmak, göze almak, geri çekilmek, kendi kendine*” deyimleri 3 kez kullanılarak en sık tekrar edilen deyimler olmuştur.

“gözlerimizi uzaklıklar değil ki yalnız

***göze alamadığımız** yakınlıklar da acıtır,”* (Nar, s. 214).

“beni iki kişi bırak

*biri **ele versin** beni*

biri suçumu üstlensin” (Nar, s. 136).

Haydar Ergülen'in şiirlerinde yer alan deyimlerin 54 tanesinin insanın fizyolojik varlığının göstergesi olan beden ile ilgili kavramlardan oluştuğu göze çarpmaktadır. Dilbiliminde vücut organlarına ait isimlerden oluşan deyimlere somatik deyim adı verilmektedir. “*İnsanın vücut organlarıyla teşkil edilen somatik deyimler, üstlendikleri fonksiyonlara göre milletlerin hayata bakışını, dış dünyayı algılayışını ifade eden farklı anlamları sembolize eder*” (Özkan & Şadiyeva, 2003, s. 135). İncelenen şiirlerde deyimler insan vücuduyla ilgili “*el, dil, göz, yüz, ağız, boyun, kulak, ayak, baş, vücut*” kelimeleriyle oluşturulmuştur. Ergülen'in şiirlerinde organ isimleriyle kurulan deyimlerin hem olumlu hem olumsuz durumu karşıladığı görülmüştür.

“işte günebakmazlar sulanmazlar açmazlar

dokundukça gazel döker çok acıyan yerleri

sen iyi ki iyisin **yüzlerine vurmuyorsun günahlarını**” (Nar, s. 96)

“Sözlerime gülecek kadar yakınıma hoş geldin

ne yakınmış meğer, **aşk yüzünü güldürsün**” (Nar, s. 230)

Çetin & Akçam, boyun kelimesinin deyim ve atasözlerinde “gururu, bağımsızlığı; bükülmesi kişi karşındaysa acizliği, yaratıcı karşındaysa teslimiyeti” (2021, s. 54) ifade eden bir gösterge olduğunu belirtmişlerdir. Darbe dönemlerine şahit olan Ergülen’in haksız ölümlere dikkat çektiği ve onun örtük isyanını yansıtan *Sırat Şiirleri* kitabında geçen “boynun kıldan ince olması” ifadesi; otorite karşısında acizliği ve çaresizliği yansıtmaktadır. Bazı somatik deyimlerde “Türk kültür hayatına ait gelenek ve göreneklerle eski inanç izlerine rastlamak mümkündür” (Özkan & Şadiyeva, 2003, s. 135). Şiirlerde geçen “el almak, el vermek” deyimlerinin kullanımı şairin mistik yönünü ortaya çıkarmaktadır.

“artık **boynum kıldan ince** düşlerim biliniyor

gökkuşağının sararmış izi yüzümde gizleniyor” (Nar, s. 68)

“boynuna ip uzatan yârdan **el almış** bi kez

perçemi çizer sırnı bu dünya aynasının” (Nar, s. 72).

“haydutluğun şanıdadır mülkümüze **göz koymak**

umarım mil çekilir kem gözlerine” (Nar, s. 61).

“bir soru noktalama işaretlerinin ağabeyidir

boynu bükük soruların **kulağını çeker**” (Nar, s. 57).

Tablo 4.1: Beden İsimleri ile Kurulan Deyimler

Beden İsimleri	Beden İsimleri ile Kurulan Deyimler
Göz	Göz kırpma, göz koyma, gözden çıkarma, gözden düşme, gözden kaybolma, göze almak, gözünde tutma, gözleri dolma, göz önünde, gözden geçirme, gözden kaçma, gözü olma
El	El almak, el değme, elden ele geçme, ele geçirme, ele gelme, ele verme, eli kulağında, elinde kalma, eline bakma
Yüz	Yüz verme, yüzü asılma, yüzü gülme, yüzü olmama, yüzüne vurma, yüzünü güldürme
Kulak	Kulağına gitme, kulağını çekme
Ayak	Ayak uydurma, ayağa kalkma
Boyun	Boynunu bükme, boynu kıldan ince
Baş	Baş gösterme, baş döndürme, baştan çıkarma
Ağız	Ağızını açma
Vücut	Vücut bulma
Dil	Dilinin ucuna gelme
Kan	Kanına girmek, kanı çekilme

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Haydar Ergülen’in, şiirde ahengi sağlamak ve anlatımı güçlü kılmak için kalıplaşmış birer söz öbeği olan deyimlerdeki sözcükleri değiştirerek kullandığı görülmüştür. Bu kullanımın şairin üslubuna özgünlük kattığı yorumu yapılabilir. Bunlardan bazılarını şöyle örneklendirebiliriz:

“bir lambayım sadece: Gece apaçık gece,

*sır da onda kuyu da, bense **günden kalma**” (Nar, s. 229).*

“ağırdır evin sözleri, yüzyıldır hiç

söylenmemiş gibidir, hiç güngörmemiş

*gibidir: ölümler anılır, diriler **sözden***

***geçirilir!** Durgun suya bir baksaydık,” (Nar, s. 202).*

“ey densiz ozan sözlerini geri al

kendini evliyalar yoldaşı bir seçkin mi sandın

tarih üsküdarı geçti yeni uyandın

baban sana birazdan konyayı gösterecek” (Nar, s. 55).

Tablo 4.2: Yapısı Bozulmuş Deyim Örnekleri

Deyimin Orijinal Hâli	Deyimin Yapısı Bozulmuş Hâli
Akşamdan kalma	Günden kalma
Pula dönmek	Pul kıymetine düşmek
Kapı duvar	Duvar taş kapı kilit
İştahı kabarmak	İştahı uyanmak
İçini dökmek	Yüzünü dökmek
Alicengiz oyunu	Alicengiz eksik
Atı alan Üsküdar’ı geçti	Tarih Üsküdar’ı geçecek
Hanya’yı Konya’yı görmek	Baban sana Konya’yı gösterecek
Gözden geçirmek	Sözden geçirmek

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4.2. Atasözleri

Atasözleri, toplumun deneyimlerinin ve dünya görüşünün ürünü olan, az sözle çok şeyin ifade edildiği, söyleyeni belli olmayan kalıplaşmış söz varlığı unsurlarındandır. Başka bir ifadeyle, *“atalarımızın uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran, kalıplaşmış biçimleri bulunan ve kamuca benimsenmiş öz sözlere”* (Aksoy, 1993, s. 37) atasözü denir. *“Bir dilin sözvarlığı içinde yer alan atasözleri bir toplumun bilgeliğini, deneyimlerini, dünya görüşünü ve anlatım gücünü yansıtan, yüzyıllarca yaşayabilen sözledir”* (Aksan, 2021, s. 41). Atasözleri, milletlerin geçmiş dönemlerde yaşadıkları ya da şahit oldukları olay ve durumlar üzerinden edindiklerini bilgi, tecrübe ve bilgece düşünüşleşlerini ifade ediş şekli olmuştur. *“Atasözleri, bir fikri savunmada, bir olayı, bir davranışı yorumlamada, yermeye*

kullanılan az sözle söylenen etkili bir dil aracıdır” (Sev, 2018, s. 89). Çotuksöken (2004, s.10), atasözlerinin toplumun ortak malı olduğunu dile getirirken aynı zamanda geçmişte yaşanmış olaylardan çıkarılan derslerle atasözleri üzerinden insanların uyarılmak, bilgilendirilmek istendiğini belirtmiştir. “Deyimlerde olduğu gibi atasözlerinde de Türkçe, konuları canlandırarak, somutlaştırarak güçlü bir biçimde ortaya koymakta, onları kalıcı kılan anlatım yollarından yararlanmaktadır” (Aksan, 2021, s. 193).

Haydar Ergülen’in incelemeye alınan şiirlerinde atasözü örneklerine rastlanmamıştır. Ancak “Mızrak çuvala sığmaz.” atasözünün “*simurg çuvala sığmaz*” şeklinde kullanıldığı görülmüştür. Düzyazı türündeki eserlerde daha çok karşımıza çıkan atasözlerine Ergülen’in şiirlerinde rastlanmamasının nedenini incelemeye alınan metinlerin şiir olmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

“simurg, kimsenin çuvalına sığmaz,

ağzında makasla değil, kanadında gökkuşağıyla kuğu,

son kayboluşunu bile kaybedip gitti” (Nar, s. 116).

4.3. İkilemeler

İkilemeler, dilin söz varlığını oluşturan önemli unsurlardan biridir. İki sözcüğün yan yana gelerek oluşturduğu sözcük öbeğidir. Anlatımı güçlendirmek ve anlamı pekiştirmek amaçlı kullanılan ikilemeler, dilin zenginliğini ortaya koyduğu gibi şairin üslubunu belirlemede de etkili olmuştur. Korkmaz ikilemeyi; “*Aynı, yakın ya da zıt anlamlı iki veya daha çok kelimenin bir tek kelime gibi anlam göstermek üzere yanyana gelmesi*” (Korkmaz, 1992, s. 82) şeklinde tanımlamıştır. “*Anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır*” (Hatiboğlu, 1981, s. 9). Şiirlerde bir ahenk unsuru olarak da gördüğümüz ikilemeler, anlama ve anlatıma zenginlik, hareketlilik ve güç katmaktadır. Tanım ve açıklamalardan hareketle metinde yapılan incelemeler sonucu şu bulgulara ulaşılmıştır:

Haydar Ergülen'in çalışmaya konu olan şiirlerinde ikilemeler 114 kez karşımıza çıkmaktadır. Metinlerde "belirsizliği, bazeni" ifade eden "ara sıra" ikilemesi 7 kez kullanılarak en sık tekrar edilen ikileme olmuştur. "Usul usul, bile bile, bir bir" ikilemelerinin sık kullanımı da dikkat çekmektedir.

"siz bu kadar çok muydunuz, kimseniz yok mu

-**ara sıra** benzemek ister ya insan birine-

nasıl böyle kendinize benziyorsunuz" (Nar, s. 177).

"gelirim **usul usul** taşralı yüreğimi kendine katlayarak

bir kirazdan gelmenin sevinciyle" (Nar, s. 22).

Tespit edilen ikilemeler anlam ve yapı bakımından çeşitlilik göstermektedir. Kullanılan ikilemelerin 72 tanesi aynı sözcüğün tekrar edilmesiyle oluşmuştur. Bunları şöyle örneklendirebiliriz:

"dağlar dağlar", "açtı açtı", "ince ince", "uğrun uğrun", "uzun uzun", "yıldız yıldız", "ayrı ayrı", "bir bir", "güle güle"...

"bahçemde bir portakal çiçeği **açtı açtı** döküldü

ocakları şeneldi oğulları dönen evlerin" (Nar, s. 26).

"karım bir melek gibi düş inceliğinde

uzun uzun susar yıllarca konuşmuş gibi" (Nar, s. 58).

Haydar Ergülen'in şiirlerinde geçen bazı ikilemeler deyimlerden oluşmaktadır. Bunları örneklendirecek olursak:

"boyu boyunca", "uçsuz bucaksız", "olur olmaz", "delik deşik", "açılıp saçılmak", "üst baş", "er geç"...

“unutulmuş kadim sözler unutulur

uzun bir vedaya dönüşür dilinizde yağmur

***uçsuz bucaksız** kanınızdan yedi kat tamam olduğu vakit” (Nar, s. 96).*

İncelemeye alınan şiirlerde hâl eki ve yapım eki olarak oluşturulmuş ikilemelere de yer verilmiştir.

*“boydan boyaya”, “elden ele”, “dilden dile”, “nefes nefese”, “kırıla kırıla”,
“sarsıla sarsıla”, “paslana paslana”, “çarpıp çarpıp”, “söylene söylene”...*

“kim ağır hasta ve kim aklının

bir kıyısından bir kıyısına

*ve **sarsıla sarsıla** kendi kayığında” (Nar, s. 167).*

*“**nefes nefese** iki gövde olmuşuz da*

çoktan, çıkardık kiracıları aramızdan!” (Nar, s. 201).

Hatiboğlu (1981, s. 55-57), ikilemeleri görev bakımından; anlamı abartma, pekiştirme, güçlendirme, çoğaltma ve anlatımı kolaylaştırma anlamı veren ikilemeler şeklinde sınıflandırmıştır. Ergülen’in şiirlerinde geçen ikilemeler anlam bakımından abartma, pekiştirme, güçlendirme, birliktelik, süreklilik, belirsizlik, genelleme, tezlik görevlerinde kullanılmıştır. Aşağıda örnekleri verilen ikilemeler:

“tüccarlar gelmeden amberle yıkanmış sesin,

***çil çil** altınla değil, aşkla parlıyor gözlerin,” (Nar, s. 230), mısralarında anlamı pekiştirme ve çoğaltma;*

“ve şehvete kan beğendirme yeri çünkü yaz

*aşklarda ölü **çığlık çığlığa** uğurlanırım*

beni kimse cezayir çalarak karşılamaz” (Nar, s. 87), mısralarında anlamı güçlendirme;

“herkes onun yasemin olduğunda

pencereye konduğunda

*kendine **açılır açılmaz***

gözden kaybolduğunda...” (Nar, s. 163), mısralarında tezlik;

“-kimseye değmeden ölümler büyüten boşluk-

*nereye gider bu su **aka aka** bana mı yoksa” (Nar, s. 34), mısralarında anlama süreklilik katma;*

“İçim dışım sokak, ev dışarda kaldı

nerde kötü günler için sakladığım o oda” (Nar, s. 227), mısralarında anlamı çoğaltma;

*“geceyi topladın üstüne ve **bir bir** söndü*

masumluğun küçük fenerleri, yıldızlar” (Nar, s. 208), mısralarında sıralama;

“-efendiler fayda yok gövdenizde büyüyen ölüm çiçeklerinden

*ellerinize bulaşır **er geç** suladığınız toprağın izi” (Nar, s. 96), mısralarında anlama kesinlik katma görevinde kullanılmıştır.*

4.4. İlişki Sözleri (Kalıp Sözler)

İlişki sözleri, insanlar tarafından kullanımı yaygın olan ve âdet hâline gelen belirli durum, olay ve davranışlar için söylenen, kültürün de bir parçası kabul edilen kalıplaşmış ifadelerdir. Gökdayı kalıp sözleri şöyle tanımlamıştır:

“Önceden belirli bir biçime girip öylece hafızada saklanan, söyleneceği sırada yeniden üretilmeyip olduğu gibi hatırlanarak ve eğer gerekiyorsa bazı ekleme ve çıkarmalar yapılarak kullanılan, tek bir sözcükten, ardışık veya aralı sözcüklerden oluşabilen, belirli durumlarda toplumun benimsediği sözleri sunarak iletişimin kurulmasını veya devamına yardım eden kullanım yerleri çok sınırlı olan kalıplaşmış dil birimleridir” (Gökdayı, 2008, s. 106).

İlişki sözleri; “Sözvarlığı içinde yer alan bu öğeler, bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılması âdet olan birtakım sözlerdir” (Aksan, 2021, s. 42) şekline tanımlanmıştır.

Gökdayı ise kalıp sözlerle ilgili; “Belli durumlarda söylenmesi gelenek halini almış bu sözler, Türk kültürünün ayrılmaz bir parçası olarak algılanmaktadır” (Gökdayı, 2008, s. 90-91) yorumunda bulunmuştur. Kalıp sözler, “toplumsal hayata ait unsurları içermesi, dinî inançları yansıtması, söyleyen kişinin iç dünyasına özgü ipuçları vermesi, bünyesinde kültürel değerleri barındırması” (Özdemir, 2015, s. 286) yönüyle dil açısından oldukça önemlidir. Aksan, ilişki sözlerin toplum hayatına ışık tuttuğunu, toplumun inancını, insanlar arasındaki ilişkiyi, gelenek ve göreneklerini yansıtan önemli bir söz varlığı unsuru olduğunu vurgulamıştır (Aksan, 2021, s. 201).

İncelemeye konu olan şiirlerde 48 farklı kalıp sözün 78 kez kullanıldığı tespit edilmiştir. Kullanılan ilişki sözleri; selamlaşma, uyarma, istek, uğurlama-vedalaşma, rica etme, özür dileme ve iyi dilek bildirme anlamlarında kullanılmıştır. Bunlardan bazılarını şöyle örneklendirebiliriz:

4.4.1. Selamlaşma Bildirenler

“*günaydın* güzelim hoşça kal aynadaki cesedim” (Nar, s. 67).

“Sözlerime gülecek kadar yakınıma *hoş geldin*” (Nar, s. 230).

4.4.2. Minnettarlık Bildirenler

“Şimdiden *teşekkürler* bir anıyı böyle

dayanıklı kılan iyiliğine, aşkın” (Nar, s. 209).

4.4.3. İstek Bildirenler

“*lütfen* bana yardım edin” (Nar, s. 171).

“dün gece *lütfen kendine iyi bakmanı diledim*” (Nar, s. 141).

4.4.4. Özür Bildirenler

“öyle zarardayım ki *özür dilerim,*” (Nar, s. 149).

4.4.5. Vedalaşma Bildirenler

“yokluğum: Gövdemi bir cümle daha terk ediyor

elveda! Gövdemi bir cümle daha terk ediyor” (Nar, s. 203).

günaydın güzelim hoşça kal aynadaki cesedim (Nar, s. 67).

4.4.6. Uyarı, Eleştiri Bildirenler

“Aşk olsun sana Tanrım, aşka kur cümlemizi.” (Nar, s. 226).

“Dikkat Çocuklar! Bıraktın, biz geçtik” (Nar, s. 165).

4.4.7. Duygusal Tepki Bildirenler

“keşke sen de bu kadar benzemeseydin” (Nar, s. 133).

“Tanrı aşkına biraz merhamet, biraz mavi, biraz da cumartesi!” (Nar, s. 232).

4.4.8. Hayır Dua Bildirenler

“kendini, sağolsun, kırmadı beni-

Sökükleri, yırtıkları bir bir onardık!” (Nar, s. 201).

4.5. Yabancı Sözcükler

Milletlerin birbirleriyle etkileşim hâlinde olduklarının göstergelerinden olan yabancı sözcükler, geniş bir coğrafyada varlığı gösteren dilimizde de yer almaktadır. Doğan Aksan, yabancı sözcüklerle ilgili şöyle görüş bildirmiştir:

“Bir toplumun, bir ulusun öteki toplumlarla hiçbir ilişki kurmadan yaşamasına olanak yokken uluslar arasındaki ticaret, siyaset, kültür ve sanat ilişkileri hemen dile yansımakta ve yeryüzündeki bütün dillerde, başka dillerden alınma öğeler bulunmakta, kimi zaman bunlar dili bütünüyle yabancılaştırarak kadar artabilmektedir” (Aksan, 2021, s.37).

Ersoy, dildeki yabancı sözcüklerin, o dili konuşan toplumun diğer toplumlarla hangi alanlarda ilişki kurduğunun göstergelerinden olduğunu vurgulamıştır (Ersoy, 2006, s. 206). Doğan Aksan, dilde bulunan yabancı sözcükleri; ‘yerleşmiş ve yerleşmemiş yabancı sözcükler’ olarak ikiye ayırmıştır. Yerleşmemiş yabancı sözcükler okunduğu zaman bile kendini belli ederken,

yerleşmiş yabancı sözcükler dilin ses ve kurallarına uyum sağlamıştır (Aksan, 2021, s. 37).

Haydar Ergülen şiirlerinde yapılan inceleme sonucunda başta Arapça ve Farsça olmak üzere on üç dilde 680'i farklı olmak üzere toplam 3998 yabancı sözcüğün yer aldığı tespit edilmiştir. Köken bakımından incelenen toplam sözcük sayısı 19787'tir ve bunlardan 3998 tanesi yabancı kökenlidir. Yabancı sözcük sayısının şiirlerdeki sözcük sayısına oranı % 20,2'dir. Dolayısıyla Ergülen şiirlerinde Türkçe sözcük kullanımına ağırlık verildiği görülmektedir. Yabancı sözcük kullanımında sırayla en fazla 375 farklı kelimeyle Arapça, 152 farklı kelimeyle Farsça, 90 farklı kelimeyle Fransızca sözcük kullanılmıştır. Ergülen şiirlerinde geçen Arapça ve Farsça sözcüklerin sözlük tanımına bakma gereksinimi duyulmayan, günlük hayatta sık sık kullandığımız dilimize yerleşmiş yabancı sözcükler olduğu görülmektedir. Arapça sık kullanılan sözcükler; *aşk, şiir, dünya, beyaz, ruh, kalp, hayat, insan, şair, tarih, zaman, kelime, maviyken* Farsça sık kullanılan sözcükler; *bahçe, şehir, ayna, rüzgâr, gül, ateş, renk, siyah, nar, ten, can* olmuştur. Fransızca sözcük kullanımında karşımıza; *balkon, dans, park, romantik, kupon, bisiklet, maske, tren, vapur, otel* çıkarken, İtalyanca sözcük kullanımında; *prova, mızıka, bira, fırtına, düello, karamela* sözcükleri çıkar. Yabancı sözcük incelemesinde elde edilen verilere bakıldığında burada geçen kelimeler aynı zamanda şairin söz varlığında sık kullandığı kelimelerde de karşımıza çıkmaktadır. *Aşk, hayat, mavi, nar, gül, tarih, şehir, bahçe, balkon, avlu, ayna, maske* gibi kavramlar şairin şiir poetikasını yansıtan sözcüklerdir. Yabancı sözcük incelemesinde dikkat çeken husus 90 farklı kelimeyle toplam 244 Fransızca sözcüğün kullanımınıdır. Alanda yapılan diğer yüksek lisans çalışmalarına baktığımızda şair ve yazarlarda, Arapça ve Farsça sözcük kullanımının yaygın olduğu görülmektedir fakat Fransızca sözcük sayısının fazlalığı Ergülen şiirlerinde dikkat çekmektedir. “*Edebiyat okumak, yazar olmak için bir edebiyat dili olan Fransızca'yı birlikte seçtik, kendimizce Baudelaire'den, Rimbaud'dan, Apollinaire'den şahane çeviriler yaptık*” (Ergülen, 2018, s. 89). Ergülen ortaokul yıllarındayken Fransızca dersi aldığını hatta yakın arkadaşı Şahin ile bu dersi ve dersin öğretmenini çok sevdiklerini söylemiştir. Ergülen, yakın arkadaşı Şahin'i bir tren kazasında kaybedince hem arkadaşlığının hem gençliğinin hem Fransızcasının

yarım kaldığını ifade etmiştir. Ümran Avcı ile yaptığı röportajda Ergülen dil üzerine şu sözleri dile getirmiştir:

“Fransızca benim yarım kalan dilimdir. Fransızca öğretmenime âşıktım ve çok severdim, onun aşkıyla da çok çalışıyordum. Fransızca aşk dilidir. Arapça’yı bilmem, ama Arapça’yı, Arapça şiir dinlemeyi çok severim. Arapça gecenin dilidir. Genç olsaydım, vaktim olsaydı Arapça ve İspanyolca öğrenmek isterdim. İngilizce zamanın dili. Afrika dillerini de kızıma bıraktım. Afrika dilleri, filmlerde de öyledir, bir olaydan çok durum anlatır. Türkçe’yi de kalbime koyuyorum. Onunla her türlü çocukluğu yapıp, her türlü oyunu oynayabiliyorum” (Avcı, 2011).

Şairin yaşantısından ve açıklamalarından hareketle şiirlerinde Fransızca sözcüklere sıklıkla yer vermesinin Fransızca’yı edebiyat ve aşk dili olarak görmesi ve Fransızca eğitimi almasından kaynaklandığı söylenebilir.

Şairin 34 tekrarla en sık kullandığı Fransızca sözcük *balkon* olmuştur. Şair bu kavram yerine *taraça, sofa, cumba* kelimelerini kullanabilirdi fakat bu kelimeler de hem yabancı kökenli sözcük oldukları hem geleneksel ev modelini hatırlattıkları için şairin ifade etmek istediği anlamı karşılayamayacaktı. Yine şair, 6 kez tekrarladığı *otel* sözcüğü yerine *misafirhane, mihmanhane, han, kervansaray* veya Türkçe olan *konukevi* sözcüğünü kullanmış olsaydı otel sözcüğünün taşıdığı yabancılaşma imgesi karşılanmamış olacaktı. Ergülen, şiirlerinde 19 kere Türkçe kökenli *güneş* sözcüğüne yer verirken 1 kere Arapça olan *şems* sözcüğüne yermiştir. Veysel Çolak (1998, s. 93), Ergülen’in *Cümle* adlı şiirinde geçen *şems* sözcüğünün sadece güneşi karşılamadığını eğer böyle olsaydı şiirde anlamın çökeceğini ifade eder ve Ergülen’in *şems* sözcüğü üzerinden yaptığı iğretileme ile Mevlâna’ya oradan da Şems-i Tebrizi’ye kadar giden bir anlam açılımı yaptığını vurgular.

Verilen örneklerden hareketle Ergülen, kullandığı yabancı sözcüklerde yakın anlamı kast ediyor gibi görünse de sözcüklerin mana derinliğini gözeterek okuyucuyu gizemli bir yolculuğa çıkarmak istemektedir. Şairin seçtiği yabancı sözcükler aynı anlam alanına giren Türkçe karşılıklarına göre daha genel, daha yoğun, daha duygusal, daha edebî anlamlar taşıdıkları için, şair Türkçe karşılıkları yerine yabancı kökenli olan sözcükleri kullanmayı yeğlemiştir.

Tablo 4.3: Yabancı Sözcükler ve Kullanım Sıklıkları

	Dil	Yabancı Sözcük Sayısı	Yabancı Sözcük Kullanım Sıklığı
1	Çince	1	4
2	İbranice	1	1
3	Sırpça	1	3
4	Soğdca	1	23
5	İspanyolca	1	1
6	Rusça	1	4
7	Latince	3	4
8	İngilizce	3	10
9	İtalyanca	26	50
10	Rumca	26	72
11	Fransızca	90	244
12	Farsça	151	1111
13	Arapça	375	2467

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4.5.1. Çince Alıntılar

Çay

4.5.2. İbranice Alıntılar

İsa

4.5.3. Sırpça Alıntılar

Kraliçe

4.5.4. Soğdca Alıntılar

Kent

4.5.5. İspanyolca Alıntılar

Sigara

4.5.6. İngilizce Alıntılar

Bar Caz Derbi

4.5.7. Latince Alıntılar

Ağustos Mart Tragedya

4.5.8. Rusça Alıntılar

Şapka

4.5.9. İtalyanca Alıntılar

Balo	Bavul	Bira	Borda
Düello	Fırtına	Kadro	Kamara
Kanaviçe	Kaptan	Karamela	Koro
Mızıka	Moda	Mola	Opera
Patiska	Piyano	Politika	Posta
Prova	Pusula	Racon	Sardunya
Sintine	Tema		

4.5.10. Rumca Alıntılar

Anahtar	Avlu	Biber	Bre
Efendi	Fener	Fesleğen	Filiz
Funda	Gönder	Halat	Hoyrat
Ihlamur	Irgat	Kiraz	Kiremit
Körfez	Kutu	Küpeşte	Lamba
Liman	Masa	Mayıs	Panayır
Sınır	Temel		

4.5.11. Fransızca Alıntılar

Adres	Akasya	Alarm	Alfabe
Apartman	Arabesk	Arkeoloji	Asit
Balkon	Bere	Bilet	Bisiklet
Bonmarşe	Ceket	Dans	Dantel
Demokrasi	Diyalog	Doktor	Fayton
Fizik	Flüt	Folklor	Fotoğraf
Gazoz	Giyotin	Gri	İstasyon
Kamp	Karnaval	Kartpostal	Kazak
Klasik	Klişe	Kolaj	Kolye
Konfeksiyon	Konyak	Kristal	Kulis
Kupon	Likör	Lirik	Lise
Lüks	Maç	Maske	Matmazel
Melankoli	Metres	Minibüs	Minyatür
Mistik	Müze	Naftalin	Opal
Orgazm	Otel	Otobüs	Palmiye
Paradoks	Park	Patron	Pelerin
Perma	Piyon	Plak	Politik
Portakal	Prens	Prenses	Randevu
Rapor	Roman	Romantik	Rozet
Rustik	Safir	Sinema	Sirk
Şoför	Telefon	Trajik	Tren
Tül	Tünel	Vals	Vapur
Virgül	Vitrin		

4.5.12. Farsça Alıntılar

Arzu	Ateş	Avare	Ayin
Ayna	Bağ	Bahar	Bahçe
Bahçıvan	Beraber	Berbat	Beyhude
Cam	Cambaz	Can	Cengâver
Ceylan	Cömert	Çabuk	Çapraz
Çarmıh	Çarşaf	Çarşı	Çember
Çengi	Çift	Çile	Çoban
Çuval	Dem	Dert	Derviş
Derya	Dost	Duvar	Dürüst
Düşman	Efsane	Eğer	Endam
Ferman	Gül	Günah	Hafta
Han	Hane	Hanende	Hasta
Hem	Henüz	Her	Herkes
Hiç	Hor	Hoş	Huy
Hüner	İbrişim	İncir	Kâğıt
Kâkül	Kem	Keman	Kement
Kenar	Keşiş	Kilit	Köy
Kurnaz	Külhani	Lacivert	Leke
Levent	Meğer	Mehtap	Menekşe
Merdiven	Mine	Mum	Mühür
Müjde	Nar	Nazik	Nergis
Nişan	Pamuk	Para	Parça
Pazar	Pembe	Pencere	Perçem
Perde	Peri	Pervane	Peşin
Pir	Pirinç	Pişman	Renk

Rüzgâr	Sade	Saray	Sarhoş
Sepet	Serbest	Sermaye	Serseri
Sert	Serüven	Serzeniş	Simurg
Sincap	Siper	Siyah	Süvari
Şah	Şahbaz	Şehir	Şehzade
Şeker	Şimşir	Taht	Tahta
Tane	Tarçın	Taze	Temaşa
Tembel	Ten	Tenha	Terazi
Terzi	Tez	Tortu	Turuncu
Usta	Viran	Ya	Yağma
Yâr	Yasemin	Yeşim	Zil
Zindan	Ziyan	Zor	

4.5.13. Arapça Alıntılar

Abdal	Acele	Acemi	Adam
Ahali	Ahbap	Ahşap	Aile
Akıl	Akik	Akran	Aktar
Aleyh	Ali	Amber	Ama
An	Aptal	Asıl	Asker
Âşık	Aşk	Avam	Ayıp
Bakkal	Basit	Beden	Bela
Beyaz	Bez	Budala	Burç
Cadde	Cariye	Cehennem	Cellat
Cemi	Cennet	Cenup	Cep
Ceset	Ceza	Ciddi	Cinayet
Cinnet	Cisim	Coğrafya	Cümle
Cüret	Cüz	Dâhil	Darbe

Darbuka	Davet	Defa	Defter
Ders	Devam	Devlet	Dükkân
Dünya	Ebedi	Elbet	Elem
Elmas	Elveda	Emanet	Emir
Eşkîya	Eşya	Evliya	Eylül
Fahişe	Fakir	Fal	Fazla
Fena	Fiil	Fikir	Fitil
Fukara	Galiba	Gam	Garip
Gazel	Gurbet	Gurur	Haber
Habis	Hadım	Hadise	Hafif
Hak	Hakikat	Hal	Hâlâ
Hâlet-i Ruhiyye	Halk	Halvet	Hamam
Hançer	Harf	Harita	Hasret
Hassas	Hatıra	Hatta	Hava
Hayal	Hayat	Haydut	Hayır
Hayvan	Haz	Hazır	Hazine
Haziran	Hazret	Hece	Hesap
Heves	Heykel	Hırka	Hicran
Hikâye	Hikmet	Hile	Hiza
Hurufi	Huzur	Hüküm	Hür
Hüsnüyusuf	Hüzün	Israr	İtir
İbare	İklim	İlahi	İlim
İltica	İma	İmla	İnkâr
İnsan	İntihar	İskân	İsyân
İşaret	İşgal	İtiraf	İzin
Kabul	Kadar	Kadeh	Kader

Kadim	Kafes	Kahve	Kahve
Kale	Kalem	Kalp	Kamer
Kandil	Karanfil	Kasaba	Katil
Kavim	Kayıp	Keder	Kelam
Kelime	Kere	Kerem	Kırmızı
Kıymet	Kibar	Kibir	Kitap
Kule	Kumar	Kumaş	Kusur
Layık	Lezzet	Libas	Lütfen
Macera	Mağrur	Mahalle	Mahcup
Mahlâs	Mahrem	Mahzun	Makas
Masal	Masum	Mavi	Mecaz
Mecnun	Meddah	Mektup	Melek
Mendil	Mercan	Merhamet	Mesafe
Mesel	Meşrep	Meta	Mevsim
Mevzi	Mezat	Mızrak	Mil
Miskin	Muhabbet	Muhakkak	Muhasebe
Muhterem	Muntazam	Muska	Mutfak
Mutlak	Mübalağa	Müebbet	Mülk
Mümkün	Münafık	Müneccim	Münkir
Mürşid	Müşkül	Nafile	Nakarat
Nane	Nasip	Nefes	Nehir
Nezahet	Nihayet	Nisan	
Niyet	Nokta	Nöbet	Nur
Ömür	Özür	Rayiha	Reis
Resim	Rivayet	Ruh	Rumi
Rüya	Saat	Sabah	Sabır

Saf	Sahi	Sahil	Sahip
Sahne	Saltanat	Sanat	Sandık
Sanduka	Sarnıç	Sayfa	Sebep
Sedef	Sefa	Sefer	Seferî
Semt	Senet	Servet	Sevda
Sıfır	Sınıf	Sırat	Silah
Sofa	Sofra	Sokak	Soytarı
Sual	Sur	Suret	Sübyân
Şafak	Şahane	Şair	Şan
Şarap	Şark	Şarkı	Şart
Şefaât	Şefkat	Şehit	Şehvet
Şems	Şemsiye	Şer	Şey
Şeytan	Şiddet	Şiir	Şikâyet
Şöhret	Şuara	Şubat	Şüphe
Tabak	Tabiat	Tabip	Taç
Tahliye	Taife	Taklit	Takvim
Talebe	Talep	Tam	Taraf
Tarif	Tarih	Tebessüm	Tedavül
Tehlike	Tekrar	Telaş	Temiz
Temmuz	Teneffüs	Tesadüf	Teselli
Teslim	Teşekkür	Tevekkül	Tiryaki
Tuhaf	Tuhafiye	Tüccar	Ufuk
Vadi	Vakit	Ve	Veba
Veda	Vesile	Vezin	Vezir
Vilayet	Vücut	Yani	Yediemin
Yeis	Yetim	Zaaf	Zahir

Zalim	Zaman	Zarar	Zarf
Zarif	Zeytin	Zühre	Zümrüt

4.6. Kitap, Eser İsimleri; Yabancı Cümleler ve Alıntılar

Metinlerarasılık olarak adlandırılan yöntem; bir metinle diğer metin arasında kurulan bağı ifade etmektedir. “Metinlerin birbiri ile olan söyleşmesine dikkat çeken *metinlerarası teoriye göre her metin bir mozaik şeklindedir ve çeşitli metinlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur*” (Gün, 2021, s. 758). Dolayısıyla *metinlerarasılık* kuramına göre bir metin diğer metinlerden bağımsız düşünülemez. Her yazar, kendinden önce söylenenlerden etkilenmekte ve bu etkilenmeyi bazen olduğu gibi bazen yeniden yorumlayarak o eserle arasında bir bağ kurarak vermektedir. Ergülen *metinlerarasılık* yöntemi kullanarak şiirlerinde özel kişi ve yer isimlerinin yanında eser isimlerine ve eserlerden alıntı sözlere de yer vermiştir. Bunlar kitap, şiir, şarkı, film ismi ya da buralardan alınan sözler olmuştur. Şairin şiirlerinde “(...) *sanata, sanatçılara ve kültürel değerlerine ince göndermelerden de yararlanarak kurulan bir imge dünyası, bir imgelem söz konusudur*” (Yerli, 1998, s. 66). Ergülen, yakın arkadaşı şair Metin Altıok için yazdığı “*Metin!*” adlı şiirinde Metin Altıok’a ait hem şiir kitabının hem şiirlerinin adı olan “*Gezgin, Yerleşik Yabancı, Kendinin Avcısı, Küçük Tragedyalar*”ı kendi mısralarında yorumlayarak yer vermiştir.

“evinin yolunu gözleyen yakışıklı bir “**Gezgin**”!

...

ruhuna iliklensin “**Yerleşik Yabancı**”nın !

...

isterim bu şiir ve “**Kendinin Avcısı**” olsun

...

keder gibi çıplak “**Küçük Tragedyaların**”ın !” (Nar, s. 223).

Haydar Ergülen’in ‘*elem doktoru*’ dediği yakın dostu, doktorluğunun yanında şair kimliğiyle de tanıdığımız ve Madımak Olayı’nda hayatını kaybeden Behçet Aysan için yazdığı ‘*Behçet!*’ şiirinde; Behçet Aysan’ın ‘*Düello*’ adlı şiir kitabında yer alan ‘*Yağmur Dindi*’ şiirine gönderme yapmıştır. “*Bir tabip vardı,*

yirmi yedi kötü yıl önce yolu bir yangına vardı, yağmur dindi ve ondan bize dinmeyen bir acı kaldı, bir de elem, bir de eflatun sözlerle sarılmış şiirler” (Akbayır, 2021, s. 29). Arkadaşının ölümüne duyduğu büyük üzüntüyü şiirinde dile getiren Ergülen için artık yağmur dinmiştir, akıtacak gözyaşı kalmamıştır fakat içindeki temmuzun tutuşturduğu yangın hala devam etmektedir.

“İşte **“yağmur dindi”**; iki yaz arasına

yokluğu bıraktılar, senin o ağustos

sesini gölgeye değil, külünü aramıza...

“Yağmur dindi”, unutulmaya hazırlanan ne

varsa temmuz gibi tutuşuyor aklımda;

...

“Yağmur dindi” ve sen üstlendin yine

kardeşiyle kül olan bir ülkenin sessizliğini

bir elem doktoru üstlenirdi bu acıyı elbet:” (Nar, s. 224).

Ergülen, ‘Kupon’ şiirinde, Behçet Necatigil’in ‘Nilüfer’ adlı şiirinden; ‘Eylül’ şiirinde ise Ülkü Tamer’in ‘Yazın Bittiği’ adlı şiirinden mısra alıntılamıştır.

“solgun bir gül oluyor, hem gül de

biriktirdiği yok kimsenin kimseye,

“Ben oraya koymuştum almışlar”

dersiniz şiire gül gerekince! Gül

gibi evler de kupona bu gidişle,” (Nar, s. 216).

“(Ben hangi kadından şair olduğumu bilirim)

“Yazın bittiği her yerde söylenir”se

kadının gittiği de her yerde söylenir

kadın gittiği her yerde şiir diye söylenir:” (Nar, s. 228).

Ergülen, ‘Sokak Prensesi’ adlı şiirinde yer verdiği mısra ile Behçet Necatigil’in ‘Donmuş Dallarda Çiçek’ şiirine gönderme yapmıştır.

“bir azınlık anısı gibi gizlenen sevgili karanlık,

ağzı kışkırtıcı, elleri çalışkan, gözleri salgın

ve ‘donmuş dallarda çiçek’ gibi ıssız bir yangın

bırakıyor, adres yerine: Sokak Prensesi

Ekselsiyor apartmanın yanında oturan kadın.” (Nar, s. 103).

Haydar Ergülen’in şiirlerinde yabancı kitap, film, şarkı isimleri ve sözlerine de rastlamak mümkündür. Bunları; Amerikalı şair “Edward Estlin Cummings”ın “Yağmurun Elleri” şiiri, İngiliz rock grubu “Led Zeppelin”in “stairway heaven” şarkısı, Amerikalı şarkıcı “Ben E. King” in uzun yıllar çok dinlenen şarkısı “stand by me”, Andersen’in “Karlar Kraliçesi”, “Tarçın Kokulu Kız”, “Ay Carmela”, “Carmen”, “Dantelci Kız” şeklinde örneklendirebiliriz. Yerli isimlerden ise; Selim İleri’nin “Cumartesi Yalnızlığı”, Neşet Ertaş’ın “Gönül Dağı”, Orhan Kemal’in sinemaya uyarlanan romanı “Gurbet Kuşları” nı şiirlerde görmekteyiz.

“büyük siyah gözlü kızlar romantiktir,

e.e. cummings’i artık sevmedikleri

“hiç kimsenin yağmurun bile

böyle küçük elleri yoktur” şiirinden beri,

çünkü Shakespeare över gibi yapmadan

ama bir övgü olarak sevmiştir sevdiğini,” (Nar, s. 173).

“FM’de dinledik ikisini de

akşamın ilk istek parçasıydı

B.B. King’den ‘Stand by me’

diğeri istekdişiydı ama kim istemez ki

‘Stairway to Heaven’ Led Zeppelin’ den

yani, cennete bir merdiven... böylece

romantik olmak için romantik olmaktan

başka bir şey kalmıyordu geriye,” (Nar, s. 171).

“Arkadaş Z. Özgerin “Zeki Müren’i seviniz” dediği

o nezahetli hüznle sevdim hem Ali Ekber Çiçeği,

hem Neşet Ertaş’ı gönül dağını yıksa da kalbime!

...

Çok özledim Selim İleri’nin “Cumartesi Yalnızlık”ındaki yerimi,” (Nar, s. 232).

SONUÇ

Dil, bireyin kendini ifade etmesini sağlayan, toplumları bir arada tutan, kültürün oluşmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir araçtır. Bir milletin hayata bakışı ve hayatı yorumlayışı, gelenekleri, inançları kullanılan dile yansımaktadır. Dilin zenginliğini, o dile ait sözlü ve yazılı ürünlerde yapılacak olan söz varlığı incelemeleriyle ortaya çıkarmak mümkündür. Dolayısıyla söz varlığı araştırmalarında edebî metinler üzerine yapılacak çalışmalar büyük önem arz etmektedir. Bu alanda yapılacak her çalışma, Türkçenin zenginliğini ortaya koymaya katkı sunacaktır.

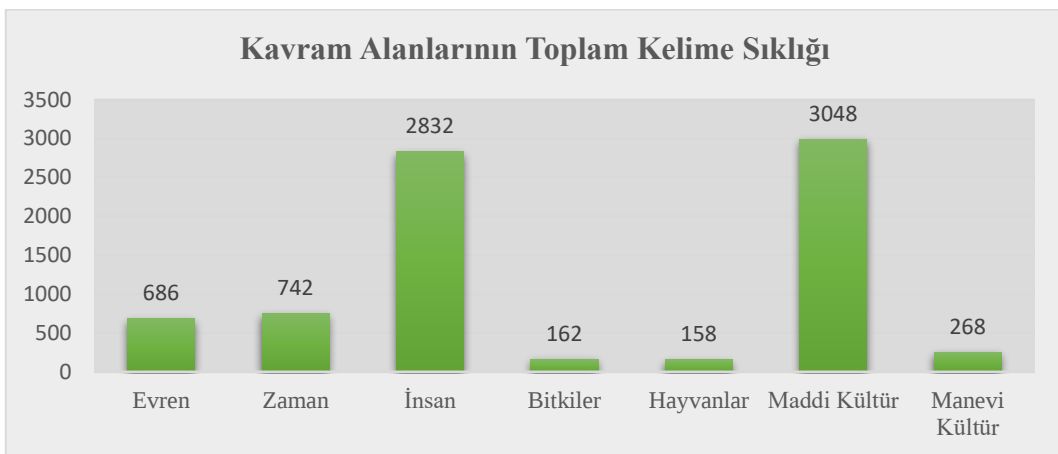
Bu amaç doğrultusunda; Türk edebiyatında '1980 Kuşağı' imgeci şiir anlayışının önde gelen usta isimlerinden Haydar Ergülen'in, şiirlerinde söz varlığı unsurlarına nasıl ve ne sıklıkla yer verdiği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. 'Haydar Ergülen Şiirlerinde Tematik Söz Varlığı' adlı çalışmada şairin; ***Karşılığını Bulamamış Sorular, Sırat Şiirleri, Sokak Prensesi, Eskiden Terzi, Kırk Şiir ve Bir...*** adlı beş şiir kitabının yer aldığı ***Nar (Bütün Şiirleri-1)*** eserindeki 162 şiir üzerinden tematik söz varlığı incelemesi yapılmıştır. Çalışmada doküman inceleme yöntemi kullanılarak tematik söz varlığı, deyim, atasözü, ikileme, ilişki sözleri ve fiiller gibi anlatım birimleri saptanmış ve sayısal verilerle ortaya konmuştur. Şiirlerde geçen yabancı sözcükler kökenleri bakımından sınıflandırılmıştır. Yapılan incelemede şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Çalışmaya konu olan şiirlerde 4179 farklı kelime tekrarlarla beraber 19.787 kez kullanılmıştır. Madde başı kelime sayısı toplam kelime sayısının %21,11'ini oluşturmaktadır. Toplam kelime sayısını oluşturan farklı kelimelerin kullanım yoğunluğu % 4,7 civarındadır. Şair/yazarların şiirlerinde yer verdiği farklı kelime sayısı oranının düşük olması sanatçının kelime dağarcığının geniş olduğunu göstermektedir. Alanda yapılan diğer çalışmalara da bakıldığında Haydar Ergülen'in kelime yoğunluğunun ortalama bir seviyede olduğu görülmüştür. Ergülen yaptığı açıklamalarda geniş sözcük kadrosuna sahip olmadığını aynı kelimeler ve temalar etrafında dolaşıp durduğunu ifade etmiştir. Şair her ne kadar durumu böyle ifade etse de şiirlerinde aynı kelimelere yer vermesinin onun bilinçli tercihi olduğuna sonucuna ulaşılmıştır.

Yıl	Çalışmayı Hazırlayan	Çalışmanın Türü	Çalışmanın Adı	Kelime Kullanım Oranı
2004	Funda Avşar	Yüksek Lisans	Ahmet Hâşim'in Şiirlerinde Kelime Dünyası	4,4
2007	Osman Arıcan	Yüksek Lisans	Süyünbay Erاليyev'in Seçme Şiirlerinde Kelime Dünyası	3,1
2014	Serkan Furtun	Yüksek Lisans	Cahit Külebi'nin Şiirlerinde Kelime Dünyası	5,29
2014	Sunay Deniz	Yüksek Lisans	Cemal Süreya'nın Şiirlerinde Kelime Dünyası	5,57
2016	Sevgi Mangan	Yüksek Lisans	Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Seçme Lirik Şiirlerinde Kelime Dünyası	3,6
2018	Kübra Akbulut	Yüksek Lisans	Ataol Behramoğlu'nun Şiirlerinde Kelime Dünyası	5,02
2019	Burcu Keskin	Yüksek Lisans	Ebubekir Eroğlu'nun Seçme Şiirlerinde Kelime Dünyası	3,6
2020	İrem Emine Özen	Yüksek Lisans	Sabahattin Ali'nin Şiirlerinde Söz Varlığı	3,59

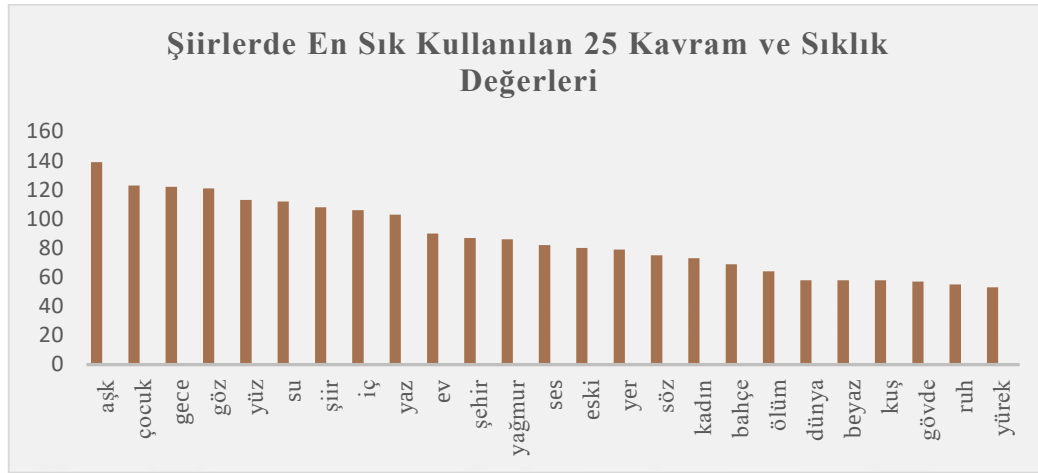
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şiirlerde yer alan 19.787 kelime kavramsal açıdan ele alınarak incelenmiş, inceleme sonucunda kavram alanları yedi tematik başlığa ayrılmıştır. Yapılan sınıflandırma ve burada tespit edilen kavram alanlarının sıklıkları şöyledir:

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kavram alanları içerisinde en sık kullanılan 25 kelimenin grafiği şu şekildedir:

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

İncelemede evren kavram alanı; tabiat unsurları, madenler, doğal afetler başlıkları altında incelenmiştir. Yaşamı ve doğayı seven şairin tabiat isimlerini şiirlerinde sıklıkla kullandığı görülmüştür. Bu alanda en sık kullanılan kelimeler; **yağmur, deniz, rüzgâr, bulut, dağ, ırmak, orman, ateş, yıldız, kül, yangın, inci, altın** olmuştur. Ergülen şiirlerinde doğaya ait kavramlar çoğu kez farklı durumları imgelemek için kullanılmıştır. Modern yaşamın karmaşasından ve bireye yaşattığı yalnızlık/yabancılaşmaktan kaçmak isteyen Ergülen, taşrayı çağrıştıran ormanı şiirlerinde sığınılacak bir mekân olarak seçmiştir. 2 Temmuz 1993 yılında Sivas'ta gerçekleşen Madımak Olayı'nda Ergülen'in bazı yakın arkadaşları da hayatını kaybedenler arasında bulunmaktadır. Şair yaşadığı derin üzüntüyü şiirlerine taşıırken bu olayı ve acıyı tabiata ait unsurlar olan yangın, ateş, kül kelimeleriyle ifade etmiştir.

Zaman kavram alanında inceleme mevsimler; gün, ay, yıl olmak üzere iki başlık altında yapılmıştır. 122 tekrarla en sık kullanılan zaman kavramı **gece** olmuştur. Gece, şiirlerde hem olumlu hem olumsuz durumların zaman aralığı olarak kullanılmıştır. Ergülen, geceyi şiirin ortaya çıkacağı, şaire özel zaman dilimi olarak ifade etmiştir. Şiirlerde **yaz, ilkyaz, haziran, nisan** kavramları aşkı, umudu, gençliği, geçmişi imleyen olumlu anlamlar yüklenen; **kış, güz, ikindi** ise ölümü, yaşlılığı imleyen olumsuz anlamlar yüklenen zaman dilimi olarak verilmiştir. Bu kavramlar içerisinde şairle özdeşleşen zaman kavramının **yaz ve haziran** olarak

karşımıza çıktığını görmekteyiz. Ergülen için yaz ve haziran aşkın sembolüdür. Şiirlerinde pek çok kez örtülü bahsettiği Madımak Olayı'nı, şair olayın yaşandığı ay olan **temmuz** kavramıyla hatırlatmaktadır.

Haydar Ergülen'in aile ve akrabalık ile ilgili kullandığı **anne, baba, çocuk, abla, abi, oğul, kardeş** kelimeleri; şairin kendi yakın çevresini ifade etmekle beraber **baba, dede** kelimelerinin kullanımı Alevi-Bektaşî inancındaki dinî önderliğe de işaret etmektedir. Yine bu inanç dairesinde gelişen musahiplik anlayışı Ergülen'in şiirlerinde **kardeş** kelimesiyle aktarılmıştır. Cemal Süreya şiirlerinde anne bir boşluk, yokluk, özlem olarak karşımıza çıkarken, Ergülen de anne geçmişte kalan mutlu günleri hatırlatarak hem o günlere dönme arzusuyla hem modern yaşamının yarattığı yalnızlık ve karmaşadan kaçış için bir sığınağa dönüşmektedir. Kullanılan kelimeler ve sıklık değerlerine bakıldığında şairin ailesinin ve inancının etkilerinin, şiirlere yansıdığı görülmektedir.

İnsan vücudu ve organlar kavram alanında 54 farklı kelime 711 kez tekrarlanarak kullanılmıştır. **Göz, yüz, gövde, kalp, el, boyun, ağız** gibi kelimeler sıklıkla kullanılmıştır. Ergülen'de **göz**, varlığı ve var olmayı simgelediği gibi şiirlerde özne olarak da karşımıza çıkmaktadır. Modern çağın yarattığı varoluşsal sorgulamalar ve öznenin benlik arayışını, benin yaşadığı ikiliği Ergülen, **yüz** ve **gövde** kelimeleriyle dile getirmiştir.

Şiirlerinde bireyselliği öne çıkaran Ergülen, duygularını şiirlerine yansıtmıştır. Haydar Ergülen'in şiirlerinde **aşk, sevgi, mutluluk** gibi olumlu duyguların yanında; **yalnızlık, acı, keder, ayrılık** gibi olumsuz duygularda kendine yer bulmuştur. Şiirlerde 139 tekrarla en sık kullanılan duygu ifade eden kelime **aşk** olmuştur. Aşk, Ergülen şiirlerinde hem varoluş kaynağı hem de şiir yazmanın bir gerekçesi olarak görülmektedir ve ölüm gibi hayatın bir olağanıdır. Ergülen şiirlerinde aşk sevi bağlamında verilmektedir ve beşerî boyutuyla sunulmuştur. Ergülen'de aşk; uğruna gözyaşları dökülen, mücadele verilen, acı çekilen, yalnızlığa sebep olan bir duygu olarak sunulmamıştır. Ailesinden, yakın arkadaşlarından pek çok kimseyi kaybeden şair; bu durum karşısındaki hislerini **acı, özlem, keder** duygularıyla dile getirmiştir.

Cinsiyet kavram alanında en sık kullanılan kelime 73 tekrarla **kadın** olmuştur. Ergülen şiirlerinde kadın; kadın-anne-eş/sevgili üçgeninde sunulmaktadır. Şiirlerde kadının fiziki özellikleri üzerinden yapılan bir erotik göndermeye rastlanmaz. Ergülen’de kadın; aşkın, mutluluğun, merhametin, masumiyetin, güzelliğin sembolüdür.

İncelemede doğum, ölüm, hayat, hayatın evreleri kavram alanında **ölüm** ve **çocukluk** şairin sıklıkla yer verdiği kelimeler olmuştur. Ergülen şiirlerinde 64 kez tekrarladığı ölüm; yaşamak gibi hayatın bir olağanı olarak sunulmuştur. Ölüm karşısında duyulan üzüntü vardır fakat bir korku veya isyan söz konusu değildir. Şiirlerde geçen ses, güz, kış, akşamüstü, ikindi ve karanlık kelimeleri de ölümü çağrıştırmaktadır. Şiirlerde 37 kez tekrarlanan **çocukluk**, Ergülen şiirlerinin ortaya çıkış noktalarından biridir. Ergülen’de çocukluğu kimi zaman yitirilen, kimi zaman aranan, kimi zaman özlenen kimi zaman da sığınılan hayatın evresi olarak görmek mümkündür. Modern yaşamın getirdiği bazı olumsuzluklar karşısında şair; saf sevgiyi, masumiyeti barındıran ve kendini güvende hissettiği çocukluğunu aramaya ve çocukluğa sığınmaya sürüklenmiştir. Aynı zamanda çocukluk, varoluşsal kaçışın bir simgesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Bitkiler kavram alanında 33 farklı kelime 162 kez kullanmıştır. Şairin bu alanda **gül, yasemin, nergis, sardunya, menekşe** gibi çiçek isimlerine yer veriş dikkat çekmektedir. Hayvanlar kavram alanında 29 farklı kelimenin 158 kez tekrarlandığı tespit edilmiştir. **Kuş, kuğu, ceylan, güvercin, simurg** bu alanda sık kullanılan kelimeler olmuştur. Şiirlerde geçen çiçek ve hayvan isimlerinin kullanılışına bakıldığında mitolojinin, halk ve divan şiirinin, tasavvuf anlayışının Ergülen şiirlerini besleyen kaynaklar olduğu ortaya çıkmaktadır.

Besinler kavram alanı yiyecek ve içecek olmak üzere iki başlıkta incelenmiştir. Bu başlıkta 23 farklı kelime 226 kez tekrarlanarak kullanılmıştır. Yiyecek isimlerinden **elma, nar, üzüm**; içecek isimlerinden **su ve şarap** en sık kullanılan kelimeler olmuştur. Hayatın kaynağı olan su, şiirlerin temel izleklerinden biri olarak kullanılmıştır. Şiirlerde su; tabiat unsuru ve içecek olarak kullanılmasının yanında Kerbela Olayı’nı çağrıştırmaktadır. Ergülen, hayat felsefesi olarak benimsediği tekliğin içinde çok, çokluğun içinde tek olma anlayışını şiirlerinde **nar** imgesiyle anlatmıştır. Şairin **elma, üzüm, tuz, zeytin, incir, ekmek**

gibi kutsal kitaplarda, mitolojide ve halk anlatılarında sıklıkla kullanılan yiyeceklere şiirlerinde yer vermesi onun bu alanlardaki geniş hâkimiyetini göstermekle birlikte şairin içinde yetiştiği inanç dairesine ait unsurları da şiirlerine yansıttığı ortaya çıkmaktadır.

Meslek-meşguliyet kavram alanında şair 49 farklı meslek alanına yer vermiştir. En sık tekrar eden kelime **şair** olurken; **avcı, bekçi, bahçıvan, hokkabaz, hanende** kelimelerinin kullanımı şairin divân şiirinden etkilenmeleri olarak yorumlanabilir. II. Yeni şairlerinden Turgut Uyar'ı çok sevdiğini dile getiren Ergülen, şairi 'Terzi-Şair' olarak adlandırır ve hem bu sebeple hem modernleşmeyle birlikte değer kaybetmeye başlayan terzilik mesleği ile yalnız/yabancılaşmayla birlikte toplumdan uzak düşen şair arasında kurduğu bağlantıdan kaynaklı şiirlerinde 7 kez **terzi** kelimesini tekrarlamıştır.

Giyim-kuşam kavram alanında şair 35 farklı kelimeyi 82 kez kullanmıştır. Bu alanda en sık kullanılan kelime 13 tekrarla **gömlek** olmuştur. Şiirlerde geçen **gömlek, hırka, yelek** tasavvuf anlayışında tarikat ehlinin sembolik giysileri sayılmakla beraber Alevi-Bektaşî inancında kefen yerine de kullanıldığı bilinmektedir. Ergülen'in bu inanç dairesinde yetişmiş olması ve dedesinden kaynaklı tasavvuf şiirinden etkilenmeleri onun şiirlerinde mistik bir tutum sergilemesini sağlamıştır.

Ergülen şiirlerinde sayısal değer içeren **tek** ve **bir** sayısı inanç eksenli kullanılmamıştır. Bu durumun şairin sanat anlayışı ile ilgili olduğu söylenebilir. Şairin şiirlerinde yer verdiği **yedi, kırk, iki** gibi temeli mitolojiye ve dine dayanan sayıların kullanımı onun mistik yönüne işaret etmektedir. Olgunluğu ifade eden kırk sayısının şairin incelenen kitaplarından birine de (*40 Şiir ve Bir...*) adını vermesi aynı zamanda bu kitabını kırk yaşındayken yayımlamış olması yapılan çıkarımı doğrular niteliktedir. Alevi-Bektaşî inancında Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin musahipliğini ifade eden "bir ten iki baş veya iki ten iki baş" tasavvurunu Ergülen şiirlerinde **iki** sayısı üzerinden görmek mümkündür. Dolayısıyla Ergülen'in, şiirlerinde geçen sayılara yüklediği anlamlar, onun gelenekle olan bağını ortaya çıkarmaktadır.

Alanda yapılan taramada diğerk şair ve yazarlarda olduğu gibi Ergülen şiirlerinde de en sık kullanılan renk **beyaz** olmuştur fakat bu alanda şairle özdeşleşecek olan ve onu tanımlayan renk mavi olacaktır tıpkı etkilendiğı Cemal Süreya’da olduğu gibi. Şiirlerde olumsuzluğu çağrıştıracak kullanımına rastlamadığımız ve 21 kez tekrarlanan **mavi** rengi; sakinliğı, huzuru, umudu, sonsuzluğu ve özgürlüğü sembol etmesinin yanında şairin hayatında değerli olan, sevdiği, özlediğı bütün güzel şeyleri temsil etmektedir.

Yer-yön kavram alanına dâhil 103 farklı kelime, 1148 kez tekrarlanarak kullanılmıştır. Bu alanda **ev, oda, balkon, avlu, bahçe, şehir, taşra, otel** kelimeleri sıklıkla kullanılmıştır. Çocukluk ve gençlik yıllarını Eskişehir’de geçiren şair kendisini taşraya daha yakın hissetmektedir ve şehir onun için yalnızlığın, yabancılaşmanın, kaotik ortamın simgesi hâline gelmiştir. Pek çok konuşmasında aile bağlarının kuvvetli olduğunu vurgulayan Ergülen; küçük, samimi herkesin birbirine hoşgörüyle baktığı bir mahallede büyüdüğünü belirtmiştir. Dolayısıyla şiirlerinde yer verdiği **ev, oda, avlu, bahçe, sokak, mahalle** şairin çocukluğuna, geçmiş güzel anılarına işaret etmektedir ve şair için korunaklı mekânlar hâline gelmektedir.

Eşya-alet kavram alanında 73 farklı kelime 301 kez tekrarlanmıştır. Ergülen’in soyut kavram ya da duyguları kimi zaman somut olan eşyalara yüklediğı anlamlarla ifade ettiğı gözlemlenmiştir. Modernizmle birlikte bireyin varoluşsal sorgulamalara girmesi, benlik arayışları ortaya çıkmıştır. Ergülen de benin yaşadığı ikiliğı, yüzleşmeyi ifade etmek için **ayna** kelimesini şiirlerinde 43 kez kullanmıştır.

Araçlar kavram alanında şairin yer verdiği **gemi, vapur, kayak, tren, bisiklet** kavramları gerçek anlamlı kullanımlarının yanında farklı çağrışımlara kapı aralayan imgesel kullanımlarla karşımıza çıkmaktadır. Bu alanda şairle özdeşleşen araç **tren** olmuştur. Gençlik ve öğrencilik yıllarını Ankara’da geçiren şairin memleketine yani evine dönüşlerinde kullandığı seyahat aracı tren olmuştur. Dolayısıyla şiirlerde 7 kez tekrarlanan tren; şairin geçmişe duyduğu özlemi, eskiyi ve evini imgelemektedir.

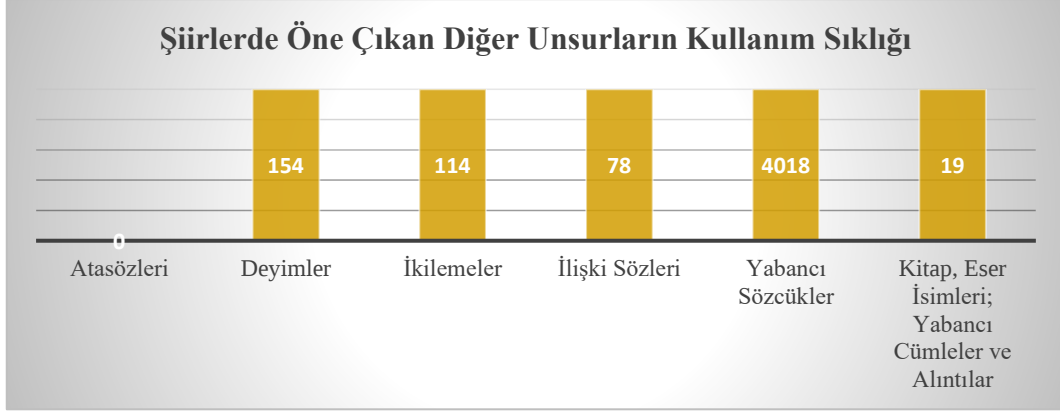
Şairliğinden ziyade şiirleriyle ön planda olmayı tercih eden Ergülen için sanat vazgeçilmez olmuştur. **Şiir, kelime, cümle** kelimelerine sıklıkla yer vermesi şairin sanata verdiği önemi göstermektedir.

Siyaset, hukuk, güvenlik kavram alanında 77 kelime, 144 kez tekrarlanarak kullanılmıştır. Şiirlerde **suç, savaş, ceza, isyan, hak, özgürlük, çıkartma, ayaklanma, gözaltı, darbe, iltica** gibi kelimelerin kullanımının öne çıktığı görülmektedir. Şairin lise yıllarındayken siyasi olaylarla tanışıklığının başlaması, yaşı itibarıyla 60 Darbesi'nin, 71 Muhtırası'nın ve 80 Darbesi'nin içinde doğması ve canlı tanığı olmasından kaynaklı dönemlerde yaşanan olayları örtük şekilde şiirlerine taşımıştır.

Manevi kültür başlığında incelenen din ve inaçlar kavram alanında sıklıkla geçen **ruh, melek, sır, ten, can, heves, derviş, ermiş** gibi kelimelerin kullanımına bakıldığında Ergülen'in herhangi bir dini yüceltmeye veya övmeye çalışmadığı anlaşılmaktadır. Şairin çocukluğunu birlikte geçirdiği ve aynı zamanda bir Alevi dedesi olan dedesi Hüseyin Efendi'nin budala mahlasıyla deyişler, nefesler söylemesi Ergülen'i hem etkilemiş hem de söz dağarcığında kavram olarak yer etmiştir. Şairin bu etkilenmelerini şiirlerinde geçen **abdal, budala, Ali** kelimelerinden anlamak mümkündür.

Ergülen'in şiirleri fiillerin kullanımı açısından zenginlik göstermektedir. Fiilimsiler inceleme alanına dâhil edilmemiştir. Şiirlerde 663 farklı fiil, 2499 kez tekrarlanarak kullanılmıştır. Fiillerin çoğunluğu iş ve oluş fiillerinden oluşmaktadır. Şiirlerde yapı bakımından basit, türemiş, birleşik fiil örneklerini görmek mümkündür. Birleşik fiiller genellikle et-, -ol- yardımcı fiili ve -e bil- tezlik fiiliyle oluşturulmuştur. Şiirlerde **ol-, de-, gel-, git-, kal-** fiilleri sıklıkla kullanılmıştır.

Haydar Ergülen'in şiirlerinde öne çıkan diğer unsurlar başlığında; atasözleri, deyimler, ikilemeler, ilişki sözleri, yabancı kelimeler, kitap, eser isimleri; yabancı cümleler ve alıntılar incelenmiştir. Şiirlerdeki söz varlığının türlere ve kullanım sıklıklarına göre dağılımına bakıldığında en fazla bulunan söz varlığı unsurunun yabancı kelimeler olduğu görülmüştür. Ergülen, şiirlerinde argo ve amiyane sözlere, halk söylemlerine yer vermemiştir. Yapılan sınıflandırma ve burada tespit edilen kelimelerin kullanım sıklıkları şöyledir:

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

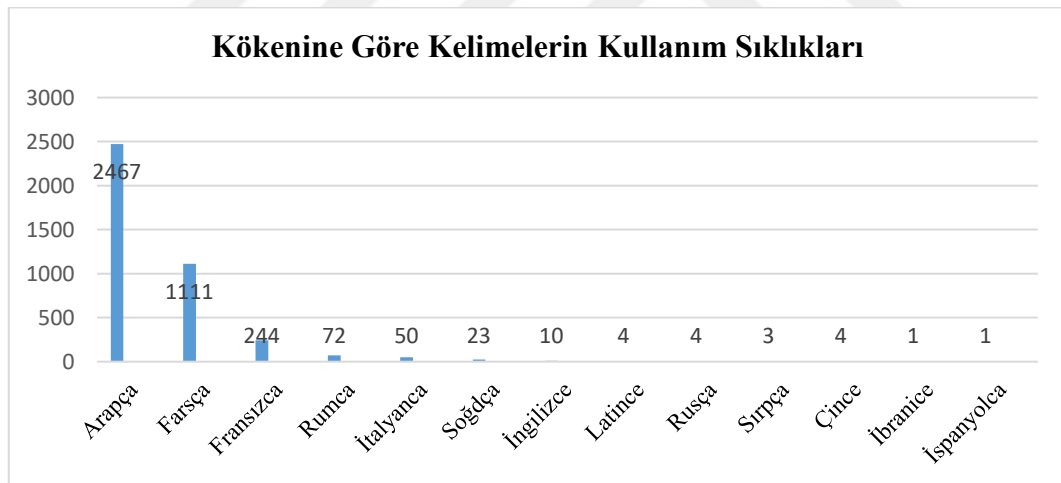
Yapılan incelemede atasözü örneklerine rastlanmazken deyimlere geniş yer verildiği tespit edilmiştir. Toplam 154 deyimden 19 tanesi tekrarlı kullanılmıştır. Şiirde yer alan deyimlerden 54 tanesinin somatik deyim olarak adlandırılan organ adlarıyla kurulmuş olması dikkat çekmektedir. Ergülen, şiirlerinde yer verdiği deyimlerle geçmiş dönemde yaşanmış olaylara göndermede bulunurken aynı zamanda *el almak*, *el vermek* deyimleriyle de gelenekle olan bağına işaret etmektedir. Ayrıca şairin şiirlerinde ahengi sağlamak ve anlatımı güçlü kılmak için bazı deyimlerin yapısını değiştirerek kullanımı üslubundaki özgünlüğü yansıtmaktadır. Deyimlerin sayıca çokluğu ise şairin ifade gücündeki zenginliğin göstergesidir.

Şiirler, tekrar öbeği olan ikilemeler açısından oldukça zengindir. Toplam 114 ikileme kullanılmıştır. Tespit edilen ikilemelerin 72 tanesinin aynı sözcüğün tekrarından oluştuğu görülmüştür. Ergülen'in şiirlerinde ikilemeler; anlama gücü, kesinlik, süreklilik katma; anlamı pekiştirme, çoğaltma, sıralama görevlerinde kullanılmıştır.

Söz varlığı unsurlarından olan, günlük hayatın kalıplaşmış ifadeleri şeklinde tanımlanan, aynı zamanda toplumun kültürüne ışık tutan ilişki sözlerini, Ergülen'in şiirlerinde görmek mümkündür. Şiirlerde 48 farklı kalıp sözün 78 kez kullanıldığı tespit edilmiştir. Şiirlerde ilişki sözleri selamlaşma, minnettarlık, istek, özür, vedalaşma, uyarı, eleştiri, hayır, dua, duygusal tepki bildirme işlevlerinde kullanılmıştır. Düz yazı türündeki eserlerde daha fazla örneklerine rastladığımız kalıp sözlere, konuşma ve diyaloglar içermemesine rağmen incelenen şiirlerde azımsanmayacak ölçüde yer verildiği görülmüştür. Eserlerinde insanı ve hayatı ele

alan şairin, toplumun değerlerini yansıtan kalıp sözleri kullanması büyük önem taşımaktadır.

Şiirlerde kullanılan kelimeler dillere göre sınıflandırıldığında 13 dilde, 680'i farklı olmak üzere toplam 3998 yabancı kelimenin kullanıldığı tespit edilmiştir. Yabancı kelimelerin sıklık sayısını verecek olursak; Arapça (2467), Farsça (1111), Fransızca (244), Rumca (72), İtalyanca (50), diğer (47) şeklinde sıralayabiliriz. Ergülen'in şiirlerinde Arapça ve Farsça kelimelerin kullanımı fazla olsa da bunların büyük bir kısmının günlük hayatta sıklıkla kullanılan, sözlük tanımına bakma gereksinimi duymadığımız, dile yerleşmiş kelimeler olduğu görülürken Fransızca sözcük kullanımı dikkat çekmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında şairin Franzca'yı aşk ve edebiyat dili olarak görmesinin, bu dille yazılan eserlerin asıllarını okuma arzusunun, ortaokul yıllarındayken bu dilin eğitimini almaya başlamasının etkili olduğu düşünülmektedir. Şiirlerde Türkçe kelimelerin kullanımına geniş yer verilmiştir. Şiirlerde bulunan yabancı sözcüklerin dillere göre dağılım grafiği şu şekildedir:

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Haydar Ergülen şiirlerini oluştururken metinlerarasılık yöntemine sık sık başvurmuştur. Ergülen; değer verdiği, hayatında iz bırakan pek çok şair, yazar ve ses sanatçısına, onların eserlerine ve eserlerinden alıntılara doğrudan veya dolaylı yer vermiştir. Pek çoğu hayatını kaybetmiş olan bu isimleri mısralarında ölümsüz hâle getirmiştir. Şair kimliğiyle tanıdığımız aynı zamanda Ergülen'in yakın dostlarından **Behçet Aysan, Metin Altıok, Adnan Azar, Sina Akyol** bu isimlerden bazılarıdır. Ergülen, konuşmalarında aynı inanç dairesinde yetişmelerinden ötürü

akrabalarım diye bahsettiği **Ali Ekber Çiçek'i, Neşet Ertaş'ı ve Neşet Ertaş'ın Gönül Dağı** adlı eserini de anmıştır. Ergülen, şiirlerinde II. Yeni şairlerini hem isimlerine yer vererek hem onların şiirlerinden alıntılar yaparak anmaktadır. Şiirlerde yabancı kitap, film, şarkı, mekân isimlerini de görmek mümkündür. Ergülen'in şiirlerinde yer verdiği eser, yazar, şarkıcı adlarını ve alıntılarını kendi mısraları içerisinde bir bütün halinde okura sunmaktadır. Bu başlık altında Ergülen'in okurlarına sundukları onun aynı zamanda iyi ve dikkatli bir okur olduğunu da gösterirken, şiirlerine de çoksesli bir kimlik kazandırmıştır.

Yapılan tematik söz varlığı çalışması sonucunda Haydar Ergülen şiirlerinde **'ev, bahçe, balkon, orman, şehir, taşra, aşk, yalnızlık, yabancı, anne, kadın, çocuk, elma, nar, ölüm, gece, yaz, haziran, ayna, yüz, gövde, su, ses, şiir, mavi'** kelimelerinin sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir. Modernizmin bireye yaşattığı yalnızlık/yabancılaşma karşısında Ergülen, onun için mutluluğu, güveni, samimiyeti, içtenliği, kardeşliği, iyiliği anımsatan; çocukluğuna, ailesine, arkadaşlarına, geleneklerine yani onun için geçmişini hatırlatan şeyleri şiirlerinde birer sığınak olarak imgelemiştir. Bu sebeple şairin kullandığı kelimelerin bu anlayış doğrultusunda şekillendiği görülmektedir. Bunların yanında Ergülen, şiirlerinde yer verdiği pek çok kelimeyle Türk edebiyatının önemli isimlerine hem göndermede bulunmuş hem onlardan etkilenmelerini gizlememiştir. Örneğin; **balkon** kelimesiyle Sezai Karakoç'u; **terzi** ile Turgut Uyar'ı; **otel** ile Edip Cansever'i; **mavi** ile Cemal Süreya'yı, **ayna** ile Hilmi Yavuz'u; **ev** ile Behçet Necatigil'i, **cumartesi** ile Selim İleri'yi, **kar** ile Ahmet Muhip Dıranas'ı anmak istediği düşünülmektedir. Şairin şiirlerinde yer verdiği kelimeler onun hayat felsefesi olan kardeşliği, birliği, iyiliği yansıtır nitelikte olup hırçın, kavgacı, öfke ifade eden söylemler yer almamaktadır.

Dolayısıyla incelemede tespit edilen söz varlığına ait kavramların rastgele kullanılmadığı, şairin bilinçli tercihi olduğu yorumu yapılabilir. Haydar Ergülen'in kelime dağarcığı, onun sanat anlayışını yansıtır niteliktedir. Şairin kullandığı kavram ve kelimelerden hareketle Türk şiirinde geleneğin izlerinin yeniden yorumlanarak devam ettirildiğini söylemek mümkündür. Alevi-Bektaşî geleneği, Haydar Ergülen'in hem şair kimliğinin oluşmasında hem de şiirlerinde kullandığı kelime seçimlerinde etkili olmuştur. Modern şiir ile geleneği bir araya getiren

Ergülen'in yer verdiği kelimeler; onun geçmişten getirdiği kültürel birikiminin, yaşantısının, değerlerinin ve hayat görüşünün, inancının, şahit olduğu sosyal ve siyasi olayların yansıması durumundadır.

Yapılan bu yüksek lisans tez çalışması ile Türkçenin söz varlığının zenginliğini ortaya çıkarmak, Haydar Ergülen'in söz varlığını tespit etmek ve Haydar Ergülen üzerine yapılacak olan başka çalışmalara katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Öneriler

1. Çalışma, şiir ve düzyazı türünde 53 eseri bulunan Ergülen'in sadece 5 şiir kitabının yer aldığı *Nar (Bütün Şiirleri-I)* adlı eseriyle sınırlı tutulmuştur. Şairin söz varlığı yorumlaması da bu eserlerden tespit edilen verilere göre yorumlanmıştır. Sayıca bu kadar çok eseri olan bir ismin beş şiir kitabı üzerinden yapılacak olan değerlendirme konuyu tam olarak ifade edemeyebilir. Bu sebeple araştırmacılar tarafından şairin diğer şiir kitapları ve düzyazı türündeki eserlerinin söz varlığı incelemesi yapılabilir.
2. Bu çalışmada şiirler tematik söz varlığı, atasözleri, deyimler, ikilemeler, kalıp sözler, yabancı sözcükler, fiiller ve kitap, eser isimleri; yabancı cümleler ve alıntılar başlıklarında incelenmiştir. Şiirler, söz varlığı unsurlarından incelemeye dâhil edilmeyen söz varlığı unsurları açısından tekrar ele alınabilir.
3. Söz varlığı çalışmalarında karşılaşılan temel sıkıntılardan bir tanesi bu alanda ortak bir inceleme yöntemi bulunmayışıdır. Bu durum aynı zamanda yapılan çalışmaların birbiriyle karşılaştırılmasını da engellemektedir. Bu problemin çözümlenmesi anlamında söz varlığı incelemelerinde ortak bir tasnif yöntemi belirlenebilir.

KAYNAKÇA

- Ada, A. (1998). “40 Şiir ve Bir...’de Şiir-Özne İlişkisi. A. Tüzün & H.C. Kerse (Ed.) *Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyumu Bildiriler 7-8 Kasım 1998*. s. 27-34. Antalya: Altın Portakal Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları.
- Aka, N. (2013). *Haydar Ergülen’in Şiirleri Üzerine Bir İnceleme*. Yaymlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kars: Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akarpınar, B. (2005). Mevlâna Celâleddin Rûm’i’nin Rubâiyyat’ında “Meyve” ve “Üzüm” Sembolleri. *Bilig*, (32), 145-164.
- Akbayır, S. (2021). *Şiir Adımlı Bir Yolcu Haydar Ergülen*. İstanbul: Siyah-Beyaz Yayınları.
- Akıncı, M. A. (2021). *1980 Sonrası Türk Şiirinde Mistik Eğilimler*. Yaymlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksan, D. (1990). *Türkçenin Gücü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2009). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2021). *Türkçenin Sözcük Varlığı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksoy, M. (2007). Türk Halk Edebiyatında Anlatım Aracı Olarak Elmanın Kullanımına Ontolojik Bir Yaklaşım. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 7(2), 41-56.
- Aksoy, Ö. A. (1995). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü-Atasözleri Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Aktaş, H. (2012). Klasik ve Modern Türk Şiirinde Anne ve Çocuk İmgesi. *İdil Dergisi*, 1(4), 126-144.
- Akyalçın, N. (2012). *Türkçemizin Anlamsal Zenginlikleri Deyimlerimiz*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Alper, Y. (2010). *Psikodinamik Açısından Haydar Ergülen ve Şiiri (Ateşli Bir Hastalık)*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Arık, G. (2019). *Attilâ İlhan’ın Son Dönem Şiirlerinin Söz Varlığı*. Yaymlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Asiltürk, B. (2017). *Türk Şiirinde 1980 Kuşağı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Avcı, Ü. (2011, Mayıs 23). Şairin kederi bile ödünçtür. Habertürk. Ekim 30, 2023 tarihinde <https://www.haberturk.com/kultur-sanat/haber/633195-sairin-kederi-bile-odunctur> adresinden alındı.

- Aydın, M. F. (2016). *İkinci Yeni Şiirinde Bir Mekân Poetiği: Oda ve Duvar Metaforu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, N. & Ergün, N. A. E. (2020). Tarihsel Süreç İçerisinde Abdallık Geleneği Ve Günümüzden Bir Temsilci: Emre Yanıkçalan. *Social Sciences Research Journal*, 36(18), 205-226.
- Bachelard, G. (1996). *Mekânın Poetikası*. (A. Derman Çev.) İstanbul: Kesit Yayıncılık.
- Banguoğlu, T. (1990). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Baş, B. (2010). Söz Varlığının Oluşumu ve Gelişiminde Çocuk Edebiyatının Rolü. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 137-159.
- Bayrıl, W. B. (2017). Beyaza İltica Eden Bir Şiirin Ana Aksları. E. Koşar & O. Yılmaz (Ed.), *Periler Aşka Uçar Haydar Ergülen Kitabı* içinde, (s. 104-118). İstanbul: Artshop Yayıncılık.
- Biçer, B. (2018). *Haydar Ergülen Şiirlerinde Poetika ve İmge*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çakmakçı, S. (2013). Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Bursa'da Zaman" Şiirinde "Zaman" ve "Rüya" Kavramları Üzerine Bir İnceleme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 56-69.
- Çelebioğlu, A. (2016). Klasik Türk Şiirinde Menekşe. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (37), 161- 182.
- Çelik, Z. (2010, Ekim 11). Haydar Ergülen. Mayıs 15, 2021 tarihinde <https://www.edebiyatdefteri.com/65600-soylesi-haydar-ergulen/> adresinden alındı.
- Çetin, N. (2013). *Behçet Necatigil Hayatı, Sanatı, Eserleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çetin, N. & Akçam, H. (2021). Atasözleri ve Deyimlerde Bir Gösterge: "Boyun". *Yazıt Kültür Bilimleri Dergisi*, 1(1): 47-56.
- Çotuksöken, Y. (2004). *Türkçe Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: Toroslu Kitaplığı.
- Dara, R. (1999). *Kırık Amfora Eleştirel Denemeler*. İstanbul: YKY.
- Daşdemir, Ö. (2015). Alevi-Bektaşî Geleneğinde Elma. *The Journal of International Social Research*, 8(37), 83-97.
- Demir, A. (2003). *Hilmi Yavuz'un Şiir Dünyası*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Demir, C. (2016). Türkçe Eğitim- Öğretim Programları ve Kişisel Söz Varlığı. *Milli Eğitim*, (210), 141-161.
- Doğan, M. C. (1998). “Kırk Şiir ve Bir... Şair: Haydar Ergülen”. A. Tüzün & H.C. Kerse (Ed.) *Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyumu Bildiriler 7-8 Kasım 1998*. s. 79-82. Antalya: Altın Portakal Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları.
- Doğan, M. C. (2018). Sanatı ve Sanatçıyı Gösteren Bir Dergi: “Hürriyet Gösteri”. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (40), 51-75.
- Eker, S. (2019). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Emre, G. (1998). “Haydar Ergülen Şiirindeki Kavşak: 40 Şiir ve Bir...”. A. Tüzün & H.C. Kerse (Ed.) *Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyumu Bildiriler 7-8 Kasım 1998*. s. 143-146. Antalya: Altın Portakal Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları.
- Enser, R. (2018). *Sezai Karakoç'un Şiirlerinde Geleneğin Tezahür Odakları Olarak İnsan, Zaman Ve Mekân*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ergülen, H (1998). “Niye Şiir Yazıyorum”. A. Tüzün & H.C. Kerse (Ed.) *Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyumu Bildiriler 7-8 Kasım 1998*. s. 185-190. Antalya: Altın Portakal Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları.
- Ergin, M. (2009). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Ergülen, H. (2005). *Üvey Sokak*. İstanbul: Gri Yayınları.
- Ergülen, H. (2010). *Zarf*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Ergülen, H. (2011). *Haziran Tekrar*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.
- Ergülen, H. (2012). *Şiir Gibi Yalnız*. İstanbul: Mühür Kitaplığı.
- Ergülen, H. (2013). *Nar (Bütün Şiirleri-1)*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.
- Ergülen, H. (2014a). *Hafız ile Semender (Bütün Şiirler-2)*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Ergülen, H. (2014b). *Vefa Bazen Unutmaktır*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Ergülen, H. (2017). *Düzyazı: 100 Yazı*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Ergülen, H. (2018). *Şiir Niye?*. İstanbul: Mühür Kitaplığı.
- Ergülen, H. (2018, Mayıs 13). Üç anne, üç şiir. *BirGün*. Mayıs 10, 2021 tarihinde <https://www.birgun.net/makale/uc-anne-uc-siir-215724> adresinden alındı.

- Ergülen, H. (2022, Aralık 2). Siz hiç gökyüzü okuluna giden bir çocuk gördünüz mü?. *BirGün*. Mart 15, 2023 tarihinde <https://www.birgun.net/makale/siz-hic-gokyuzu-okuluna-giden-bir-cocuk-gordunuz-mu-412162> adresinden alındı.
- Ergülen, H. (2023). *İkinci Yeni Neyimiz Olur?*. İstanbul: Vacilando Kitap.
- Ergüzel, M. M. & Kirik, E. (2012). Sait Faik Abasıyanık'ın Hikâyelerinde Söz Varlığı Üzerine. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume*, 7(4), 51-68.
- Ersoy, H. (2006). Türkçedeki Yabancı Sözcüklerin Kullanım Alanı Bilgileri ve Düşündürdükleri (Sözlükbilimsel Bir Çalışma). *Akademik İncelemeler Dergisi*, 1(2), 205-219.
- Fırlalı, E. R. (2009). Alevî-Bektaşî Teolojisinin Temel Taşı: Alevî-Bektaşî İnançlarında Hz. Ali. A.Y. Ocak (Ed.), *Geçmişten Günümüze Alevî-Bektaşî Kültürü* içinde (s. 241-267). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Gökdayı, H. (2008). Türkçede Kalıp Sözler. *Bilig*. (44), 89-110.
- Gökhan, Ö. (2015). *Tuğrul Tanyol: Hayatı- Sanatı- Eserleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Gül, M. (2007). Bir Algılama Ortamı Olarak Haydar Ergülen Şiirlerinin Görsel Kurgulamaya Dönük Etkilerinin Uygulama Çalışmaları İçinde İzlenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güler, Z. (2004). Şeyh Galib Divanında Ayna Sembolü. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 14(1), 103-121.
- Gümüšoğlu, D. (2011). Bektaşilik ve Alevilikte Hırkanın Önemi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırmaları Dergisi*, (60), 395-410.
- Gün, E. (2021). Haydar Ergülen'in "Aşk Şiirleri Antolojisi"nde Metinlerarası İlişkiler. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 757-772.
- Günay, V. D. (2004). *Dil ve İletişim*. İstanbul: Multilingual.
- Günşen, A. (2007). Gizli Dil Açısından Alevîlik-Bektaşîlik Erkân ve Deyimlerine Bir Bakış. *Turkish Studies/ Türkoloji Araştırmaları*. 2(2), 328-350.
- Hatiboğlu, V. (1981). *Türk Dilinde İkileme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Hengirmen, M. (2006). *Türkçe Temel Dilbilgisi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Işık, İ. (2007). *Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi Cilt:3*. Ankara: Elvan Yayınları.

- İmer, K. (1991). Türkçenin Sözcükteki Yeni Ögeleri. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 18- 28.
- Kara, A. (2014). 1980 Kuşağı Türk Şiiri'nde Poetik Bir Yönelim Olarak "Gelenekçilik". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karadüz, A. (2009). Sözlük, Sözcük Anlamı ve Öğrenme Üzerine. *Turkish Studies*, 4(4), 636-649.
- Karahan, H. (2017). Haydar Ergülen'in Şiiri Üzerine Dip Köşe Şiir Notları. E. Koşar & O. Yılmaz (Ed.), *Periler Aşka Uçar Haydar Ergülen Kitabı* içinde, (s. 58-73). İstanbul: Artshop Yayıncılık.
- Karataş, T. (2001). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: YediGece Kitapları.
- Kaya, M. (2022). Haydar Ergülen'in Şiirinde Varoluşsal Bir Kaçış: Çocukluk. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(81), 315-323.
- Keklikçi, C. (2008, Nisan 4). Kış büyük geliyor nara gidelim. *Yenişafak*. Ocak 7, 2023 tarihinde <https://www.yenisafak.com/hayat/kis-buyuk-geliyor-nara-gidelim-109533> adresinden alındı
- Kılıç, M. E. (2007, Temmuz 20). Söyleşi: Haydar Ergülen. Ağustos 30, 2023 tarihinde <https://mustafaerginkilic.blogspot.com/2007/07/sylei-haydar-erglen.html> sitesinden alındı.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Koşar, E. (2017). Üç Çiçek, Poetika Ve Şiir Atı'yla Türk Şiirinde 1980 Kuşağı. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2(1), 71-80.
- Koşar, E. (2022). Haydar Ergülen'in Üzgün Kediler Gazelleri. *Hars Akademi*, 5(1), 17-24.
- Köneçoğlu, M. (2013). Modernliğin Balkonunu Düşünmek, Modernliğin Balkonundan Düşmek. *Türk Dili*, (744), 176-180.
- Öner, H. (2017). Haydar Ergülen'in Şiirlerinde Alevi-Bektaşî Geleneğinin İzleri. E. Koşar & O. Yılmaz (Ed.), *Periler Aşka Uçar Haydar Ergülen Kitabı* içinde, (s. 40-57). İstanbul: Artshop Yayıncılık.
- Öksüz, M. (2017). Bir Aynada Buluşurum Kendimle: Bir Şiir Konusu Olarak Haydar Ergülen'in Kendisi ve Benliği. E. Koşar & O. Yılmaz (Ed.), *Periler Aşka Uçar Haydar Ergülen Kitabı* içinde, (s. 82-94). İstanbul: Artshop Yayıncılık.
- Örnek, S. V. (1971). *Anadolu Folklorunda Ölüm*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

- Özdemir, C. (2015). Bir Kültür Unsuru Olarak Âşık Edebiyatında Kalıp Sözler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(38), 286-294.
- Özdemir, F. (2017). Anıları Ağırlayan Şair: Haydar Ergülen Şiirinde Nostalji ve Melankoli. E. Koşar & O. Yılmaz (Ed.), *Periler Aşka Uçar Haydar Ergülen Kitabı* içinde, (s. 26-39). İstanbul: Artshop Yayıncılık.
- Özkan, F. & Şadiyeva, G. (2003). Somatik Deyimler. *Bilig*, (24), 135-157.
- Öztunç, M. (2014). Haydar Ergülen ile Söyleşi “Şiir Bizim Kaderimizdir, İnsanın Güzel Kaderi”. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 57-68.
- Pala, İ. (2002). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: L&M Yayıncılık.
- Parlatır İ. (2008). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü II*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Püsküllüoğlu, A. (1995). *Türkçe Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Sessiz, D. (2022, Aralık 2). Siz Hiç Gökyüzü Okuluna Giden Bir Çocuk Gördünüz Mü?. Eylül 23, 2023 tarihinde <https://www.birgun.net/makale/siz-hic-gokyuzu-okuluna-giden-bir-cocuk-gordunuz-mu-412162> sitesinden alındı.
- Sev, G. İ. (2018). Türkiye Türkçesi Atasözlerinde Sayılar: “İki” Örneği. *TÜRKÜL Uluslar arası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, (14), 88-104.
- Sönmez, N. (2017). Cahit Sıtkı Tarancı’nın Şiirlerinde Yalnızlık ve Ölüm Temaları. *Journal of International Social Research*, 10(53), 162-167.
- Şişman, B. & Şahin, M. (2019). Alevi-Bektaşî Kültürünün Türk Halk İnanışları ve Uygulamalarına Yansıması. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (92), 43-65.
- Şenocak, E. (2007). Türk Halk Kültüründe ve Mitolojik Bağlamda Üzümün Yeri. *Millî Folklor*, (76), 164-172.
- Şenocak, E. (2016). Halk Anlatı ve İnanışlarında Mitolojik Bir Meyve: Nar. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 4(8), 228-251.
- Şimşek, E. (2008). Ölümsüzlük İlâcı Elma. *Turkish Studies*, 3(5), 143-204.
- Timur, K. & Önal, G. (2021). “Kuzguncuk Otel” Şiiri Merkezinde Haydar Ergülen’in Poetikasında Mekân ve Şehir İmgesi. *Edebi Eleştiri Dergisi*, 5(2), 352-370.
- Topaloğlu, E. (2018, Ağustos 4). Ahmet Oktay’dan Edip Cansever’e: Şiir ve otel. *gazete duvar*. Ekim 30, 2023 tarihinde <https://www.gazeteduvar.com.tr/kitap/2018/08/04/ahmet-oktaydan-edip-cansevere-siir-ve-otel> adresinden alındı.
- Tunç, G. (2022). Yunus Emre’nin Şiirlerinde Su Metaforu. *Folklor Akademik Dergisi*. 5(2), 474-482.

- Türk Dil Kurumu [TDK]. *Türk Dil Kurumu Sözlükleri, Güncel Çevrimiçi Sözlük*. Ocak 4, 2023 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı.
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü [TEİS]. (2020). Eylül 19, 2023 tarihinde <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ergulen-haydar> adresinden alındı.
- Uluç, T. (2001). *Tasavvuf Geleneğinde Hırka Giymek ve Giydirmek*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünal, E. D. (2016). *Bir Türk Çocukluğu*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Çolak, V. (1998). “Haydar Ergülen’de Anlamların Kurgusu”. A. Tüzün & H.C. Kerse (Ed.) *Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyumu Bildiriler 7-8 Kasım 1998*. s. 89-94. Antalya: Akdeniz Kitapevi.
- Yapı Kredi Yayınları [YKY]. (2010). *Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi Cilt-I*. İstanbul: YKY.
- Yerli, C. (1998). “İyiliğin Şairi”. A. Tüzün & H.C. Kerse (Ed.) *Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü Sempozyumu Bildiriler 7-8 Kasım 1998*. s. 63-68. Antalya: Akdeniz Kitapevi.
- Yılmaz, E. (2014). Türk Şiirinde “Otel” İmgesi: Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(7), 176-187.
- Yılmaz, O. (2017). Ali Ekrem’den Haydar Ergülen’e “Küçük Şeyler”. E. Koşar & O. Yılmaz (Ed.), *Periler Aşka Uçar Haydar Ergülen Kitabı* içinde, (s. 95-103). İstanbul: Artshop Yayıncılık.

ÖZ GEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Nuriye GÖKBUDAK
Bildiği Yabancı Diller :
Aldığı Sertifikalar :
Uzmanlık Alanı :

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı	Selçuk Üniversitesi	2005-2009
Y. Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	2020-2023

Görevler :

Görev Unvanı	Görev Yeri	Yıl

Eserler :

A. Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

A1.

B. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings) basılan bildiriler:

B1. Gökbudak, N. & Özer, H. (2023). Haydar Ergülen'in Seçme Şiirlerinde Deyimler Üzerine Bir Değerlendirme. 3. *Uluslararası Lisansüstü Çalışmalar Kongresi* 14-17 Haziran 2023. 1(1), 1087-1088.

C. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar veya kitaplardaki bölümler:

C1. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar:

C1.1.

C2. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplardaki bölümler:

C2.1.

D. Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

D1.

E. Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında basılan bildiriler:

E1.

F. Sanat ve tasarım etkinlikleri:

F1.

G. Diğer yayınlar: (Yukarıdaki maddelerde yer alan başlıklardaki kategorilere girmeyen ve belirtilmek istenen tüm eserler bu maddenin altında belirtilecektir.)

G1.